

POLITIIKKATIEETEET

YHTEISKUNTATIETEIDEN TIEDEKUNTA

LAPIN YLIOPISTO

## **Vaalittu sotilaallisuus**

Maanpuolustustahto ja militarisoitujen arvojen diskurssit Naissotilaat-realitysarjassa

Ella Virkkula

Pro gradu -tutkielma

Politiikkatieteet, valtio-oppi

Syksy 2025

## Lapin yliopisto

Tekijä: Ella Virkkula

Työn nimi: Vaalittu sotilaallisuus: Maanpuolustustahto ja militarisoitujen arvojen diskurssit Naissotilaat-realitysarjassa

Tiedekunta: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Koulutusohjelma/oppiaine: Poliittikkatieteet, valtio-oppi

Työn laji: Pro gradu -tutkielma \_x\_ Licensiaatintutkimus \_\_

Sivumäärä: 96

Vuosi: 2025

### Tiivistelmä:

Suomessa sotilaallisen maanpuolustuksen yhteiskunnallinen asema on vahva, minkä keskeisenä myötävaikuttajana on median tapa esittää asepalvelus ja militarisaation tarve. Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan, miten Naissotilaat-realitysarjassa luodaan militarisoitunutta arvomaailmaa arkipäiväisillä puhumisen tavoilla. Tutkielman tavoitteena on selvittää, millaisia militarisoituja arvoja sarjassa tuotetaan ja millainen rooli maanpuolustustahdolla on arvojen muodostumisessa.

Tutkielman teoreettinen viitekehys tulee kriittisen militarismitutkimuksen suuntauksesta, jossa suhtaudutaan kriittisen analyttisesti militarismin rakenteisiin ja valtasuhteisiin. Tutkielmalle keskeisiä teoreettisia käsitteitä ovat maanpuolustustahto, banaali nationalismi ja populaarikulttuuri. Aineiston analyysimenetelmänä toimii analyttinen diskurssianalyysi, jonka pohjalta analyysissä keskitytään arkipäiväisiin puhumisen tapoihin, joilla luodaan sosiaalisesti militarisoitua todellisuutta.

Tutkielmassa rakentui kolme diskurssia: ihanteellinen sotilas, militarisoitu yhteisöllisyys ja sotilaallinen puolustautuminen. Tulokset osoittavat, millaisia militarisoituja arvoja luodaan ja miten niihin suhtaudutaan aineistossa. Diskurssit tukevat yksilön militarisoitumista ja sotilaallista maanpuolustusta, jolloin asevoimien ja militarisaation ongelmia jää käsittelemättä. Tulosten pohjalta on todettavissa, kuinka militarisaatio esitetään kunnianarvoisena ja kyseenalaistamattomana osana suomalaista yhteiskuntaa.

Avainsanat: kriittinen militarismitutkimus, maanpuolustustahto, militarisaatio, populaarikulttuuri, vapaaehtoinen asepalvelus

\_x\_ Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän omia henkilötietoja.

# SISÄLLYSLUETTELO

|     |                                                  |    |
|-----|--------------------------------------------------|----|
| 1.  | JOHDANTO .....                                   | 1  |
| 2.  | KRIITTINEN MILITARISMITUTKIMUS .....             | 4  |
| 2.1 | Militarismien itsestäänselvyys.....              | 4  |
| 2.2 | Maanpuolustustahto .....                         | 6  |
| 2.3 | Banaali nationalismi.....                        | 11 |
| 2.4 | Populaarikulttuuri militarismin tuottajana ..... | 15 |
| 3.  | ÄINEISTO JA MENETELMÄ.....                       | 18 |
| 3.1 | Naissotilaat -realitysarja.....                  | 18 |
| 3.2 | Analyttinen diskurssianalyysi .....              | 19 |
| 4.  | ÄHÄNTEELLINEN SOTILAS .....                      | 23 |
| 4.1 | Motivaatio palvelukseen .....                    | 23 |
| 4.2 | Herrasmiesvarusmies .....                        | 29 |
| 4.3 | Miehuuden oletus.....                            | 35 |
| 5.  | MILITARISOITU YHTEISÖLLISYYS .....               | 42 |
| 5.1 | Sotilaiden koneisto.....                         | 42 |
| 5.2 | Ainutlaatuinen toveruus .....                    | 47 |
| 5.3 | Viholliskuva.....                                | 54 |
| 6.  | SOTILAALLINEN PUOLUSTAUTUMINEN.....              | 59 |
| 6.1 | Tunnereaktiot.....                               | 59 |
| 6.2 | Onnistumishalukkuus.....                         | 64 |
| 6.3 | Väkivallan tarkastelu .....                      | 69 |
| 7.  | YHTEENVETO JA POHDINTA .....                     | 76 |
|     | ÄINEISTO .....                                   | 83 |
|     | LÄHDELUETTELO.....                               | 83 |

## 1. JOHDANTO

Sotilaallisen maanpuolustuksen asema on vahvistunut suomalaisessa yhteiskunnassa viime vuosina. Kansainvälinen turvallisuuspoliittinen tila koetaan epävakammaksi ja pelko sodasta on palannut suomalaisten puheisiin. Merkittävä vaikutus turvallisuuspoliittisen tilan muutokseen oli Venäjän aloittamassa hyökkäyssodassa Ukrainaan helmikuussa 2022. Suomessa heräsi vanha sodan muisto, jonka pohjalta maanpuolustustahto, sotilaalliset puolustusinvestoinnit ja Nato-jäsenyys palasivat nopeasti ja entistä konkreettisemmin kansallisen politiikan keskiöön. Sotilaalliset arvot nousivat pintaan ja puheet kansalaisten varautumisesta mahdolliseen sotaan kasvoivat mediassa. Puolustusvoimien yhteiskunnallinen asema korostui entisestään.

Sotilaalliset arvot ovat kuitenkin yhdistetty osaksi suomalaisuutta jo ennen Venäjän hyökkäyssotaa. Esimerkiksi maanpuolustustahtoa pidetään suomalaisen kansallisidentiteetin ominaisuutena sekä yhteisöllisenä arvona. Tahtoa on mitattu useita vuosikymmeniä mielipidemittauksilla, joissa se on ilmennyt korkeana ja vakaana. (Häkkinen, Kaarkoski, ja Tilli 2020a, 18, 22.) Suomessa sotilaallisia arvoja ylläpitää sekä asevelvollisuusarmeija että sodan muisto ja muistaminen, mutta arvojen vaaliminen näkyy yhteiskunnassa myös laajemmin (Kotilainen ja Hast 2021, 27). Arvoja vaalitaan tietynlaisissa puhumisen tavoissa, joissa esimerkiksi sotilaallinen maanpuolustus esitetään olennaisena osana kansallista turvallisuutta ja yleinen asevelvollisuus nähdään asevoimien toimintakyvyn kannalta välttämättömänä. Maanpuolustus kiinnostaa, mikä konkretisoituu suomalaisten sodan kokemuksissa ja maanpuolustustahdossa.

Media tarjoaa kansalaisille tietoa asevoimista, maanpuolustuksesta ja turvallisuuspolitiikasta. Puolustusvoimien oman mediaviestinnän lisäksi asepalveluksesta ja maanpuolustustoiminnasta löytyy tietoa esimerkiksi blogi- ja keskustelupalstoilla, uutisissa sekä podcast- ja televisiosarjoissa. Muun muassa nuoret asepalvelusikäiset kokevat tärkeäksi asepalveluksen suorittaneiden kokemusten tavoittamisen mediasta (Laukkanen 2017, 62). Samalla media on myös kanava, josta ihmiset saavat tietoa kansainvälisestä politiikasta ja turvallisuuspoliittisesta tilasta, minkä perusteella he voivat määritellä omaa kokemustaan kansallisesta turvallisuudesta ja maanpuolustuksen tarpeesta. Asevoimien tavoitteleman yhteiskunnallisen tuen kannalta on keskeistä, millaisilla tavoilla se voi rakentaa itsestään lähestyttävän, houkuttelevan ja samastuttavan esityksen mediassa (Hakola 2018, 1542). Kansalaisten tuki perustuu osaltaan siihen, millaista tietoa media tarjoaa heille maanpuolustus- ja turvallisuuskysymyksiin.

Mediasta saatu tieto ei ole sattumanvaraista vaan on huomionarvoista tarkastella, millaista tietoa mediassa tarjotaan ja ketkä tahot sitä tarjoavat. Muun muassa valtiot todetusti käyttävät informaatiota poliittisten tavoitteiden saavuttamisen välineenä, ja asevoimat hyödyntävät informaatiota vaikuttamistyössään (Hirvelä ja Huhtinen 2012, 12). Tämä näkyy myös Suomessa, missä tietynlaiseen sotilaallisuuteen perustuvaa asiantuntijuutta arvostetaan yleisesti. Siksi turvallisuuspolitiikkaan ja maanpuolustukseen liittyvää mediatilaa saavat usein nimenomaan sotilastaustaiset ihmiset (Vastapuu ym. 2024, 41), joiden osaaminen perustuu asepalveluskokemukseen tai sotilaskoulutukseen. Asevoimat ja turvallisuuspoliittiset teemat ovat ajoittain saaneet mediassa jopa erityisaseman, jolloin molempia on saatu tarkastella vain niitä tukevista ja suojelevista näkökulmista (Kortesoja, Kunelius, ja Heikkilä 2019). Vaihtoehtoiset näkökulmat ja kriittinen suhtautuminen sotilaallisen maanpuolustuksen toteutustapoihin jää vähemmäksi.

Tässä tutkielmassa halutaan tarjota vaihtoehtoinen lähestymistapa median esitykseen suomalaisesta maanpuolustuksesta ja yhteiskunnan militarisaatiosta. Tutkielma tarkastelee kansallista suosiota saavuttanutta Naissotilaat-realitysarjaa, joka esittelee Puolustusvoimien asepalvelukseen vapaaehtoisesti osallistuvien naisten palvelusarkea. Sarja on Suomen valtion omistaman Yleisradion tuottama ja Puolustusvoimien tukema, joten sarjan tapa esittää asepalvelus herättää kysymyksiä median tavasta palvella asevoimia ja valtiota. Tutkielmassa on kiinnostuttu esittämisen tavoista, joilla sotilaallisia arvoja luodaan sarjassa. Koska maanpuolustustahto ja sen yhteiskunnallinen merkitys on noussut viime vuosina, tahto on tutkielmassa tarkastelun kohteena. Tutkielma tarkastelee erityisesti maanpuolustustahdon merkitystä sotilaallisten arvojen luonnissa. Täten kysytään:

*Millaisia militarisoituneita arvoja arkipäiväiset puhumisen tavat tuottavat Naissotilaat-realitysarjassa? Miten maanpuolustustahto näyttäytyy puhumisen tavoissa?*

Tutkimuskysymyksiä lähestytään kriittisen militarismitutkimuksen suuntauksesta ja aineistoa analysoidaan analyttisellä diskurssianalyysillä, jolla muodostetaan aineistossa esiintyvistä puhumisen tavoista diskursseja. Tutkielmassa argumentoidaan, että maanpuolustustahdolla on myönteinen vaikutus militarisoitujen arvojen kehittymiseen. Koska tahtotila tulkitaan tässä tutkielmassa militarismia tukevaksi arvoksi, voi etukäteen olettaa, että maanpuolustustahto jollain tapaa näyttäytyy puhumisen tavoissa. Joten sen sijaan, että kysyttäisi, näyttäytyykö maanpuolustustahto, kysytään, miten se näyttäytyy. Tutkielman tavoitteena on osoittaa, kuinka militarismia ylläpidetään arkipäiväisesti asepalveluskeskusteluissa. Täten voidaan pohtia, kuinka nä-

kyvän aseman sotilaalliset arvot saavat ja millä tavalla niihin suhtaudutaan. Naissotilaat-realitysarja tarjoaa televisiotuotantona erinomaisen katsauksen tapoihin, joilla militarismia ja sitä tukevia arvoja tuotetaan suomalaisessa mediassa.

Seuraavaksi esitellään tutkielman rakenne. Tämän johdantoluvun jälkeen luvussa 2 perehdytään kriittiseen militarismitutkimukseen, joka toimii tutkielman teoreettisena viitekehyksenä. Samalla esitellään tutkielmalle keskeiset käsitteet, eli maanpuolustustahto, banaali nationalismi ja populaarikulttuuri, joiden pohjalta rakennetaan teoreettiset lähtökohdat aineiston analyysiin. Luvussa 3 tarkastellaan tutkielman aineistoa, eli Naissotilaat-realitysarjaa, sekä analyysissä käytettävää analyttisen diskurssianalyysin menetelmää. Aineiston tausta esitellään ja samalla osoitetaan sen yhteiskunnallinen relevanssi. Tämän myötä taustoitetaan valittua analyysimenetelmää sekä sen merkitystä aineiston tulkintaan. Luvuissa 2-3 osoitetaan tutkielman näkökulma tutkimusaiheeseen ja rakennetaan lähtökohdat aineiston analyysiin.

Tutkielman tuloksiksi muodostui kolme diskurssia. Luku 4 käsittelee ensimmäistä, ihanteellisen sotilaan diskurssia. Tuloksessa osoitetaan, millaiseksi ihanteellinen sotilas rakentuu ja mitä odotuksia sen myötä naiseen kohdistuu. Siten käy ilmi, kuinka naiset tasapainottelevat asepalveluksessa oman sukupuolen ja miehisen sotilasideaalin välillä. Luku 5 käsittelee toista, militarisoidun yhteisöllisyyden diskurssia, joka rakentaa varusmiesyhteisöön vahvaa sisäistä yhteenkuuluvuutta. Tuloksessa tarkastellaan, millaisin tavoin sotilasyhteisöön luodaan yhteisöllisyyttä ja millainen arvo sille rakentuu palveluksen aikana. Samalla selviää, kuinka sotilasyhteisössä luodaan vastakkainasettelua muihin, yhteisön ulkopuolisiin ihmisiin, mikä ilmenee kielteisenä suhtautumisena siviiliystäviin ja valtion viholliseen. Luku 6 tarkastelee viimeistä, sotilaallisen puolustautumisen diskurssia. Tuloksessa käsitellään esittämisen tapoja, joilla aineistossa rakennetaan päähenkilöiden suhdetta maanpuolustukseen ja samalla sotilaalliseen väkivaltaan. Esiin nousevat näkökulmat, joilla aseellista maanpuolustusta oikeutetaan ja sotilaallista väkivaltaa normalisoidaan.

Luvussa 7 kootaan tutkielmasta yhteenveto ja pohditaan, millainen kontribuutio tuloksilla on kriittiseen militarismitutkimukseen sekä kansalliseen turvallisuuspolitiikkaan. Keskeiset tulokset tiivistetään ja tarkastellaan, mitä uutta ne tarjoavat militarisoiduista arvoista ja maanpuolustustahdosta Suomessa. Samalla pohditaan tutkielman haasteita ja mahdollisia jatkotutkimusaiheita, joilla jatkaa militarismin ja sotilaallisen vallan kriittistä analyysiä. Lopuksi käsitellään suomalaisen militarismikeskustelun tilaa ja rohkaistaan laajentamaan keskustelua entisestään kriittisten näkökulmien suuntaan.

## 2. KRIITTINEN MILITARISMITUTKIMUS

Tutkielman teoreettisena viitekehyksenä toimii kriittinen militarismitutkimus, jossa suhtaudutaan kyseenalaistavasti militarisoidun vallan vakiinnuttamiseen yhteiskunnassa. Lähestymistapa rohkaisee skeptiseen uteliaisuuteen militarismin toimintatapoja kohtaan. Asevoimia, sodankäyntiä ja militarisaatiota tulkitaan kriittisen analyttisesti, jotta niiden todelliset syyt ja seuraukset ovat osoitettavissa ja mitattavissa. (Enloe 2015, 3–4.) Tässä kappaleessa taustoitetaan kriittistä militarismitutkimusta ja tarkastellaan sen yhteiskunnallista merkitystä. Lisäksi esitellään tutkielmalle keskeisiä käsitteitä, eli maanpuolustustahtoa ja banaalia nationalismia sekä niiden suhdetta militarismiin. Populaarikulttuuria tarkastellaan asevoimien toimintaympäristönä sekä pohditaan, miten sitä voi hyödyntää militarisoitujen arvojen edistämisessä. Luvussa arvioidaan sotilaallisen vallan vakiintunutta asemaa valtiokeskeisessä maailmassa ja nostetaan esiin vahvasti normalisoituja militarismin muotoja, jotka kytkeytyvät suoraan tutkielman kontekstiin.

### 2.1 Militarismin itsestäänselvyys

Militarismi tarkoittaa sotilaallisten arvojen vaalimista yhteiskunnassa. Sotilaallista valtaa ylläpidetään yhteiskunnan militarisaatiolla, eli toimintatavoilla, joilla sotilaallisia arvoja, uskomuksia ja käytäntöjä vahvistetaan sotilas- ja siviiliasioissa. (Kotilainen ja Hast 2021, 28.) Toimintatavat saavat yhteiskunnassa vakiintuneen aseman, kun niistä muodostetaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa välttämättömiä yhteiskunnan osia. Militarismin vakiintuessa ihmiset pitävät sotilaallisia arvoja tarpeellisena erityisesti valtion olemassaolon takaamisessa. Kriittinen militarismitutkimus jakaa täten poikkitieteellisesti yhteisen tarpeen kysyä, miten sosiaaliset ja poliittiset prosessit luovat militarisoituja instituutioita, tapahtumaketjuja, tiloja ja toimintatapoja (Basham, Belkin, ja Gifkins 2015, 2).

Kokemus militarisaation välttämättömyydestä liittyy sodan mahdollisuuteen. Sotaa koetaan, sitä pelätään ja siihen varaudutaan. Sota säilyy olemassa olevana kulttuurisena ilmiönä, sillä ihmiset pitävät sotaa ja sen määritelmää itsestäänselvänä osana ihmisyyhteisöjä (Nordstrom 1998, 148). Se, miten ihmisille tarjotaan tietoa sodasta ja mitä he näkevät ja tietävät siitä, vaikuttaa sodan sosiaaliseen hyväksyntään ja mahdolliseen jatkuvuuteen. Kirjallisuus sodasta esittää sodan jatkuvasti läsnäolevana ja ”hypernäkyvänä” (engl. *hypervisible*) sekä voimankäytön keskeisenä osana sodankäyntiä, jopa normina. (Welland 2017, 536.) Kun sota on läsnäoleva yhteiskunnassa, narratiivi militarisaatiosta keskeisenä rauhan ja turvallisuuden mahdollistajana

säilyy. Tällöin valtioiden militarisoitumisen perustelut saadaan kansalaisille hyväksyttäväm-  
pään muotoon.

Käsitystä sodan vääjäämättömästä olemassaolosta on kyseenalaistettu pitkään. Toisen maail-  
mansodan aikaan yhdysvaltalainen antropologi Margaret Mead ([1940]2019) haastoi käsityk-  
sen sodasta ”biologisena välttämättömyytenä” tai ”sosiologisena vääjäämättömyytenä” ja piti  
sitä enemmänkin huonona keksintönä. Hänen mukaan sodan universaalius on johtanut siihen,  
että sotaa pidetään osana inhimillistä todellisuutta, eikä pelkkänä ihmisten ylläpitämänä kek-  
sintönä (Mead [1940]2019, 337; ks. myös Basham 2024, 32). Mead pyrki osoittamaan, että  
sodan sosiaalisesti rakennettu luonne mahdollistaa myös sen purkamisen, eikä sota täten ole  
vääjäämätön osa ihmisyhteisöjä.

Kriittiset militarismi- ja sotatutkijat ovat jatkaneet militarismin ja sodan itsestäänselvän ole-  
massaolon haastamista. Viime vuosikymmeninä on tarkasteltu esimerkiksi sodan ontologian  
haasteita akateemisessa työssä (Barkawi ja Brighton 2011), sotametaforien vaikutusta väkival-  
lan kritiikkiin (Furtado 2023), liberaalin militarismin legitimointitapoja demokraattisissa val-  
tioissa (Basham 2018; Rodriguez 2018) sekä väkivallan piilottamisen keinoja sodan ja milita-  
rismin narratiiveista (Sandman 2023; Wegner 2021). Kansainvälisesti kriittisen militarismitut-  
kimuksen kenttä on laaja, vaikka samalla tutkimussuuntaus on vasta rantautumassa Suomeen.

Suomessa sotilaallisella vallalla on hegemonia, josta nauttii Suomen asevoimista vastaava Puo-  
lustusvoimat. Maanpuolustusaiheet asettuvat usein kriittisen arvioinnin yläpuolelle, jolloin  
Suomen militarisoinnista käyty kriittinen keskustelu jää julkisuudessa marginaaliin. (Kotilai-  
nen ja Hast 2021, 28–29.) Suomalaisessa yhteiskunnassa arvostus militarismia ja sotilaallista  
valtaa kohtaan ilmenee sotilaallisten arvojen omaksumisena. Tilastojen mukaan suomalaisilla  
on voimakas henkilökohtainen ja kollektiivinen maanpuolustustahto, eli halu henkilökohtai-  
sesti osallistua maanpuolustukseen sekä oletus suomalaisten kollektiivisesta osallistumisesta  
aseelliseen puolustukseen tarvittaessa. Puolustusvoimien toimintakyky saa suomalaisilta erit-  
tään vahvan luottamuksen ja Suomen tuoreeseen Nato-jäsenyyteen suhtaudutaan myönteisesti.  
(Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta 2024, 14–15, 18–21, 29.)

Sotilaallisen vallan vankkumattoman aseman taustalla on sodan historia ja sen toistuva muis-  
taminen. Toisessa maailmansodassa säilytetty itsenäisyys Neuvostoliiton suurvaltaa vastaan  
elää vahvasti suomalaisten maanpuolustustahtoa rakentavana muistona, mikä nousee esiin esi-  
merkiksi sukupolvien välisissä asepalveluskeskusteluissa (Salasuo 2020, 230). Tarinat pienen

valtion itsenäisyystaistelusta ja ”torjuntavoitosta” suurvaltaa vastaan ovat muodostaneet maanpuolustuksen onnistumisesta kuvan, missä militarisaatioprosessi takaa haavoittuvalle valtiolle pelon ja epäilyksen ilmapiirissä turvallisuutta. Valtion omat asevoimat luovat turvallisuuden tunteellaan kansallista yhteisöllisyyttä sekä kuvan ”paremmasta tulevaisuudesta”. (Ericson, Svenbro, ja Wester 2022, 2; ks. Ahmed 2010.)

2020-luvulla kasvanut suomalaisten maanpuolustustahto kertoo kansainvälisessä politiikassa vallitsevasta uhan ilmapiiristä. Esimerkiksi keväällä 2022 suomalaisten maanpuolustustahto mitattiin ennätyskorkeaksi ja yhtäaikaisesti sotilaallinen tilanne Suomen lähialueilla koettiin edellisiä vuosia uhkaavammaksi (Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta 2022, 15, 33), mihin voi olettaa vaikuttaneen Venäjän sinä talvena aloittama hyökkäyssota. Tilaa militarisaation kritiikille on jäänyt entistä vähemmän, kun pelon ilmapiiriin kasvaessa kansalaisten tarve turvautua Puolustusvoimien toimintaan kasvaa entisestään. Samalla keskustelua militarisaation kritiikistä on kuitenkin pyritty avaamaan suomalaisella tutkimuskentällä. Ensimmäinen suomalainen teos kriittisestä militarismitutkimuksesta (Kotilainen ja Hast 2024) julkaistiin viime vuonna, vaikka julkisuuteen tuotuna kriittinen militarismikeskustelu ja sitä edistävät tutkijat ovat joutuneet kohtaamaan vahvaa arvostelua ja jopa vihaa (Kotilainen ja Vuorelma 2021). Suomessa on tarvetta moniulotteisemmille näkökulmille ja lisäkeskustelulle militarismista erityisesti aikana, jolloin konfliktin uhka koskettaa ihmisiä.

Kriittinen militarismitutkimus tarjoaa työkalut jokapäiväisesti jaettujen sodan kokemusten tarkasteluun. Täten tulkinnan kohteena ovat erityisesti sosiaalisten suhteiden luomat ja ylläpitämät militarisoidun väkivallan mahdollistamisen mallit, joita ihmiset toistavat arkipäiväisissä toimissaan. (Basham 2022, 1–2.) Ajattelu- ja toimintamallien militarisaation esilletuonti osoittaa, kuinka ihmiset ovat sopeutuneet toistuvaan ja jatkuvaan väkivallan kierteeseen, jossa ihminen altistetaan käsitykselle sodan pysyvyydestä yhteiskunnissa. Aseistautumista ja sotaan varautumista pidetään tärkeänä oikean ja kyvykkään valtion ominaisuutena. Keskeistä kriittisessä militarismitutkimuksessa on tarkastella, kuinka aseellisen turvallisuuden normia säilytetään ja sotilaalliseen valtaan uskotaan vankkumattomasti yhteiskunnassa. (Kotilainen ja Hast 2021, 33.)

## 2.2 Maanpuolustustahto

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (MTS) on mitannut vuodesta 1963 lähtien suomalaisten maanpuolustustahdon tasoa samalla kysymyksellä (Kosonen ym. 2017, 96). MTS:n haastattelututkimuksessa maanpuolustustahto määritellään yksinkertaisesti kysymyksellä:

*Jos Suomeen hyökätään, niin olisiko suomalaisten puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta?* (Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta 2024, 18)

Kysymyksessä käsitteeseen yhdistetään aseellinen ulottuvuus, jolla mitataan yksittäisen suomalaisen tukea Suomen valtion aseelliseen puolustamiseen tuloksen epävarmuudesta huolimatta. Kysymys mittaa vastaajien tukea kollektiivisen maanpuolustuksen toteuttamiseen. Lisäksi MTS kysyy erikseen yksilön henkilökohtaisesta halukkuudesta osallistua maanpuolustukseen. Näissä muodoissa kysyttäessä tulokset osoittavat, että suomalaisten maanpuolustustahto on erityisen korkealla kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. (Häkkinen, Kaarkoski, ja Tilli 2020a, 19; Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta 2024, 18–21.) Tulosten perusteella voi todeta, että suomalaisilla on suurta halukkuutta maanpuolustuksen toteuttamiseen.

Maanpuolustustahto on käsitteenä kuitenkin MTS:n kysymyksenasettelua moniulotteisempi. MTS olettaa vastaajien ymmärtävän, mitä maanpuolustustahto tarkoittaa. Oletus mukailee yleistä arkikielen maanpuolustuskeskustelua, missä keskusteluun osallistuvien odotetaan ymmärtävän, mitä maanpuolustuksella ja siihen kuuluvalla sanastolla tarkoitetaan. (Kosonen 2019, 16; Sinkko 2015, 7.) Tutkimuskentällä maanpuolustustahdon teoreettista määrittelyä on haastavaa löytää. Esimerkiksi Kaarkosken, Tallbergin, ja Villmanin (2020) haastattelututkimuksessa maanpuolustustahtoa käsitteenä arvosteltiin. Haastatellut oppilasupseerit ja rauhanjärjestöjen jäsenet pitivät sitä hämmentävänä ja heikkona. Samalla korvaavaa vaihtoehtoa maanpuolustustahdolle oli kuitenkin hankala keksiä. Osalle vastaajista MTS:n kollektiivista maanpuolustustahtoa mittaava kysymys oli hankala sen monitulkintaisuuden vuoksi. (Emt. 182, 193–194.) Kun käsitteen tulkinnassa on paljon liikkumavaraa, sen määritelmä riippuu paljolti yksilön merkityssuhteesta käsitteeseen. Maanpuolustustahto voi siis merkitä jokaiselle yksilölle eri asioita (Kosonen 2019, 18; Myyry 2009, 61; Terho 2010, 110).

Maanpuolustustahto pohjautuu siihen, onko kansalaisen mielestä Suomi puolustamisen arvoinen maa-alueena ja yhteiskuntana. Maanpuolustustahtoaan määritellessä kansalaiselle rakentuu käsitys siitä, kuinka halukas hän on osallistumaan aseelliseen vastarintaan oman vapauden ja valtion demokratian säilyttämisen puolesta. Se, miten maanpuolustustahdosta milloinkin puhutaan, kiinnittyy historiallisiin ja yhteiskunnallisiin muutoksiin. Käsitys maanpuolustustahdosta ei siis ole staattinen, vaan se muovautuu sekä yksilön että yhteisön muutoksien mukana. Tahto ja siihen liittyvät asenteet voidaan sanoa olevan jatkuvassa liikkeessä ja niitä muokataan

sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Kosonen ym. 2017, 97–98.) Tämän takia käsitteen määrittelymuodoissa on ympäristöstä riippuvia eroavaisuuksia.

Yhteiskunnan kannustama tulkinta maanpuolustustahdosta on muuttunut suhteessa aikaan, paikkaan ja poliittiseen kontekstiin (Häkkinen 2019, 60–62). Tahto näkyy ylisukupolvisena käytäntönä, missä vanhemmat sukupolvet jakavat arvojaan ja kokemuksiaan maanpuolustuksesta nuoremmille, ja uudet sukupolvet määrittelevät tahdon oman aikansa ja ympäristönsä kontekstissa. Salasuo (2020) on tutkinut asepalvelusikäisten miesten, heidän isiensä ja isoisiensa välisiä keskusteluita maanpuolustustahdosta. Keskeinen havainto tutkimuksessa oli, kuinka vanhemmat sukupolvet antavat nuorille tilaa määritellä itse, miten he suhtautuvat maanpuolustukseen ja määrittelevät tahtonsa. Vaikka vanhemmat sukupolvet ohjasivat ja opastivat nuorempia omilla asepalveluskokemuksillaan, maanpuolustustahtoa pidettiin hyvin yksityisenä arvona, asenteena ja vakaumuksena, johon ei haluttu vaikuttaa. (Emt. 235.) Yksilösidonnaisten tulkintatapojen vuoksi maanpuolustustahdolle on haastavaa löytää kaiken kattavaa ja helposti yleistettävää määritelmää.

Palataan vielä MTS:n kollektiivista maanpuolustustahtoa mittaavaan kysymykseen. On huomionarvoista, kuinka tuloksen *epävarmuus* jättää paljon tulkinnanvaraa. Jää epäselväksi, minkä tai kenen kannalta kysymyksessä viitataan tuloksen epävarmuuteen. Sen määrittely jää lukijalle, mikä on aiheuttanut kysymyksen tuottaman tiedon luotettavuuden kyseenalaistamista (Kaarkoski, Tallberg, ja Villman 2020, 186). Kun kysymyksessä mainitaan Suomeen kohdistuva hyökkäys ja aseellinen puolustautuminen, voisi tulkita, että epävarmuus viittaa jonkinlaiseen olemassaoloa uhkaavaan tilanteeseen. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi valtion suvereniteettia haastava uhka, kuten Suomeen kohdistuva aseellinen hyökkäys, sotilaallinen voimankäyttö tai suora sodankäynnin julistaminen. Suomessa kansallisella puolustuskyvylä pyritään ensisijaisesti vastaamaan sotilaallisiin uhkakuviin, joilla on erityisesti valtion ja kansan olemassaoloa koskeva luonne (Nokkala 2013, 242; Puolustusministeriö 2024, 31). Mikäli tulos siis tarkoittaa valtion suvereniteetin säilyttämistä, tuloksen epävarmuus viittaa puolustuksen epäonnistumisen ja Suomen valtion menettämisen mahdollisuuteen.

Toisaalta tuloksen epävarmuus voi viitata myös maanpuolustukseen osallistuvien kansalaisten kohtaloon. Suomessa valtio ja sen asevelvollisuusinstituutio odottavat asevelvollisen kansalaisen palvelevan valtiota, kun hän suorittaa vähintään laissa määrätyn palveluksen maanpuolustuksen tai asevelvollisuuden piirissä. Lisäksi myös äärimmäisessä tapauksessa hänen tulee uhrata oma vapautensa tai henkensä valtion, kansalaisten ja näiden elämäntavan säilyttämisen

puolesta. (Kosonen 2019, 52.) Kun kansalaiset kokevat velvollisuudekseen osallistua aseelliseen puolustukseen, on osallistumisessa mukana yksilön selviämisen epävarmuus. Tällöin riskinä on esimerkiksi loukkaantua, tulla vangituksi tai kuolla maanpuolustustehtävissä. Mikäli kansalainen osallistuu omasta tahdostaan maanpuolustukseen, siitä voisi tulkita, että kansalainen on hyväksynyt mahdollisen hengen uhraamisen velvoitteen (Baron 2010, 229).

Maanpuolustustahtoa voi siis käyttää sodan oikeutuksen, väkivallan ja tappamisen kysymysten kollektiivisen luonteen tarkasteluun, jossa luonne rakentuu kansalaisten asenteista ja normikäytännöistä valtion puolustuksen toteuttamiseen (Kosonen 2019, 18). Tahtoa voisi täten tulkita *syventyneenä militarismina* (Vastapuu ym. 2024, 51), missä maanpuolustustahto kertoo kansalaisen tuen tasosta yhteiskunnan militarisointiin. Toisin sanoen, mitä suurempi maanpuolustustahto kansalaisella on, sitä voimakkaammin hän tukee valtion aseellisen puolustuksen vahvistamista. Tällöin tarkastelun kohteena on valtion väkivallan mahdollistamisen muodot arkielämän ajattelu- ja toimintatavoissa, joissa yhteisö normalisoi militarisoidun väkivallan toteuttamista valtiovallan olemassaolon takaamiseksi (ks. Basham 2022, 2–3). Kansalaisten näkemys valtion harjoittamasta väkivallasta oikeutettuna ja asianmukaisena on merkittävässä roolissa, kun demokraattiset valtiot käyttävät väkivaltaa suojellakseen itseään (Schoon 2014, 782). Yhteiskunnassa väkivallan roolin tarkastelu on yksi tapa pohtia maanpuolustukselle annettuja merkityksiä, joita Suomen kaltaisessa asevelvollisuuteen nojaavassa puolustuspolitiikassa tuotetaan (Häkkinen 2019, 58).

Suomalaisen maanpuolustuksen perustana pidetään asevelvollisuusjärjestelmää ja korkeaa maanpuolustustahtoa (Puolustusministeriö 2024, 76). Puolustusvoimat tarvitsee suomalaisen yhteiskuntajärjestyksen turvaajana kansalaisten luottamuksen, jotta se voi tarvittaessa puolustaa valtion olemassaoloa. Suomalaisten vahva tuki Puolustusvoimille ja korkea maanpuolustustahto kertovat luottamuksesta julkisen turvallisuuden organisaatioihin, mikä edesauttaa Puolustusvoimien toimintaa. (Sinkko 2015, 108, 115.) Kansallisen tuen lisäksi Puolustusvoimat tarvitsee asepalvelukseen sitoutuvia nuoria. Vaikka Suomessa asevelvollisuus on pakollinen jokaiselle 18-60-vuotiaalle miehelle, velvoite ei takaa tukea Puolustusvoimille eikä nuoren aikuisen suoritushalukkuutta asepalvelukseen. Asevelvollinen on siis saatava sitoutumaan palvelukseensa, sillä asevelvollisuuden velvoite ja asevelvollisen kokemus maanpuolustamisen merkityksellisyydestä ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Sitoutumisen kautta kansalainen pitää vaatimusten mukaisten roolien ja aseman täyttämistä tärkeänä. (Kosonen ym. 2017, 101.) Toisin sanoen asevelvollisen sitoutuessa palvelukseen, hän pitää palveluksensa suoritusta merkityksellisenä sekä itselle että yhteiskunnalle.

Yksilöiden motiivit osallistua asepalvelukseen eivät kuitenkaan ole aina selviä. Varusmiesten palvelusmotivaatio ja maanpuolustustahto löytävät virikkeensä erilaisista lähteistä. Motivoinnin väylät voivat olla sekä yksilöllisiä että yhteisöllisiä. (Häkkinen, Kaarkoski, ja Tilli 2020a, 34.) Yksilöllisten etujen muovaaman palvelusmotivaation on arveltu vievän suomalaisten asepalvelukseen osallistumisen syitä pois perinteisestä kansallisesta yhteisöllisyydestä ja muuttuvan kohti kansainvälisempää yhteisöllisyyden tunnetta, missä kansalliset rajat eivät enää määrittäisi yksilön yhteisöllisyyden tunnetta. Tällöin yksilö lähtisi asepalvelukseen ensisijaisesti yksilökeskeisten intressien saattamana (Myyry 2009, 5.) Niitä voisivat olla esimerkiksi fyysisen kunnon kasvattaminen, ystävien saaminen tai onnistumisen kokemukset. Silti asepalveluksen käyneet ovat ilmaisseet suhteensa palvelukseen perustuvan velvollisuudentunteeseen, joka muodostuu samastumisesta Suomen kansaan sekä velantunteesta aikaisemmille sukupolville (Salasuo 2020, 225). Asevelvollisten maanpuolustustahto on myös korkeampi, mikäli asepalveluskokemukseen kuuluu joukon toiminta, tutut taistelutoverit ja toiminnan myötä muodostunut kiinteytys (Kosonen ym. 2017, 112). Voisi siis todeta, että maanpuolustustahtoon kuuluu edelleen vahva kollektiivinen ulottuvuus, joka määrittelee yksilön tahdon tilaa.

Jotta maanpuolustustahdon määrittelyn vaikeus ei johtaisi vain epäselvien ja hajanaisten ominaisuuksien joukkoon, on tutkielman kannalta tarpeellista rajata lähestymistapaa käsitteen tulkintaan. Tutkielmassa hyödynnetään Persson ja Widmalmin (2024, 693) määrittelyä puolustustahdosta (engl. *defence willingness*), joka perustuu yksilön halukkuuteen osallistua jossain muodossa tai kapasiteetissa asevoimien maanpuolustukseen sota- tai kriisitilanteessa. Suomen maanpuolustuksen toteuttaminen ja todennäköinen onnistuminen perustuvat merkittävällä tavalla kansalaisten maanpuolustustahtoon. Kyse on aina jossain määrin kansalaisen ja yhteiskunnan välisestä lojaaliussuhteesta tietyssä kansallisessa kontekstissa, mikä saa kansalaisen osallistumaan maanpuolustukseen. Toisin sanoen kansalainen tuntee vastuuta toisten kansalaisten sekä yhteiskunnan turvallisuudesta. (Häkkinen, Kaarkoski, ja Tilli 2020a, 20, 22; Myyry 2009, 31; Puolustusministeriö 2024, 31.)

Osallistumishalukkuuden ja lojaaliussuhteen perusteella voisi täten olettaa, että asepalvelukseen vapaaehtoisesti osallistuvat naiset omistavat jonkin tasoista maanpuolustustahtoa palveluksen yksilöllisistä osallistumisista riippumatta. Osallistuminen maanpuolustukseen viittaa naisten jakamaan kokemukseen Suomesta puolustamisen arvoisena maana, jolloin maanpuolustustahto ilmenee yksilön vastarintahalukkuutena ja tahtona osallistua aseelliseen vastarintaan oman maan vapauden ja demokratian säilyttämisen puolesta (Kosonen ym. 2017, 97–98).

Tutkielmassa ei siis nähdä tarpeellisenä pohtia, onko vapaaehtoisesti palveluksiin astuvilla yli-päättänsä maanpuolustustahtoa. Sitä pidetään itsestäänselvyytenä, koska asepalvelukseen osallistuminen on perustunut yksilön vapaaseen tahtoon.

### 2.3 Banaali nationalismi

Maanpuolustustahdon ilmenemisen kannalta on keskeistä pohtia, miten tahtoa ylipäättänsä toteutetaan ja kuinka tietoista sen toteutus on. Koska maanpuolustustahto ohjaa ajattelevaan Suomen valtiota puolustamisen arvoisena, se liittyy läheisesti kansalaisten isänmaallisuuteen, joka tunnetaan myös kansallistunteena. Maanpuolustustahto ei ilmene pelkästään siitä suoraan puhuttaessa vaan sen muotoja on löydettävissä yksilön omaksumista asenteista ja arvoista sekä kokemuksesta Suomesta puolustamisen arvoisena maana. (Kosonen ym. 2017, 97–99; Myyry 2009, 31.) Jo aikaisemmin mainittua lojaaliussuhdetta kansalaisen ja yhteiskunnan välillä voi pitää yhtenä tällaisena arvona. Näihin liittyy vahvasti oletus Suomesta itsenäisenä valtiona, jonka olemassaoloa ylläpidetään yksilöiden ajattelu- ja toimintatavoissa. Yhteiskuntafilosofi Michael Billig (1995) kuvailee näitä valtaosin tiedostamattomia, arkipäiväisiä ja vahvasti ideologisia valtion tuottamisen tapoja banaaliksi nationalismiksi.

Banaalissa nationalismissa on kaksi keskeistä ulottuvuutta: kansallisidentiteetin performanssi ja valtion olemassaolon jatkuvuus (ks. Billig 1995, 7–9). Kansallisidentiteetti tarkoittaa kansalaisten uskoa valtion poliittisen järjestelmän legitimizeettiin, johon viittaavat yhteiskunnalliset instituutiot, yhteinen kieli ja kulttuuri sekä jaetut arvot. Jokaista näistä määrittää ennen kaikkea kansalaisten tarinat itsestään, eli mistä tullaan, mitä juhliataan, mitkä ovat yhteisiä historiallisia muistoja ja miten yhteisön jäseneksi voi päästä. (Fukuyama 2020, 157.) Valtion olemassaoloa tuotetaan kansalaisten arkipäiväisissä elämissä. Billig käyttää yhtenä arkipäiväisen toiminnan esimerkkinä julkisissa tiloissa liehuvaa kansallisvaltion lippua, johon kansalaiset luovat huomamattaan jonkinlaisen merkityssuhteen. Valtiota tuottavaan ideologiaan liittyy vahvasti nationalistinen ulottuvuus, joka rakentuu valtioiden maailmaa tuottavilla ajattelu- ja toimintatavoilla. (Billig 1995, 6, 15.) Banaali nationalismi tuottaa yksilön kansallisidentiteetin kautta arkipäiväisillä ja tiedostamattomilla tavoilla maailmaa, jonka keskiössä ovat itsenäiset valtiot.

2000-luvun vaihteessa tutkimuskentillä esitettiin, että valtiokeskeisyys maailman monopolina olisi kukistumassa globalisaation ja kosmopolitanismin tieltä (Antonsich 2009, 281; Myyry 2009, 5). Esityksen mukaan nationalismi ja globalisaatio olisivat keskenään ristiriidassa. Silti

nationalismin asema nyky-yhteiskunnissa on vahva ja se on löytänyt tapoja hyötyä globalisoituvasta maailmasta. (Ks. Billig 2023; Calhoun 2017.) Valtioiden asema maailmassa ei siis ole kukistunut. Viime vuosikymmenenä on nähtävissä jopa deglobalisaation merkkejä, jotka ilmevät nationalististen aatteiden kasvuna ja maahanmuuttovastaisuutena (ks. esim. Fukuyama 2020; Kornprobst ja Paul 2021; Parnell 2023). Valtiot ovat säilyneet maailman keskeisimpänä luokittelumuinaisuutena, jolloin ihmiset määrittelevät itsensä ensisijaisesti kansallisten ominaisuuksiensa kautta (Malešević 2013, 5). Mitä yleisempää kansallisuuteen samastuminen on yhteiskunnassa, sitä banaalimpia nationalistiset arvot ovat. Billig (1995, 38) korostaa, kuinka tunnustetuissa valtioissa kansalaisen on helppoa unohtaa nationalismin muistaminen ja tuottaminen jokapäiväisissä representaatioissa. Erityisesti itsestäänselvänä pidetyt tavat toimia jäävät usein huomiotta. Ihmisille on helppoa huomata esimerkiksi väkivaltaan liittyvä nationalismi ja poliittiset ääriliikkeet, mutta jokapäiväisessä elämässä toistuvat nationalistiset symbolit ja valtiokeskeinen maailmankuva ovat haastavampi tunnistaa. (Calhoun 2017, 18.)

Banaalin nationalismin saama kansainvälinen huomio on johtanut myös teorian kriittiseen suhtautumiseen. Esimerkiksi Storm (2020) on kritisoinut Billigin määrittelyn tapoja banaalille ja nationalismille liian epämääräisiksi. Ihmisen toiminnan banaaliuden tunnistaminen jää Stormin mukaan epäselväksi, sillä on tilanteita, missä tavanomaisia nationalismin tuottamisen tapoja voi toteuttaa sekä tiedostamatta että tietoisesti. Lisäksi Stormin mukaan nationalismi ilmiönä on Billigin teoksessa epämääräinen, sillä siinä esitetyt nationalismin ilmenemisen tavat voi yhdistää myös ei-valtiollisiin toimijoihin. (Emt. 206–207.) Skey (2009) on kritisoinut banaalia nationalismia siitä, että se olettaa jokaisen ihmisen reagoivan samalla tavalla kansallisuuden esilletuontiin tai omaksuvan kyseenalaistamatta mediasta saamansa nationalismin representation. Kun tarkastellaan minkä tahansa yhteiskunnallisen instituution roolia nationalismin luonnissa, Skeyn mukaan on kiinnitettävä aktiivisesti huomiota kansalliseen yhteisöön kuuluviin erilaisiin äänestäjäkuntiin. (Emt. 336.)

Billigin mukaan ihmisten toiminnasta tekee banaalia toiminnan tiedostamattomuus. Tuttuja ruutiineja, symboleja ja uskomuksia, jotka tuottavat valtiokeskeistä narratiivia, ei tunnisteta niiden tavanomaisuuden takia. Siksi esimerkiksi kansallisten johtajien valtiota ylistävä retoriikka jää usein huomiotta. (Billig 2023, 181–182.) Nationalismi taas ilmenee Billigin mukaan monilla eri tavoilla yhtä aikaa, mihin kuuluu myös ei-valtiollisten toimijoiden nationalismi (Billig 2017, 315). Se, että hän keskittyy valtiota tuottavaan nationalismiin, ei poissulje muiden yhteisöjen nationalistisia luonteita. Billigin (1995, 7) mukaan on kuitenkin keskeistä perehtyä juuri

niihin syihin, miksi ihmiset eivät nykymaailmassa unohda kansalaisuuttaan, vaikka he eivät siihen tietoisesti kiinnittäisikään huomiota. Nationalismi rakentaa valtiokeskeisen maailman kokemusta, missä ihmisten erilaiset ajattelutavat, tottumukset ja vakaumukset ylläpitävät valtiota luonnollisena ja muuttumattomana osana todellisuutta (Billig 2023, 180). Billig on tuonut esiin, ettei banaali nationalismi poissulje ihmisten yksilöllisiä tulkintatapoja tai väitä ihmisten omaksuvan nationalistisia viestejä kyseenalaistamatta. Kuitenkin yksilöllisistä tulkintatavoista huolimatta ajattelun taustalla on banaali oletus siitä, että ihminen kuuluu osaksi valtiota ja sen pohjalta valtioiden maailmaa pidetään itsestäänselvyytenä. (Billig 2009, 348; 2017, 316–317.)

Maanpuolustustahdossa on banaalin nationalismin ominaisuuksia. Vaikka tahtoa voi toteuttaa tietoisesti esimerkiksi osallistumalla vapaaehtoiseen asepalvelukseen, voi palvelusta toteuttaessa jäädä huomiotta, kuinka palvelus edistää valtion ja sen vallan olemassaoloa sekä kansallisia ideologioita (ks. Paasi 2016, 25). Koska asepalvelukseen osallistumisen motiivit ovat yksilöllisiä, jokaisen palvelukseen osallistuvan tietoinen intressi ei siis ole valtion olemassaolon puolustaminen. Kuitenkin varusmiehellä on jonkinlainen käsitys Suomesta, itsestä osana valtiota ja omasta halustaan puolustaa sitä, mitkä jäsenytyvät ja myös muuttuvat palveluksen aikana (Kosonen ym. 2017). Palvelukseen astuva ruumiillistaa toiminnassaan valtiota ylläpitäviä tapoja, jotka rakentavat yksilön kansallisidentiteettiä ja tapoja puhua kansallisuudesta (ks. Billig 1995, 8).

Suomessa kansallisidentiteetti perustuu vaikeuksien kautta saavutettuun itsenäisyyteen, mikä on pienelle valtiolle tyypillistä. Kokemukset sotien traumaattisuudesta, suurvallan voiman torjumisesta sekä itsenäisyyden säilyttämisestä toistuvat tietyissä muodollisissa tapahtumissa ja kollektiivisissa muistoissa. (Paasi 2016, 24.) Sodan muisto luo kansaa yhdistävän kriisikertomuksen, joka löytyy suomalaisesta historiakulttuurista ja -politiikasta. Sodan kokemus on luonut perustan syvälle kulttuuriin juurtuneille kertomuksille, jotka tulevat kansalaisten arkipäiväiseen elämään muun muassa perinteistä, populaarikulttuurista, mediasta ja kirjallisuudesta. (Häkkinen ja Salasuo 2024, 102–103.) Yksilöt omaksuvat kokemuksen perinteen kielen kautta sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja pystyvät sillä rakentamaan henkilökohtaisen kansallisidentiteetin, jolla samastua omaan kansallisuuteen (ks. esim. Bowes ja Bairner 2019; Fukuoka 2017; Tepora 2015; Yu ja Kwan 2008).

Nationalismin arkipäiväisen toteuttamisen tarkastelussa on huomioitava yksilön tahto ja tarkoitus, sillä yksilön toimijuus ei perustu pelkästään toimintaan. Toimijuuteen kuuluvat myös toiminnan motivaatiota määrittävät tekijät, joita toiminnan tahto ja tarkoitus määrittävät. Se,

miten yksilö toteuttaa toimintaa, ei siis suoraan ilmennä hänen toimintansa motiiveja. (Hearn ja Antonsich 2018, 596.) Esimerkiksi asepalvelukseen osallistuessa yksilö kasvattaa asevoimien kokoonpanoa ja täten valtion puolustuskykyä, mikä taas edistää kansallista maanpuolustusta ja valtion suvereniteettia. Kuitenkin yksilön henkilökohtainen motiivi osallistua asepalvelukseen ei välttämättä perustu valtion suvereniteetin edistämiseen tai asevoimien kokoonpanon kasvattamiseen vaan motiivina voi olla esimerkiksi fyysisen kunnon kasvattaminen tai uusien ystävien tekeminen. Yksilön vaikutukset valtion suvereniteettiin ja maanpuolustuskykyyn ovat toiminnan sivutuotteita.

On myös tunnistettava, ettei ympäröivään maailmaan vaikuttava yksilön toimijuus ole pelkästään hänestä itsestään lähtöistä. Tällainen toimijuus on ensisijaisesti yhteisötason tulosta, eli erilaisten ryhmien, yhteisöjen ja organisaatioiden ajamaa. Ihmiset yleisesti löytävät paikkansa yhteiskunnallisista rakenteista sosiaalisten ryhmien kautta, jotka määrittävät ihmisten elämiä, mielenkiinnonkohteita ja identiteettejä. (Hearn ja Antonsich 2018, 597.) Tarkoitus ei ole kuitenkaan vähätellä yksilön toimijuutta vaan tiedostaa sosiaalisten ryhmien vaikutusvalta yksilön toimijuuteen erityisesti rutiininomaisessa toiminnassa. Mikäli yksilö siis haluaa osallistua asepalvelukseen esimerkiksi löytääkseen sieltä uusia ystäviä, taustalla voi olla institutionaalisen toimijan, kuten Puolustusvoimien, mainoskampanja, missä yksi asepalvelukseen rohkaiseva tekijä on uusien ystävien löytäminen palveluksesta. Yksilö voi vaikuttaa kampanjasta ja täten päättää osallistua asepalvelukseen, mistä Puolustusvoimat ja valtio hyötyvät.

Perinteinen media, eli ennen internetiä vallalla olleet tiedotusvälineet, on todettu merkittäväksi vaikuttamisen välineeksi valtion rakentamisessa ja nationalismin välityksessä kansalaisille. Perinteisessä mediassa hyödynnetään paljon huomaamattomia ja tiedostamattomia yksittäisten valtioiden sekä valtioiden maailman tuottamisen tapoja. Kuitenkin media on kehittynyt käänteentekevästi erityisesti internetin käyttöönoton myötä, mikä on vaatinut nationalismin ja median suhteen uudelleentarkastelua. (Szulc 2017, 53–54.) Tarjolla on internetin ja siellä muotoutuvan populaarikulttuurin uusia kansallisidentiteetin performansseja (ks. esim. Cann 2013; Eriksen 2007). Verkossa tapahtuva vuorovaikutus on verrattain uusi sosiaalisen kanssakäymisen muoto, jolla on ollut suurta vaikutusvaltaa yksilön ajattelu- ja toimintatapoihin. Internetin suosio vuorovaikutuksen ja vaikuttamisen välineenä on nostanut esiin uusia kysymyksiä nationalismin ja kansallisidentiteetin tuottamisen tavoista. Internetistä on tullut merkittävä banaalin nationalismin alusta, missä maailmaa rakennetaan vahvasti valtiokeskeisenä. (Szulc 2017, 55, 67–68.)

## 2.4 Populaarikulttuuri militarismin tuottajana

Suomen kansallisidentiteetin narratiivit perustuvat tiettyihin formaaleihin tapahtumiin ja kollektiiviseen muistamiseen. Nationalistista diskurssia ylläpidetään sosiaalisissa instituutioissa ominaisuuksilla, jotka syntyvät aineellisesta kulttuurista, kansanperinteestä, stereotypioista ja suomalaisesta luontokäsityksestä. Samalla diskurssi on juurtunut julkisiin ja poliittisiin tiloihin sekä perinteisiin. (Paasi 2016, 24, 27.) Perinteet näkyvät esimerkiksi kansallisissa juhlallisuuksissa, taiteessa ja kirjallisuudessa, jotka ovat rakentaneet kansalaisten käsitystä valtiolle tyypillisistä ominaisuuksista, eli niin sanotusta perinnekulttuurista. Kuitenkin kansalliset perinnekulttuurin tavat ovat enenevässä määrin siirtyneet populaarikulttuurin toimintaympäristöön. Populaarikulttuuri on laajasti kansalaisia tavoittava massakulttuuri, joka muodostaa ihmisille dynaamisesti mielikuvan kansallisista normikäytännöistä, ja haastaa vallalla olevien perinteiden merkityksiä, kehittää niistä uusia muotoja ja luo vaihtoehtoisia toimintatapoja. (Edensor 2002, 12–13; Farias, Seremani, ja Fernández 2021, 211.)

Populaarikulttuuri määritellään yleisesti media- ja viihdeteollisuuden tuotteiden kokonaisuudeksi (Waskul ja Vannini 2016, 4). Näitä tuotteita ovat esimerkiksi elokuvat, kioskikirjallisuus, mainokset ja videopelit, jotka ovat levinneet kansalaisten keskuuteen ja ovat helposti saatavilla. Tuotteet löytyvät usein yksilön jokapäiväisestä elämästä, eikä niiden ymmärtäminen vaadi tietynlaista osaamista tai koulutusta. Populaarikulttuurin tuotteissa on samastumispintaa, joka liittyy kansalaisia kulttuuriinsa. Vaikka muun muassa valtionjohto yhdistää valtion edelleen perinnekulttuurin piiriin ylläpitääkseen valtion arvokasta mainetta, populaarikulttuuri hajauttaa kulttuurin korkea-arvoista perinnettä ja tarjoaa puoleensavetävällä sisällöllään ajanvietettä, jolla vedota kansaan. (Edensor 2002, 15, 17; Hakola 2018, 1541.) Yhteiskunnallisen merkityksellisyytensä vuoksi populaarikulttuuria on erityisen hedelmällistä tarkastella sosiaalisen vaikuttamisen ympäristönä, sillä se tavoittaa kansalaiset hyvin erilaisella tavalla kuin valtiolle tyypilliset perinteet.

Populaarikulttuuriin yhdistetään sodankäyntiä ja aseellista turvallisuutta viihteellisessä muodossa, mihin ihmiset reagoivat heikommin kuin uutismediaan tai valtion hallintoon (Martin ja Steuter 2010, 44). Jotta militarisoitu toiminta voisi jatkua, ihmisten täytyy hyväksyä, että toiminta ja sen kustannukset ovat oikeudenmukaisia ja välttämättömiä. Sodankäynnin ja militarisoidun toiminnan hyväksyntää ja normalisointia edistetään populaarikulttuurin tuotteilla kuten televisiosarjoilla, elokuvilla ja videopeleillä. (Emt. 97.) Mediarepresentaatiot muovaavat kan-

salaisten tapaa ymmärtää sosiaalista todellisuutta, eli populaarikulttuurin tuotteet eivät pelkäänsään peilaa sosiaalista todellisuutta vaan myös tuottavat sitä (Chen 2024, 189). Esimerkiksi asevoimat voivat korostaa mediassa omaa toimintakykyään ja pysyvää suosiotaan, ja täten luoda kansalaisille asevoimien toimintaa kannattavaa todellisuutta, mikä on ollut muun muassa Yhdysvalloissa pitkään osa militarismin normalisointiprosessia (Gagnon 2010, 4; Leonard 2004, 5).

Järjestetyssä väkivallassa on viihdearvoa ja ihmiset hakevat siitä ajanvietettä. Tämän vuoksi sodista ja konflikteista on tehty menestyneitä elokuvia ja näytelmiä, sotapeleistä on tullut suosittu harrastus sekä lapsien leikkeihin ovat linkittyneet sotilaat, aseet ja taisteleminen. Esimerkiksi sotateemaisissa videopeleissä kunnioitetaan usein menneisyyden konflikteja, jotka samalla rinnastetaan nykyajan sotilaallisiin pyrkimyksiin. (Allen 2011, 39.; Godfrey 2022, 662.) Peleihin yhdistyy realismin tunne oikeasti tapahtuneista ja tunnistettavista konflikteista, joihin pelaaja pääsee vaikuttamaan turvallisessa ympäristössä. Realismin tunteesta huolimatta videopelit eivät ole totuudenmukaisia, vaan peliyrityksen laatima esitys aseellisesta konfliktista. Esi-tykset rakentavat yksilöiden käsityksiä militarismista, minkä takia sotapeleissä esiintyvä myönteinen militarismin muoto muodostaa populaarikulttuurissa kuvaa sodankäynnin ja militarismin hyväksyttävyydestä. (Gagnon 2010, 5; ks. myös Thompson 2008.)

Populaarikulttuurista on rakentunut keskeinen ympäristö asepalveluksen yleisen mielipiteen muotoilussa. Romantisoitu kuva asevoimista edistää valtion asevoimien yleistä kannatusta sekä roolia yhteiskunnassa, kuten on käynyt esimerkiksi Iso-Britanniassa. (Ks. Pears 2022.) Tarinoilla tuotettu myönteinen esitys yhteiskunnan militarisoinnista muotoilee yksilöiden ymmärrystä militarisaation prosesseista ja merkityksestä. Kun militarismista tehdään osa yhteiskunnan jäsenten arkipäivää, sen yhteiskunnallisesta merkittävydestä voi tulla itsestäänselvyys. Yksilön käsityksiä asevoimien toiminnasta tulee täten tarkastella osana laajempaa tuottamisen prosessia, joka on väistämättä yhdistettävissä tiettyihin sosiaalisiin, poliittisiin ja historiallisiin valtasuhteisiin. Vaikka yksilöillä on vapaus tulkita asevoimista tarjottua esitystä haluamallaan tavalla, tulkinnat perustuvat usein yhteisössä sosiaalisesti jaettuihin toimintatapoihin. Vallitsevat yhteisölliset toimintatavat tuottavat yhteistyössä median ja asevoimien kanssa militarismia ylläpitäviä ajattelumalleja ja hyväksyttäviä käyttäytymisen tapoja. (Kelly 2013, 725.)

Realitysarjat ovat nousseet laajasti populaarikulttuurin suosioon ja viihteen massakulutukseen erityisesti 2000-luvulla. Realitysarjalla tarkoitetaan televisio-ohjelmaa, joka perustuu käsikir-

joittamattomaan esitykseen oikeiden ihmisten jokapäiväisen elämän tai poikkeuksellisten tilanteiden kokemuksista. Vaikka realitysarjoja mainostetaan aitoina ja käsikirjoittamattomina kuvauksina elämästä, kuuluu sarjalajiin runsas videomateriaalin muokkaus ja kerronnan tarinallistaminen, millä pyritään tavoittamaan laajoja katsojakuntia. Koska sarjojen tuotannossa tehdään valintoja näytettävistä aiheista ja kohtauksista tietynlaisen tarinan edistämiseksi, realitysarjat sijoittuvat todellisuuden esittämisen ja fiktiivisen kerronnan rajamaille. (Farias, Seremani, ja Fernández 2021, 212.) Realitysarjat kertovat yhteiskunnan aihealueista, jotka yleisesti kiinnostavat ihmisiä. Tällaisia alueita ovat esimerkiksi poliisin tai terveydenhuollon palvelut, seurusteluohjelmat tai asevoimien toiminta.

Kansainvälisesti realitysarjat ovat vahvasti hyödynnetty populaarikulttuurin tuote sotilaallisen viihteen tuotannossa. Aihe kiinnostaa ihmisiä sen salaperäisyyden ja väkivaltaisen luonteen vuoksi. Sarjojen aiheet käsittelevät muun muassa siviilin kehittymistä sotilaaksi, entisten sotilaiden nykyisiä elämäntilanteita tai kilpailua, missä siviilit ottelevat sotilastehtävissä. (Ks. Pears 2022; Stahl 2009, 73–90.) Realitysarjat ovat yksi tapa tavoittaa kansalaisten julkista tukea, sillä jos asevoimien merkityksellisyyteen ei uskottaisi yhteiskunnassa, ei sen toiminta olisi kannattavaa (Kelly 2013, 729). Asevoimien on siis tehtävä yhteistyötä median kanssa, jotta se tavoittaisi yhteiskunnan jäsenet. Realitysarjat asevoimien toiminnasta tarjoavat kansalaisille kosketuksen maanpuolustustyöhön, jolloin myönteiset tarinat voivat kasvattaa arvostusta institution työtä kohtaan.

### 3. AINEISTO JA MENETELMÄ

Seuraavaksi esitellään tutkielman aineisto ja analyysimenetelmä. Aineisto koostuu Yleisradion tuottamasta Naissotilaat -realitysarjasta, jota tulkitaan analyyttisen diskurssianalyysin menetelmällä. Luku alkaa Naissotilaat -sarjan esittelyllä, jossa osoitetaan sarjan yhteiskunnallisen merkittävyys sekä arvo suomalaiseen militarismikeskusteluun. Tämän jälkeen jatketaan taustoittamalla analyyttisen diskurssianalyysin menetelmää ja tarkastelemalla sen mahdollisuuksia aineiston analyysissä sekä militarismitutkimuksessa. Lopuksi avataan, miten analyysi tullaan toteuttamaan ja millaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun tulokset liitetään.

#### 3.1 Naissotilaat -realitysarja

Naissotilaat -realitysarjassa seurataan vapaaehtoiseen asepalvelukseen osallistuvien naisten kokemuksia palvelusajasta. Jokainen kausi seuraa neljän palvelukseen hakeutuneen naisen tarinaa, jossa käydään läpi heidän asepalvelusaikansa palvelukseen ilmoittautumisesta reserviin siirtymiseen asti. Samalla ohjelmassa tutustutaan Puolustusvoimien eri prikaatien toimintaan. Sarjan päähenkilöt ovat 18-29 -vuotiaita ja heidän elämäntapansa, luonteenpiirteensä ja asepalvelustavoitteensa ovat erilaisia. Katsoja saa neljän kauden aikana kattavan esityksen varusmiesten tehtävistä sekä Puolustusvoimien toiminnasta.

Sarja koostuu neljästä tuotantokaudesta, jotka ovat julkaistu aikavälillä 2018-2023. Ensimmäisessä kaudessa on yhdeksän jaksoa ja kolmessa jälkimmäisessä kymmenen, eli sarjassa on yhteensä 39 jaksoa. Jokainen jakso kestää keskimäärin 27-28 minuuttia ja käsittelee tiettyä asepalvelukseen kuuluvaa teemaa, kuten metsäleirejä, kuntotestejä tai upseerikouluun hakemista. Sarja on Suomen valtion omistaman Yleisradion tuottama ja tehty yhteistyössä Puolustusvoimien kanssa. Sitä on näytetty sekä televisiolähetysinä että Yleisradion Yle Areena -suoratoistopalvelussa. Sarjan kohderyhmää ovat erityisesti asepalvelusikäiset nuoret naiset, mikä palvelee puolustusministeriön ja Puolustusvoimien tavoitetta kasvattaa asepalveluksen suorittavien naisten määrää (ks. Puolustusministeriö 2024, 35). Samalla sarja voi tavoittaa myös yleisesti asepalveluksesta ja Puolustusvoimien toiminnasta kiinnostuneita.

Naissotilaat-sarjan suosio on ollut huomattavaa. Sarjan ensimmäisen kauden jokaisessa jaksossa on vähintään 180 000 katselukertaa Yle Areenassa keväällä 2025. Toisen ja kolmannen kauden jokainen jakso on kerännyt yli 200 000 katselukertaa. Erityisesti ensimmäisen ja kolmannen kauden avausjaksot ovat olleet suosittuja, sillä ne ovat keränneet Yle Areenassa yli 400 000 katselukertaa. Lisäksi neljännellä tuotantokaudella on jokaisessa jaksossa yli 100 000

katselukertaa. Näissä lukumäärissä ei huomioida televisiolähetysten katsojalukuja. Suomalaisen televisiolähetysten katsojalukuja mittaava Finnpanel (2020) on laskenut, kuinka esimerkiksi Naissotilaat-sarjan kolmannen kauden televisiolähetyksissä oli keskimäärin 197 000 katselukertaa viikon aikana lokakuussa 2020. Yle Areenan katsojalukujen lisäksi suorien televisiolähetysten katsojaluvut ovat voineet kasvattaa sarjan kokonaiskatsojalukumäärää jopa sadoilla tuhansilla.

Naisten hakemusten määrä vapaaehtoiseen asepalvelukseen nousi sen jälkeen, kun Naissotilaat-sarjan ensimmäinen kausi julkaistiin tammikuussa 2018. Julkaisun myötä esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaalla palvelukseen haki ennätysmäärä naisia, minkä Puolustusvoimat oli myös osannut ennakoida (Punkari 2018). Asepalveluksen käyneiden naisten osallistumishalukkuudessa on huomattu myöhempien tuotantokausien julkaisun jälkeen, että sarjan näkemisellä on ollut vaikutusta naisten hakeutumisessa palvelukseen (Holopainen 2021; Korpela 2020; Veteli 2019). Vapaaehtoiseen palvelukseen hakeneiden määrä laski hetkellisesti vuosina 2022-2023, minkä arveltiin johtuvan koronavuosista ja Venäjän hyökkäyssodasta, mutta vuodesta 2024 lähtien hakemusten määrä on ollut jälleen kasvussa (Kuusisto 2024; Maavoimat 2025).

Naissotilaat -realitysarja palvelee Puolustusvoimien ja Suomen valtion maanpuolustuspäämääriä. Sarja on vaikuttanut naisten asepalvelushalukkuuteen ja täten kasvattanut palvelukseen hakeneiden naisten määrää yhteiskunnallisesti merkittävällä tavalla, mikä edistää puolustusministeriön tavoitetta syventää maanpuolustuksen yhteiskunnallista vaikutusta ja maanpuolustustahtoa sekä naisten osuutta sotilaallisessa maanpuolustuksessa (Puolustusministeriö 2024, 76). Sarjassa tarjotut narratiivit Puolustusvoimien toiminnasta ja varusmiehen tehtävistä palvelevat Puolustusvoimia, Suomen valtiota ja kansalaisten militarisoitumista. Siksi onkin tarpeellista tarkastella, miten varusmiehet esitetään sarjassa, millaisia arvoja heillä on ja millaisia arvoja heille kehittyy palveluksen aikana erityisesti maanpuolustustahdon kontekstissa sekä miten nämä arvot palvelevat kansallisia maanpuolustuspäämääriä.

### 3.2 Analyyttinen diskurssianalyysi

Aineistoa analysoidaan analyttisen diskurssianalyysin menetelmällä, jolla tutkitaan, kuinka arkinen kielenkäyttö saa asioita tapahtumaan (Suoninen 2021). Täten tarkastellaan erityisesti arkijärjen mukaista kielikäsitystä, jossa kielen todellisuutta rakentavaan rooliin ei kiinnitetä huomiota, koska kieltä pidetään todellisuudesta irrallisena ilmiönä (Alasuutari 2007, 84–85).

Analyttiselle diskurssianalyysille keskeinen tavoite on eritellä sosiaalinen todellisuus yksityiskohtaisesti ja osoittaa, kuinka sosiaalista järjestystä rakennetaan jokapäiväisissä kielenkäytön tavoissa (Jokinen, Suoninen, ja Juhila 1999, 86–87).

Diskurssianalyysin lähtökohta on sosiaalisen todellisuuden rakentuminen kielenkäytössä, jossa erilaiset merkityksellistämisen tavat, eli diskurssit, kilpailevat keskenään. Menetelmässä ollaan erityisen kiinnostuneita diskurssien sosiaalista todellisuutta rakentavasta voimasta. Analyysin päämääränä on tehdä näkyväksi, kuinka suuri osa ihmisten merkityksiä kantavasta toiminnasta liittyy kulttuuriin kielenkäytön tapoihin kuin ”luonnostaan”. (Jokinen, Juhila, ja Suoninen 2016, 27–28; Suoninen 2021.) Kielenkäytön analyysissä huomioidaan diskurssien dynaaminen, vuorovaikutuksellinen ja kontekstisidonnainen luonne sekä puhujan asemoituminen osaksi hänen sosiaalista ympäristöään, joka voi olla esimerkiksi yhteisö tai kansakunta (ks. Pälli ja Lillqvist 2020, 382).

Menetelmän mukaan yksilön puhumisen tavat eivät siis kerro pelkästään hänen henkilökohtaisista ajattelu- ja toimintamalleistaan, vaan ne tulee tulkita osana laajempaa yhteisöllistä kontekstia. Alasuutari (2007) määrittelee kielenkäytön ensisijaisesti osaksi ihmisten keskinäistä sekä ympäristön kanssa tapahtuvaa vuorovaikutusta. Kielellä luotujen kuvausten ja selitysten todenmukaisuus on riippuvainen ihmisten välisistä käytännöistä ja käytäntöjen suhteesta ympäristöön. Valitut kielenkäytön tavat eivät ainoastaan esitä asioita tietyllä tavalla vaan luovat myös uusia kohteita inhimilliseen todellisuuteen. (Emt 110.) Diskurssianalyysissä nostetaan tarkastelun keskiöön keskustelutilanteiden konteksti, eli millaiset kuvaukset ja selitykset ovat tietyssä tilanteessa ymmärrettäviä sekä millaisia asiantiloja tai muita seurauksia niillä kulloinkin rakennetaan. Täten yksilö esiintyy puhuessaan moraalisen toimijana. Hänen valitsemansa puhumisen tavat ilmaisevat, millaisia asioita hän pitää itsestäänselvyyksinä, erityisessä arvossa tai poikkeuksellisina. (Suoninen 2016, 232.)

Suurimpaan osaan ihmisten arkisista teoista ei kiinnitetä huomiota, eikä niitä pueta sanoiksi. Alasuutarin (2007) mukaan kielen ulkoistaminen todellisuuden rakentamisesta johtaa kamppailuihin todenmukaisuudesta, missä todellisuutta koskevia kiistoja ja kuvausten ongelmia tarkastellaan totuudellisuuden näkökulmasta. Ihmiset siis vertaavat kuulemiaan asioita omiin näkemyksiinsä totuudesta ja rakentavat sen pohjalta käsitystään todellisuudesta. Todellisuuden ja totuuden käsitteet rinnastetaan kielenkäytössä helposti toisiinsa ja niiden rajat hämärtyvät, jolloin aineellisen maailman ja sitä kuvailevan kielen erilaisuutta ei enää tunnisteta. Siksi arkisessa kielenkäytössä ihmiset usein luottavat kuulemiensa asioiden totuudenmukaisuuteen,

mikä näkyy esimerkiksi ajo- tai käyttöohjeiden kyseenalaistamattomassa noudattamisessa. (Emt. 85–86.) Silti se, millaiseen kielenkäyttöön ihminen luottaa, on aika-, tila- ja kontekstisidonnaista. Analyyttisen diskurssianalyysin menetelmällä tuodaan esiin nämä kyseenalaistamattomat arkipäiväiset kielenkäytön tavat, jotka jäsentävät ihmisille tiedostamattomia diskursseja todellisuudesta.

Järjestelmällisesti tietoa ja todellisuutta muokkaavat diskurssit ilmenevät kielenkäytössä säännönmukaisuuksina tai merkityksellistämisen tapoina (Suoninen 2021). Tässä tutkielmassa Naissotilaat-realitysarjasta tarkastellaan päähenkilöiden tapoja kuvailla asepalvelusaikaansa ja siihen kuuluvia kokemuksia. Aineistosta etsitään toistuvia samankaltaisia kerronnan tapoja, joilla päähenkilöt asemoivat itsensä osaksi Puolustusvoimia ja Suomen valtiota. Täten tutkielmassa pyritään löytämään päähenkilöiden palvelusajan kokemusten kuvailuista ja kertomuksista tapoja, joilla he rakentavat tietoisesti tai tiedostamatta suhdettaan maanpuolustukseen ja militarismiin. Erityisen kiinnostuneita ollaan päähenkilöiden tavoista kuvailla asepalvelukseen kuuluvia arkisia tilanteita sekä heidän omakohtaisia tuntemuksiaan niistä. Koska asepalvelukseen kuuluu useita militarismia tukevia toimintatapoja, kuten aseiden käyttöä, sotilaskäyttäytymistä ja tiukkoja hierarkioita, halutaan tutkielmassa perehtyä näihin tapoihin ja tarkastella, miten päähenkilöt kuvailevat niitä ja niiden kokemista.

Tulosluvuissa nostetaan esiin diskursseja rakentavia esimerkkejä, jotka ovat sitaateiksi kirjoitettuja puheenvuoroja aineistosta. Sitattein viitataan aineiston tuotantokaudella (K), jaksolla (J) ja sitaatin aloituksen aikaleimalla (esim. K2J3 12:58). Täten aineistoviittaus on tarvittaessa lukijalle helposti löydettävissä. Sitattein on kirjoitettu auki, mitä sarjassa esiintyvät henkilöt sanovat. Pääasiassa sitaatit ovat suoria lainauksia sarjassa annetuista puheenvuoroista, mutta osaan on lisätty myös analyysin kannalta merkityksellisiä havaintoja. Mikäli sitaattiin on lisätty kirjoittajan omia huomioita tai kuvailtu puheenvuoron yhteydessä tapahtuvaa merkityksenarvoista toimintaa, ne löytyvät sitaatista tuplasulkeisiin (( )) auki kirjoitettuna. Sitaatit ovat lähinnä joko päähenkilöiltä itseltään tai heidän esihenkilöiltään. Jos puheenvuoron antajan roolilla on merkitystä analyysin kannalta, on se voitu mainita erikseen tuplasulkeissa.

Erilaiset diskurssit rakentavat erilaisia identiteettejä. Rakentuminen on jatkuva prosessi, missä yksilö sekä hänen sosiaalinen ympäristönsä määrittävät identiteetin muodostumista. Erilaisten identiteettien tarkastelu mahdollistaa laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin perehtymisen, missä vallalla olevat diskurssit yksilön identiteeteistä kertovat yksilön oikeuksista ja asemasta yhteiskunnassa ja täten tekevät identiteeteistä poliittisia ja vaikutusvaltaisia. (Pietikäinen ja

Mäntynen 2019, 90.) Aineistossa päähenkilöiden tavat asemoitua Puolustusvoimien toimintaan ja valtion maanpuolustukseen kertovat varusmiesten identiteettejä laajemmista yhteiskunnallisesti hyväksytyistä Suomen maanpuolustuksen diskursseista. Koska sarja on valtion omistaman yrityksen tuottama ja asevoimien tukema sekä vaikuttanut nuorten halukkuuteen hakeutua asepalvelukseen, voi esitys päähenkilöiden asemoitumisesta maanpuolustukseen kertoa myös tietynlaisista Suomen valtion kansallisista intresseistä, joilla pyritään määrittämään kansalaisten suhtautumista maanpuolustukseen.

Analyysin perusteella aineistosta muodostui kolme diskurssia: ihanteellinen sotilas, militarisoitu yhteisöllisyys ja sotilaallinen puolustautuminen. Nämä säännöllisesti militarismiin yhdistettävät esitykset päähenkilöiden asepalveluksesta kertovat Naissotilaat-realitysarjan vakiintuneista ja todellisuutta rakentavista kielenkäytön tavoista, joilla luodaan katsojille tietynlaista käsitystä maanpuolustuksesta (ks. Pietikäinen & Mäntynen 2019, 34). Seuraavissa tulosluvuissa avataan analyysin kautta, kuinka diskurssit muodostuivat ja millaista esitystä ne rakentavat militarisoiduista arvoista, maanpuolustustahdon toteuttamisen tavoista ja niihin liitettävistä kansallisista ajattelemisen tavoista.

## 4. IHANTEELLINEN SOTILAS

Naissotilaat-sarjan tuotantokausien aikana naiset käyvät läpi muutoksen. Heistä muuttuu valtion olemassaoloa aseellisesti suojelevia sotilaita, jotka reserviin astuessa jäävät maanpuolustusvalmiuteen. Sarjassa päähenkilöiden maanpuolustustahto palvelee ihanteellisen sotilaan mallia, sillä osallistumishalukkuus maanpuolustukseen ja lojaaliussuhde Suomen valtiota kohtaan motivoivat yksilöitä kehittymään esimerkillisiksi sotilaiksi. Ihanteellisen sotilaan ominaisuudet perustuvat sarjassa militarisoidun maskuliinisuuden rooliin, mikä on sotilasorganisaatioissa tyypillistä (ks. Hendel ym. 2024, 2; Nagel 2017, 1452; Myrntinen 2024). Tuotantokausien aikana esiin nousevat päähenkilöiden varhain muodostuneet tavoitteet palvelukseen, heidän kokemansa ristiriita oman sukupuolen ja maskuliinisen ihannesotilaan välillä sekä palveluksessa omaksutun sotilasroolin näkyminen toiminnassa. Tulos esittää maanpuolustustahdolla tuettavan militarisoidun maskuliinisen sotilaan ideaalin, joka rakentaa käsitystä ihanteellisesta suomalaisesta maanpuolustajasta.

### 4.1 Motivaatio palvelukseen

Tavoitteet asepalvelukselle vaihtelevat sarjassa päähenkilöiden välillä. Osa päähenkilöistä asettaa palvelukselle yksilökeskeisiä tavoitteita, joilla tavoitellaan henkilökohtaisia muutoksia tai kokemuksia. Asepalvelukselta toivotaan esimerkiksi oman luonteen muutosta, henkistä kasvua tai itseluottamuksen vahvistumista. Samalla tavoitellaan myös konkreettisempia asioita, kuten ulkonäköpaineiden vähenemistä, koulutus- tai uramahdollisuuksia sekä fyysisen ja psyykkisen kestäkyvyn vahvistamista. Toisaalta esiin nousevat myös yhteisöllisemmät tavoitteet, kuten suomalaisuuden puolustaminen tai valtion itsenäisyyden takaaminen, jotka ilmenevät osittain hyvinkin patrioottisina. Päähenkilöiden syyt asepalvelukseen perustuvat pitkään harkittuun palvelustavoitteeseen ja kovaan suoritusmotivaatioon.

Usealle päähenkilöistä asepalveluksen suorittaminen on pitkäaikainen haave, jonka täyttymistä on odotettu lapsuudesta asti. Päähenkilöiden puheista nousee esiin, kuinka nuorena he ovat oppineet maanpuolustuksesta ja aloittaneet rakentamaan käsitystä omasta roolistaan siinä, mikä on tarkoittanut halua osallistua asepalvelukseen. Lapsena tehty päätös palveluksen suorittamisesta ilmaistaan päämäärätietoisesti ja kyseenalaistamatta. Lapsuuden haave osoittaa, miten asepalvelus on läsnäoleva ja suomalaisia perheitä koskettava kokemus, joka saa jo lapset pohtimaan omaa suhdettaan valtion maanpuolustukseen:

Mä muistan, ku mä ekan kerran joskus kymmenenvuotiaana heitin papalle, et pappa mä meen armeijaan sit - (K1J1 01:42)

Mä oon päättäny mun armeijaan lähdöstäni jo about kymmenvuotiaana. (K2J1 01:49)

Musta tuntuu, et mun perhe on niinku jotenki aina aatellu sen, et mä meen inttii tai et ku mä ((olen)) aina höpöttäny siitä ja näi. Nii sit se on ollu semmone, et sinne mä meen sit joskus - (K3J1 04:16)

((Sisko puhuu)) Se ((päähenkilö)) on aina pienestä pitäen puhunu siitä, et hän halua armeijaan. (K3J1 07:46)

Joskus ala-asteella mä puhuin siitä, kuinka mä sit tuun isompana menemään armeijaan - (K3J1 15:10)

Se ((armeija)) on aina ollu kuitenkin niinkö lapsesta asti semmone unelma, että tää pitää toteuttaa - (K4J1 15:53)

Koska Suomessa on käytössä kaikkia 18-60 -vuotiaita miehiä koskeva asevelvollisuus, on epäilemättä selvää, että asepalvelus vaikuttaa hyvin laajasti suomalaisiin perheisiin, oli kyseessä sitten isien tai veljien kokema palvelusaika (ks. Asevelvollisuuslaki 1438/2007 § 2). Tämän lisäksi vuonna 1995 lainvoimaiseksi tullut naisten vapaaehtoinen palvelusmahdollisuus on laajentanut asepalveluksen kokeneiden määrää entisestään (ks. Hart ja Tallberg 2020, 146–147). Kun asepalvelusajan kokemuksia tuodaan kotiin, rakentuu perheen muille jäsenille myös käsityksiä palvelusajasta ja Puolustusvoimista. Näistä muodostuu sukupolvia ylittäviä ja yhdistäviä kokemuksia (Salasuo 2020). Tämä ilmenee myös aineistossa, sillä päähenkilöiden osallistumishalukkuuteen on vaikuttanut muun muassa heidän isoveljiensä palvelusaika:

No ensimmäisen kerran mä ehkä sain sen ajatuksen silloin, ku mun veli meni palvelukseen. -- Nii sitten, ku näki sen valassa nii oli sillee, et joo toi on jotai, mitä mäki haluan niinku kokea. (K2J1 03:52)

Mul on oikeestaa iha lapsesta asti ollu semmone, et on aina kiinnostanu ja sit muistan, ku ite olin eskarissa ja mun veli, tai toinen isoveljistä, oli sillo armeijassa ja hän kerto sielt jotai juttui -- et se on aina ollu semmone, et on kiinnostanu. (K2J6 18:46)

Aineistossa on nähtävissä jo varhain muodostunutta maanpuolustustahtoa. Osallistumishalukkuus Puolustusvoimien toimintaan viittaa päähenkilöiden militarisoitumiseen jo lapsuudessa, jolloin he ovat omaksuneet arvoja asevoimien yhteiskunnallisesta merkityksellisyydestä sekä asepalvelukseen osallistumisen arvokkuudesta. Tämä näkyy lapsuudessa syntyneenä tahtona osallistua maanpuolustukseen. Sarja rakentaa lapsien militarisoitumista normalisoivaa esitystä, missä lapsen omaksuma maanpuolustustahto nähdään tavallisena ja osittain myös tyypillisenä vapaaehtoiseen asepalvelukseen vaikuttavana motivaation lähteenä. Lapsuudesta kumpuavan maanpuolustusmotivaation banaalius osoittaa, kuinka lapsuuden militarisaatio koskettaa Suomea ja mukailee täten länsimaille tyypillistä ajattelua, missä lapsuuden militarisaatiota pidetään suhteellisen harmittomana (Kotilainen ja Hast 2021, 34; Macmillan 2011, 61).

Vaikka lapsein kohdistuva militarisaatio voi vaikuttaa viattomalta, arjen militaristiset näytökset voivat olla vahvoja keinoja vaikuttaa siihen, millä tavalla lapsi näkee asevoimat ja millaisia tunteita hän siihen liittää (Kotilainen ja Hast 2021, 34–35). Sotapelit, -leikit ja -tarinat rakentavat lapselle käsitystä sodasta, sotilaista ja asevoimista osana nykyaikaista länsimaista kulttuuria, jossa organisoidun väkivallan viihdearvo kasvattaa sodan, armeijan ja militarismin olemassaoloa tukevaa narratiivia (ks. Godfrey 2022, 662–663; Giroux 2004). Kansallisesta turvallisuudesta käytävä keskustelu esittää lapset pääasiassa suojeltavina kohteina, jolloin lasten kansallistamisen ja militarisoitumisen vaikutukset jäävät huomiotta (ks. Brocklehurst 2015). Lapsuudessa kehittyvä maanpuolustustahto osoittaa, kuinka varhain mahdollistettu militarisoituminen voi myöhemmässä iässä olla tukemassa militarisoidun yhteiskunnan olemassaoloa.

Suomen turvallisuuspolitiikassa pyritäänkin syventämään maanpuolustuksen yhteiskunnallista vaikutusta sekä maanpuolustustahtoa, joihin vaikutetaan asepalvelukseen osallistuvien määrää kasvattamalla ja erityisesti vapaaehtoisten, eli naisten osallisuutta lisäämällä. Vaikutusvaltaiset viestinnänkeinot ovat tässä keskeisessä osassa. (Puolustusministeriö 2024, 76.) Aineistossa naisten asepalveluksen esittäminen ja sen niin sanotun arkipäiväisyyden osoittaminen tekee palveluksesta helpommin lähestyttävämmän nuorille tytöille, jotka harkitsevat asepalvelukseen osallistumista. Aineistossa päähenkilöiden osallistumissyyt asepalvelukseen mukailevat Suomen turvallisuuspoliittisia intressejä, koska nuoreen yksilöön pitkään juurtunut maanpuolustustahto rohkaisee häntä osallistumaan asepalvelukseen.

Vaikka päähenkilöiden osallistumissyiden välillä on eroavaisuuksia, nousee usean henkilön palvelusmotivaatiossa esiin vahvasti kansallismieliset aatteet. Yksilökeskeisistä tavoitteista

huolimatta asepalvelus nähdään pohjimmiltaan valtiolle osoitettuna palveluksena. Suomea pidetään valtiona suuressa arvossa ja asepalvelus nähdään tarpeeksi suurena kunnianosoituksena valtiota kohtaan. Palveluksen koetaan mahdollistavan valtion olemassaolo ja kansallinen turvallisuus. Puheenvuoroissa korostuu valtioon kohdistuva rakkaus ja kunnioitus sekä niistä kumpuava motivaatio Suomen olemassaolon puolustamiseen:

Mä haluun armeijaan sen takia, koska se on niinku jotenki se mun tapa niinku osottaa sitä kunnioitusta niinku niit kohtaan, ketä on niinku taannu meille itsenäisen Suomen. -- Haluun vaa niinku puolustaa tätä niinku valtioo ja mä rakastan mun kotimaatani - (K1J1 09:25)

- sä olet täällä niinkun muun muassa Suomea varten, et sä olet valmis puolustamaan tätä maata. (K2J4 22:14)

- mä haluan niinku osoittaa kunnioitusta tätä omaa maata kohtaan. (K3J1 12:08)

Oon oikeesti valmis puolustamaan Suomee, jos semmonen tilanne tulee. (K4J1 24:18)

Puheenvuoroissa on nähtävissä halu puolustaa Suomea ja suomalaisuutta. Suomi koetaan puolustamisen arvoisena kotina, jota kunnioitetaan ja rakastetaan. Valtio ja kansalaisuus nähdään itseisarvoina, joiden olemassaolon säilyttämistä pidetään ehdottomana ja siihen halutaan vaikuttaa. Suomesta puhutaan tunnelatautuneesi, mikä näkyy päämäärätietoisena ja itsestäänselvänä maanpuolustustahtona. Päähenkilöt eivät pidä valtion itsenäisyyttä staattisena, eivätkä he poissulje sodan mahdollisuutta tulevaisuudesta, minkä vuoksi heillä on asepalvelusmotivaatiota. He kokevat maanpuolustuksen henkilökohtaisena velvollisuutenaan, jota ruokkii pelko Suomen itsenäisyyttä uhkaavasta toimijasta.

Pelko palvelee suomalaista kansallisidentiteettiä, johon kuuluu keskeisesti valtion itsenäisyyden saavuttamisen haasteet. Itsenäisyyteen liittyvät kansalliset narratiivit sitoutuvat vahvasti talvisodan muistoon, minkä kollektiivinen ylläpito reflektoituu nykyajan kansalliseen turvallisuuskäsitykseen. Tämä näkyi esimerkiksi suomalaisten suhtautumisessa Venäjään, kun Venäjä aloitti hyökkäyssodan Ukrainaan. (Paasi 2016, 24–25; Vastapuu ym. 2024, 51.) Maanpuolustuksen osallistumismotivaatioon vaikuttava patriotismi voikin kummuta yksilön vahvasta sisäisestä tunteesta ja emotionaalisesta suhteesta valtioon, jotka osoittavat valtioon kohdistuvaa vastuuntuntoa ja kokemusta kansalaisvelvollisuuden täyttämisestä myös rauhan aikana (Lapénaité 2021, 85).

Esimerkiksi Yhdysvalloissa kansalaiset kokevat vaivattomampana sotilaiden lähettämisen vaarallisiin olosuhteisiin, eli esimerkiksi konflikti- tai sotatilanteeseen, mikäli kansalaiset uskovat sotilaiden haluavan itse lähteä (Krebs, Ralston, ja Rapport 2021). Koska Suomessa maanpuolustuksen uskottavuuteen nähdään vaikuttavan maan kyky vastata realistiseen uhkaan riittävän tehokkailla asevoimilla, on uskottavuuden ylläpidossa keskeistä yhteiskunnallinen konsensus Suomen turvallisuuspolitiikasta sekä yleiseen asevelvollisuuteen perustuvasta puolustusratkaisusta. Uskottavuus tukeutuu vahvasti kansalaisten maanpuolustustahtoon. (Kosonen ym. 2017, 93, 98.) Aineistossa korostettu halu Suomen puolustamiseen ylläpitää käsitystä, jonka mukaan varusmiehet haluavat osallistua maanpuolustustehtäviin. Maanpuolustustahdon patrioottiset ominaisuudet rakentavat käsitystä sotilastehtävien arvokkuudesta ja samalla myös välttämättömyydestä valtion olemassaolon kannalta. Siksi päähenkilöt pitävät palvelustaan kunnianarvoisena tehtävänä.

Kun päähenkilöt puhuvat kansallismielisistä arvoistaan, rakennetaan puheenvuoroissa *me* vastaan *muut* -ajattelua, missä *meidän sotilaiden* tehtäviä pidetään korkea-arvoisempina mahdollisessa sotatilanteessa suhteessa *muihin*, jonka voi tulkita viittaavan siviileihin. Sotilaan tehtävät nähdään hyvien maanpuolustajien tavoitteena, jolloin luodaan vastakkainasettelua ihmisiin, jotka ovat haluttomia tai kykenemättömiä osallistumaan sotilaalliseen maanpuolustukseen. Puheenvuorot korostavat samalla päähenkilöiden asemaa varusmiehinä suhteessa siviileihin sekä Puolustusvoimien asemaa suhteessa muihin yhteiskunnallisiin instituutioihin:

Jos tulee semmone tilanne, nii mielummin mä meen sit tuol rintamal, ku se et mä kyhjötän kotona ja ihmettelen, et mitä tapahtuu seuraavaks. (K1J1 09:39)

- mä haluan puolustaa omaa maata kaikin mahdollisin keinoin. Sitte siinä tilanteessa, jos semmosta tarvitaan, nii mä en halua jäädä niinkö istuu ja lorvii ja miettii ja lähtee johonki muualle, vaa mä haluun olla siellä niinkö puolustamassa kaikin mahdollisin keinoin - (K3J1 11:52)

Syitä sille, miks mä haluun suorittaa vapaaehtosen asepalveluksen on ((tauko)) ehkä semmonen ((tauko)) semmonen tota motivaatio vaan niinku maanpuolustukseen ja tommoseen ittensä haastamiseen ja sit toi Ukrainan tilanne ((Venäjän hyökkäyssota)) vielä oikeen buustas sitä niinku tota halua lähtee, ja semmonen maanpuolustus, hyödyks oleminen. (K4J1 24:38)

Kun aineistossa puhutaan *semmoisesta tilanteesta*, viitataan sillä potentiaaliseen sotatilanteeseen. Päähenkilöiden mukaan sotilaan tehtävät sotatilanteessa ovat suuremmassa arvossa kuin

siviilien tehtävät, joita kuvaillaan kielteiseen sävyyn. Puheenvuoroista rakentuu kuva, missä sotilas on sotatilanteessa hyödyllinen. Samalla siviili asetetaan hyödyttömän, jopa avuttoman ja laiskan asemaan, kun sodassa hän *lorvii* ja *kyhjöttää*. Kuten yksi päähenkilöistä asian esittää, asepalvelus mahdollistaa maanpuolustuksessa hyödyksi olemisen. Päähenkilöiden mukaan siviilinä ei olisi maanpuolustuksessa yhtä kallisarvoisesti hyödyksi. Sotilaaksi kouluttautuminen nähdään esimerkillisenä tekona, jonka myötä päähenkilöt kokevat arvokkuutensa yhteiskunnan jäsenenä kasvavan.

Puheenvuoroissa on jopa sotasankaruuden tuntua, mikä määritellään etenkin kansallisvaltioissa muiden puolesta uhrautumisena. Koska kansalaisuus, maskuliinisuus, soturius ja sankaruus ovat kietoutuneet nykyaikaisessa yhteiskunnassa tiukasti yhteen, voi nainen saavuttaa sankari-aseman hankkimalla maskuliinisia ominaisuuksia ja tekemällä miehisiä tekoja. (Peltonen ja Pajari 2010, 25–27.) Asepalvelukseen osallistuminen voi olla naisille yksi tällainen keino. On myös naispuolisille varusmiehille tyypillistä, että he joutuvat perustelemaan palvelukseen hakeutumistaan sen vapaaehtoisuuden takia. Täten esiin nousevat pitkäaikaisen harkintaan perustuvat motiivit, jotka legitimoivat palvelukseen hakeutumista. Tällaisia motiiveja ovat muun muassa vahva maanpuolustustahto ja patrioottisuus, joita naiset pitävät tarpeeksi perusteltuina syinä palveluksen suorittamiseen. (Laukkanen ja Ojajärvi 2016, 233–234.) Päähenkilöiden patrioottisuus toimii täten palvelukseen osallistumista perustelevana lähtökohtana sekä omaa yhteiskunnallista arvoa määrittelevänä ominaisuutena.

Armeijainfrastruktuurit ja asevelvollisuusarmeijat ovat keskeisiä valtiovallan ja -aatteen jakajia sekä kansallisen hyväksynnän edistäjiä. Suomalaiset ovat arvostaneet Puolustusvoimia institutiona kauan, minkä takia kansallinen tuki miesten asevelvollisuuteen sekä asevelvollisten normatiivinen sitoutuminen asepalvelukseen ovat säilyneet. (Paasi 2016, 25; Kosonen ym. 2017, 102.) Aineistossa korostuu ajatus Puolustusvoimista ja sotilastehtävistä yhteiskunnallisesti ensiarvoisina ja kunniallisina asioina. Päähenkilöt kokevat ennen palvelustaan, että heiltä puuttuu tarvittava sotilaskoulutus, jotta heistä voisi tulla yksi *meistä* eli ihanteellisista suomalaisista maanpuolustajista. He asettavat puheissaan tavoitteeksi tulla tietynlaiseksi maanpuolustajaksi, joka palvelee Puolustusvoimia ja täten Suomen valtiota. Ajattelu edistää kansallista tukea nykyiseen maanpuolustustapaan. Kun päähenkilöt jakavat sarjassa motivaationsa ja matkansa ihanteelliseksi maanpuolustajaksi, katsojalle rakentuu samalla käsitys omista mahdollisuuksistaan tavoitella vastaavia päämääriä, mikäli hän toimisi päähenkilöiden esittämällä tavalla. (Ks. Stern ja Strand 2024.)

## 4.2 Herrasmiesvarusmies

Asepalveluksessa päähenkilöt oppivat Puolustusvoimista, erikoistuvat omaan sotilastehtäväänsä ja omaksuvat sotilaan roolin. Keskeinen osa roolin omaksumisessa on päähenkilöiden kokemukset itsestään sotilaina, jolloin heidän ajattelu-, puhe- ja toimintatapansa muuttuvat. He omaksuvat sotilastehtäviin kuuluvaa kieltä, tottuvat sotilaalta vaadittavaan fyysiseen ja henkiseen kestäkykyyn sekä saavuttavat palvelukselleen asettamia tavoitteita. Päähenkilöiden muutos sotilaiksi mukailee Ojajärven (2015, 111–114) herrasmiesvarusmies-ideaalia, jonka keskeisiä piirteitä ovat muun muassa vahva palvelusmotivaatio, yhteiskunnallinen velvollisuudentunto, itsekurin oppiminen sekä itsensä kehittäminen. Muutos sotilaaksi nähdään sarjassa myönteisenä ja sitä kuvataan ”henkiseksi kasvuksi”. Käsitys sotilasideaalista on itsestäänselvä ja sitä mallinnetaan sarjassa arkipäiväisesti.

Aineistossa toistuu puhe tietynlaisesta asenteesta, mitä varusmiehiltä odotetaan. Asennetta ei määritellä, mutta sillä kuvataan toivottavaa asennoitumista palvelustehtäviin. Tässä yhteydessä asenteen voi tulkita tietynlaiseksi henkisen kestävyysmitaksi, johon palvelustehtävissä selviäminen ja onnistuminen perustuvat. Henkisen kestävyysmitan voi taas ymmärtää viittaavan itsekuriin, suoritusreippauteen ja yrittämishalukkuuteen. Oikeanlainen asennoituminen mukailee maanpuolustustahdolle ominaista normatiivista sitoutumista maanpuolustukseen. Varusmiehet hyväksyvät velvoitteensa palvelukseen, kun he kokevat maanpuolustamisen merkityksellisenä. (Kosonen ym. 2017, 98, 101.) Varusmiehiltä odotetaan *hyvää asennetta*, jotta palvelus voitaisi suorittaa mallikkaasti. Kun toivottu asenne omaksutaan, esihenkilöt kehuvat varusmiehiä:

Naisalokkailta meikäläinen odottaa hyvää asennetta, koska lähtökohtaisesti tää on kuitenkin meille etuoikeus naisille suorittaa varusmiespalvelus. Eli kun naiset tulevat tänne vapaaehtoisesti, niin heiltä odotetaan myös sitä, että reippaasti palvelellaan. (K1J1 10:32)

Ensinnäkin niin aivan loistavalla asenteella. Oli hieno kattoo. (K1J4 12:41)

- se, minkä verran olen teijän kanssanne koulutuksessa ollu, niin todella hyvännäköisellä asenteella teistä monet on täällä menny. (K1J5 12:15)

Kaikkee, mitä teette, niin asenne ratkasee. (K2J1 26:02)

((Kersantin reaktio yrittämishalukkuuteen)) Noni, siinä on oikea asenne. (K2J4 20:21)

Ensivaikutelma tästä mun tuvan tytöistä on ehottomasti, että on tosi motivoituneita, hyvä asenne. (K3J1 11:04)

Elikkä asenne pitää olla kunnossa, kun näitä hommia tehään - (K3J4 08:24)

Sarjassa varusmieheltä odotettu asenne rakentaa käsitystä hyväksyttävästä suhtautumisesta palvelukseen. Sen kritiikitön omaksuminen osoittaa, millaista asennoitumista Puolustusvoimissa odotetaan varusmiehiltä. Toisaalta oikeanlainen asennoituminen kertoo myös siitä, millainen tapa olla suomalainen sotilas on ylipäättänsä hyväksyttyä. (Ks. Cann 2013, 732; Edensor 2002, 19.) Asenne tulee aineistossa puheeksi aina yrittämisen ja suorittamisen yhteydessä, jolloin varusmiehiä rohkaistaan kohtaamaan tehtävä huumorilla sekä puhtaasti sietämällä. Nämä nousivat esiin tehtävissä, joita varusmiehet eivät mielellään omaehtoisesti tekisi. Kun varusmiehet suoriutuvat tehtävistä määrätietoisesti haasteista huolimatta sekä asennoituvat heistä vaikeisiin tai ikäviin tehtäviin suorituskeskeisesti, he saavat kehuja esihenkilöiltään.

Oikeanlaiseen asennoitumiseen liittyy toiminnan kyseenalaistamattomuus, jota voi kutsua myös *palvelusreippaudeksi*, kuten aineistossa tehdään. Tällöin varusmies toteuttaa arvojärjestyksessä ylempää tulevat käskyt päättäväisesti juurikaan kyselemättä. Koska herrasmiesvarusmies -ideaalin mukaisesti sotilaskoulutuksen uskotaan onnistuvan parhaiten annettuja käskyjä noudattamalla, tuetaan käskyjen noudattamista asenteella, jolla varusmies voi olla kyseenalaistamatta toimintaansa. Sotilas- ja kohteliaisuussääntöjen noudattaminen sekä kurinalaisuus tekevät sotilasorganisaation toiminnasta tehokasta ja tarkoituksenmukaista, minkä takia sotilaan odotetaan omaksuvan sääntöjen mukainen asenne. (Ojajärvi 2015, 111–112.)

Koska herrasmiesvarusmies katsoo armeijan perustuvan hierarkkiseen järjestelmään, hän ei tue ylempiä arvoisten sotilaiden käskyjen kyseenalaistamista tai liiallista perustelujen kysymistä. Varusmieheltä vaaditaan kurinalaisuutta ja sen mukaista päämäärätietoisuutta, jolloin esihenkilöiden toimintaan luotetaan myös ilman perusteluita. Toisin sanoen varusmiehen on hyväksyttävä paikkansa arvojärjestyksessä ja toimittava sen mukaisten tehtävien pohjalta. Toiminta perustuu sotilaalliseen kuriin, jonka heikentäjänä pidetään sääntöjen noudattamattomuutta tai kyseenalaistamista. Kuri korostuu naispuolisten varusmiesten kohdalla, joihin kohdistuu erityinen paine kestää palveluksessa. Täten he välttelevät kaikenlaista valittamiseksi tulkittavaa. (Laukkanen ja Ojajärvi 2016, 242; Ojajärvi 2015, 119, 239.) Aineistossa tämä näkyy itse- ja sotilaskurin omaksumisena, eli ylempien käskyt asennoidutaan kohtaamaan kurinalaisesti sekä tehtävät toteutetaan kunnianhimoisesti ja turhaan valittamatta:

Kun on kuri, nii toi pojista miehiä, koska ei niistä muuten tuu miehiä, ja sitte jos sinne ((asepalvelukseen)) menee tämmönen pikku tyttökin, nii siitä tulee sitte vähä vahvempi nainen. (K1J1 25:40)

Jotkut alokkaat saattaa pelästyä sitä kovenevaa kuria iha vaa senki vuoksi, et mennää nii oman mukavuusalueen ulkopuolelle ja joudutaa tekee semmosii asioita, joita ei oo enne joutunu tekemäänkää ja sit joutuu puskee itteensä koko aja vaa eteepäi ja eteepäi. (K2J2 01:27)

No eniten asepalveluksen aikana on itte ehkä kasvanu sen verran, et aina ei tarvi kritisoida tai muutenkaa kommentoida asioita. Menee vaa siin niiku mukana. (K2J8 09:55)

Se tulee automaattisesti vaan se, et no eteenpäi mennään, tuli mitä tahansa vastaan. (K3J7 09:08)

Mut sit mä aattelin, että no, iha sama, että tänne ((reserviupseerikouluun)) on tultu. Tää veetään nyt nii kauan, et mä en pysty enää askeltakaan tiiäkkö ottaa. (K3J8 04:30)

Heikoimpina hetkinä, jos tulee sellanen tilanne vastaan, että miettii, että ei vaan, ei vaan jaksa. Nii se, että kuitenkin yrittäis miettiä sillä tavalla, että tekee nyt parhaansa tässä tehtävässä tai tässä tilanteessa ja koittaa sillä tavalla suoriutua siitä. (K4J5 05:59)

Herrasmiesvarusmies-ideaali ymmärtää sotilaallisuuden reiluksi ja kurinalaiseksi toiminnaksi sekä sovittujen sääntöjen suorittamiseksi. Korkea motivaatio ja vastuunkanto, järjestelmällisyys sekä fyysisen ja psyykkisen heikkouden torjuminen määrittävät varusmiehen toimintaa. (Ojajärvi 2015, 113–114.) Aineistossa päähenkilöt tavoittelevat ideaalin ominaisuuksia. Puheenvuoroista korostuu luovuttamisen vastustaminen ja kaikkensa antaminen. Auktoriteettia ei haluta kyseenalaistaa, eikä suoritusta keskeyttää, sillä niitä ei pidetä maanpuolustajalle sopivina ominaisuuksina. Ajattelu mukailee naisten asepalvelukselle tyypillistä sietämisen kulttuuria, jossa heiltä vaaditaan palveluksen vapaaehtoisuuden sekä sukupuolensa vähemmistöaseman vuoksi joukosta erottautumisen kanssa tasapainoilua ja armeijassa esiintyvän, usein seksistisen huumorin sietokykyä (Leinonen, Nikkanen, ja Otonkorpi-Lehtoranta 2013, 218; ks.

myös Otonkorpi-Lehtoranta 2024, 153–157). Naiset kääntävät palveluksessa sietämisen kasvattavaksi kokemukseksi, sillä juuri miesten maailmassa pärjääminen ja miesten juttujen sietäminen voidaan kokea itseluottamusta ja varmuutta kasvattavana asiana (Ojajärvi 2015, 119).

Kurinalaisuuden ja päämäärätietoisuuden omaksuminen palveluksessa koetaan kehittymisenä. Varusmiehellä on tarve osoittaa, että hän on kykenevä ja halukas suorittamaan annetut tehtävät onnistuneesti. Tällöin haastavissakin tilanteissa korostetaan suorituskeskeistä toimintatapaa, jolloin tehtävää ei tule kyseenalaistaa tai suoritusta keskeyttää. Tämä näkyy aineistossa sotilaskurin hyväksymisenä ja kunnioittamisena sekä tehtävien päämäärätietoisena suorittamisena. Itsensä puskeminen, fyysisen pystyvyyden kehittäminen ja rankkojen hetkien sietäminen liitetään herrasmiesvarusmiehelle tyypillisesti omakohtaiseen mahdollisuuteen oppia itsekuria ja vastuun kantamista (Ojajärvi 2015, 111). Tämä oppimismahdollisuus korostaa asepalvelukseen liitettyä aikuistumisen vaihetta, missä *pojista kasvaa miehiä*, kuten aineistossakin mainitaan. Tällöin armeijassa omaksuttu sotilaallinen identiteetti, johon kurinalaisuus ja päämäärätietoisuus vahvasti mielletään, yhdistetään myös vastuulliseen aikuisuuteen. Toisaalta nämä ominaisuudet ovat hyvin miehisiä. Maskuliinisuuden militarisoituminen esitetään kasvun mittana, joka pohjimmiltaan saa varusmiehistä Puolustusvoimille uskollisia ja uhrautuvia sotilaita. (Salomaa 2022, 110; ks. myös Kotilainen ja Hast 2021, 38; Lindqvist 2024.)

Keskeinen viesti aineistossa on asepalveluksen tuomat mahdollisuudet yksilön ja erityisesti tässä tilanteessa naisen elämään. Palveluksessa läpikäyty muutos esitetään henkisenä kasvuna, jota moni palvelukseen vapaaehtoisesti astunut myös tavoittelee. Henkinen kasvu määritellään sarjassa tietynlaisena rauhallisuuden, päättäväisyyden ja urheuden saavuttamisena. Toisaalta sen voi tulkita myös militarisoidun roolin omaksumiseksi, sillä päähenkilöiden tavoittelemat ominaisuudet mukailevat herrasmiesvarusmies -ideaalia. Henkisen kasvun korostaminen puoltaa asepalvelukselle ja Puolustusvoimille kansallisesti annettua kansalaiskasvattajan roolia, jossa palvelus nähdään aikuistumisriittinä nimenomaan miehille (Aikko 2010, 46–48; Ojajärvi 2015, 46; Salasuo 2020, 233). Aineistossa tuetaan käsitystä palvelusaikaisesta kasvusta:

Totta kai se palaute voi olla niinku aika rajua semmoselle ihmiselle, joka ei kestä palautetta tai tietynlaista kriittistä palautetta, mutta sitte se vaa kasvattaa sua ihmisenä. (K1J7 07:55)

No kyllähän siinä on aika paljon muutosta tota tapahtunut siit hetkestä, ku astu palvelukseen verrattuna sit nyt tähän päivää, et on siin aika paljon kasvanu henkisesti. (K2J10 03:06)

Kyllähä tää ((asepalvelus)) ny herran jumala kasvattaa ihmistä niinkö iha sikana ja se että on mul ny munaa kasvanu enemmän täällä, ku mä oisin koskaa voinu kuvitella. Kyl mää niinkö paljo rohkeempi ((epäselvä sana)) ja meen, ei niiku siinä, että niinkö on kyllä rohkeutta tullu. (K3J7 04:35)

Kyl tää intti on sillee muuttanu niinku tää on varmaa semmone aika klassinen, mitä kaikki sanoo, mut et on niinku kasvanu ihmisenä tosi paljon. (K4J7 01:38)

Palveluksessa saavutettu henkinen kasvu yhdistetään tietynlaiseen kovuuden saavuttamiseen, jonka avulla muun muassa siedetään kritiikkiä ja toimitaan rohkeammin. Sotilaskoulutuksen keskeinen kasvatustarkoitus on saada sotilas hyväksymään kovan koulutuksen ja kasvun välinen yhteys, missä kovien tilanteiden ja kärsimyksen kautta antaudutaan ja sitoudutaan koulutukseen, jotta siirtymäriitti aikuiseksi voi tapahtua (Aikko 2010, 50). Koulutukseen sitoutuminen tarkoittaa tietynlaisen maskuliinisuuden ihanteen, militarisoidun miehen, tavoittelua, mikä tapahtuu sukupuoleen katsomatta (ks. Laukkanen ja Ojajärvi 2016, 247; Lindqvist 2024, 136). Kuten aineistossa sanotaan, palveluksessa *kasvaa munaa*, millä viitataan miehen sukupuolieliimeen ja siihen liitettyyn maskuliinisuuteen. Myös aineiston naiset täten yhdistävät palveluksen kanavana toivottuun miehisyyteen, jonka saavuttamista pidetään arvossa.

Kovuutta tavoittelevaa varusmiesyhteisöä leimaa täten heikkoushäpeä. Koska sotilaskoulutuksessa varusmiehiltä vaaditaan epämukavuuden sietämistä, on epäselvää, missä sietokyvyn rajat menevät. Tämä korostuu erityisesti jaksamisen ja sairastumisen määrittelyssä. Mikäli yhteisön mukaan varusmiehen jaksaminen loppuu liian aikaisin tai hän hakee sairastumisen takia vapautusta liian kevyin perustein, on riskinä leimautuminen heikoksi. Koska heikkous yhdistetään feminiiniseksi piirteeksi, pyrkivät sekä naiset että miehet välttämään heikoksi ja täten naismaiseksi leimautumista. (Van Gilder 2019, 159; Laukkanen ja Ojajärvi 2016, 247; Ojajärvi 2015, 118, 160–161.) Aineistossa heikkoushäpeä on selkeästi nähtävissä. Kausien aikana päähenkilöt kohtaavat tilanteita, joissa heidän jaksamisensa ja terveytensä ovat koetuksella. Näissä tilanteissa päähenkilöt tasapainottelevat oman toimintakykynsä ja muiden varusmiesten mieliteiden välillä:

- ja sit mulla oli sillai pieni nuhakuume siinä ja mä ajattelin, et niiku et en varmana niiku mee lämäriteltalle ((lääkintävarusmiesteltä)) heti ensimmäisenä niiku iltana, et mä en oo se muija, joka ((naurahdus)) ensimmäisenä iltana menee niiku hakee vapautuksii. (K2J3 03:38)

- ja sitku kaikki tuomitsee sut täällä, jos sä oot vemppa ((sairastumisen takia vapautus palveluksesta)) - (K2J4 07:44)

- nii mä ehkä jotenki ajattelin siinä marssissa jotenki sillee, et mä oon aina halunnu armeijaan, mä oon aina halunnu tätä, nii jotenki sillee mä en halunnu niinku kukaa ei niinku ajattele, et mä niinku valittasin tai mä niinku olisin ottanu tän liian raskaasti - (K3J4 07:33)

Mut sit just mietityttää se, että et mite jos mun polvi onki vaikka siinä kunnossa, et ei pysty oikeesti juosta, nii sitte periaatteessa on taakkana sillee muille. (K3J7 26:56)

No kyl se tavallaa ärsyttää, että tuntuu, että on semmone hidaste ryhmälle - (K4J8 15:51)

Päähenkilöiden pärjäämishaasteet aiheuttavat heille kielteisiä kokemuksia. Jaksamisen haasteet ja sairastuminen aiheuttavat häpeää ja sitä pyritään välttämään, jos vain mahdollista. Päähenkilöt miettivät, mitä muut heistä ajattelevat, kun heillä on haasteita toimintakykynsä kanssa. Toisella kaudella puhutaan suoraan siitä, kuinka varusmiesyhteisön keskuudessa sairastuneita tuomitaan, ja täten erityisesti naisena tulisi näyttää oma kyky palvelukseen. Naisten tulee todistaa oma pärjäämisensä miehiin nähden, koska heihin ei kohdistu samankaltaista oletusta palveluksessa pärjäämisestä. Miehillä palveluksessa pärjääminen on normi, sillä asevelvollisuuden takia sitä heiltä oletetaan. Perinteinen varusmieskokemus korostaa usein oman kestämisen sekä fyysisten ja henkisten rajojen testaamista, minkä takia kestävyiden rajat, kuten sairastuminen, voidaan nähdä heikkouden merkinä. (Laukkanen ja Ojajärvi 2016, 247–248; ks. myös Aikko 2010.)

Kun naiset kokevat ylipäättensä haasteita sopeutumisessa maskuliiniseen varusmiesyhteisöön, on oman toimintakyvyn rajojen kohtaaminen palveluksessa hyvin vaikeaa. Mikäli päähenkilö joutuu osoittamaan toimintakykynsä rajoitteita, hän pelkää leimautuvansa heikoksi ja jäävänsä yhteisön ulkopuolelle sekä samalla todistavansa naissukupuoleen yhdistettyä heikkouden stereotypiaa, joka on ristiriidassa yksilön palveluskyvyn kanssa. Siksi erityisesti naisilla on paineita todistaa itselleen ja muille, että he pärjäävät ja ottavat palveluksen tosissaan. (Van Gilder 2019, 159; Laukkanen ja Ojajärvi 2016, 247; Ojajärvi 2015, 118, 160–161.) Aineisto osoittaa, kuinka naiset kokevat asepalvelukseen osallistumismahdollisuudesta huolimatta suurta painetta suoriutua palveluksesta esimerkiksi, sillä pelkkä osallistumismahdollisuus ei näytä todistavan naisten kuuluvuutta palvelukseen. Naissukupuoleen kohdistuvia suorituspaineita ei

oteta sarjassa juurikaan käsittelyyn, sillä niitä pidetään yksilökeskeisinä haasteina. Koska sarjan narratiivi keskittyy naisten militarisoidun maskuliinisuuden rakentumiseen, jää sukupuoleen liitettyjen stereotypioiden vaikutukset käsittelemättä. Täten riskinä on eriarvoisuuden piiloutuminen ja käsittelemättä jättäminen, vaikka sarja pyrkii päinvastoin osoittamaan sotilasorganisaation sisäistä tasa-arvoa. (Ks. Strand ja Kehl 2019, 308.)

Maanpuolustustahtoon liittyy kysymys siitä, kuka tahtoo kenenkin tekevän mitä ja missä olosuhteissa. Yksilön asemaa yhteiskunnan puolustamisessa määrittelevät kansalaisuus ja sen muutokset sekä sukupuoleen liitettävät odotukset turvallisuuden eteen tehtävästä työstä. (Hart ja Tallberg 2020, 133.) Aineiston perusteella on osoitettavissa, kuinka naisten tulee muovautua tietynlaiseen maskuliinisuuden malliin ollakseen uskottavia sotilaita. Herrasmiesvarusmies-ideaaliin sopeutuminen koettiin tavoitteiden mukaisena saavutuksena, mitä määrittivät vahva itsekuri, päämäärätietoisuus ja lojaalius Puolustusvoimia kohtaan. Ideaalin tavoittelu osoittaa sarjan rakentavan maskuliinisen sotilaan roolia, mihin varusmiesten sukupuoleen katsomatta odotetaan sopeutuvan. Naiset tasapainottelevat maskuliinisen sotilasroolin ja omaan sukupuoleensa yhdistettävän naisellisen roolin välillä. Vaikka sarja rakentaa käsitystä naisten pystyvyydestä sotilaan roolissa, jää sotilaan sukupuolineutraalius näennäiselle tasolle, kun taustalla olevat maskuliiniset normit vaikuttavat naisten toimintamahdollisuuksiin. (Kouri 2018, 12, 15.) Maanpuolustustahtoon liitetään täten käsitys, missä sotilaallinen maanpuolustaja on vahvasti militarisoitu ja maskuliininen.

#### 4.3 Miehuuden oletus

Aineistossa päähenkilöt toteuttavat maanpuolustustahtoaan ympäristössä, joka rakentaa heille käsitystä esimerkiksi sotilaasta miehisenä. Kun Puolustusvoimissa sukupuolikäsitys on binäärinen ja hyvän sotilaan ominaisuudet ovat vahvasti maskuliinisia, on naisilla tarve kompensoida sukupuolensa alisteista asemaa asepalveluksessa (Lindqvist 2024, 133, 136–137). Aineistossa näkyvä suomalainen sotilas on militarisoidusti maskuliininen ja se näkyy päähenkilöiden kohdalla usealla tavalla. Naiseutta pidetään asepalveluksen kehitystä heikentävänä asiana, mikä näkyy sekä päähenkilöiden oman toiminnan reflektoinnissa sekä heidän sukulaisensa kyseenalaistavassa suhtautumisessa palveluksessa pärjäämiseen. Päähenkilöillä on tarve korostaa erityisesti isilleen omaa kyvykkyyttään sotilaina. Osalla on halu jopa ”voittaa” isän sotilaskoulutustaso. Aineistosta nousee esiin, kuinka naiset yrittävät sopeutua miehiseen varusmiesyhteisöön ja tulevat täten määrittäneeksi sekä itsensä että muut naiset sotilasideaalin mukaisten maskuliinisten ominaisuuksien perusteella.

Naiset kokevat keskinäistä kilpailua asepalveluksen eri tehtävissä, mikä näkyy pettymyksenä naisten välisen ryhmähengen haasteisiin, tyytyväisyytenä muiden naisten voittamiseen sekä suoraan naisiin kohdistuvana kielteisyytenä. Koska varusmiehen ideaali on lähtökohtaisesti terve, kestävä, suomalainen, hetero ja mies, ideaalin sukupuolisidonnaisuus synnyttää naisten välillä kamppailua hyväksytyksi tulemisesta varusmiesyhteisössä (Ojajärvi 2015, 122–123). Naispuoliset varusmiehet pyrkivät täyttämään militarisoidun maskuliinisuuden määrittämää sotilasideaalia, jotta he pääsisivät pois sukupuolensa marginaalista (Lindqvist 2024, 137–138). Täten naisilla on tarve ylittää sukupuoleensa yhdistetyt rooliodotukset, mikä näkyy puhumisen tapana, jolla oma kyvykkyys naispuolisena sotilaana määritellään suhteessa muihin naisiin. Muiden naisten voittaminen koetaan arvokkaana. Samalla naisten välinen toiminta herättää arvostelua, minkä pohjalta naispuolisia varusmiehiä arvotetaan suhteessa miespuolisiin varusmiehiin:

Musta välillä vähän tuntuu, että naiset ei täällä aina vedä yhtä köyttä, mikä on mun mielestä tosi harmi - (K1J2 10:40)

Mä menin yli naisten taulukon! -- Mä oon miesten taulukolla jopa hyvä! (K2J2 21:11)

Pasikuskilinjallahan ((panssariajoneuvokuskilinja)) ei alottanu naisista ketää muita ku minä, että mä oon yks niistä ((hymy)). (K3J5 12:53)

Ku on paljon akkoja samassa tilassa, nii sitä draamaa syntyy ny ihan turhanpäivästä semmosta. Nii tää on paljon parempi, et on yhteistupa nii ainaki musta tuntuu, et vois olla paljon rauhallisempaa. (K4J1 13:46)

Jos mä oisin niinku akkojen kanssa vaa samassa paikassa koko ajan, niin ((tauko, pudistaa päätään)) mä en usko, et mä pystysin siihen ehkä ((naurua)). (K4J4 02:18)

- ei oo vaan yks naisista, että on periaatteessa yks miehistä. (K4J4 02:31)

Aineistossa korostuu naisten tarve todistaa oma kyvykkyytensä asepalvelukseen, koska se kyseenalaistetaan helposti. Keskeinen osa naisten sopeutumisessa miesvaltaiseen varusmiesyhteisöön on oman sukupuolen häivytyks, sillä sen edustajaksi leimautuminen voi häiritä palvelusta. Naisuus nähdään harvoin palveluksessa myönteisenä, minkä takia naiset joutuvat tekemään palveluksensa aikana jatkuvaa työtä, jotta oman sukupuolen ylitys miehisessä ympäris-

tössä onnistuisi. (Ojajärvi 2015, 118.) Tämän takia päähenkilöiden miehiin verrattavat onnistumiset korostuvat erityisen arvokkaina kokemuksina. Vaikka ideaalitilanteessa naiset ovat varusmiesyhteisössä tasavertaisia miehiin, naispuolisten varusmiesten asemaa tutkiessa on osoitettu, kuinka naiset palveluksensa aikana edelleen kamppailevat naiseutensa ”vääryyden” sekä miesten välisen solidaarisuuden kanssa (Laukkanen ja Ojajärvi 2016, 234; ks. myös. Otonkorpi-Lehtoranta 2024, 154; Tölli 2018). Siksi naispuolisilla varusmiehillä voi nousta esiin tarve olla niin sanotusti ”yksi miehistä”, mikä ilmenee myös aineistossa.

Päähenkilöiden puheissa korostuu ajatus, jonka mukaan he myös itse pitävät naiseutta haasteena asepalveluksessa. Naisellisina pidetyt piirteet, kuten haavoittuvuus ja epävarmuus, kuvitellaan heikompina ja vähäpätöisempinä sekä erityisesti ristiriidassa militarisoituun väkivaltaan yhdistettävän maskuliinisuuden kanssa (ks. Ahlbäck 2010, 138; Enloe 2015, 8). Päähenkilöt hyväksyvät oman sukupuolensa haasteet ja pitävät täten sotilastehtävissä normaalina naisten määrän vähäisyyttä, johtajaroolin haasteita ja oman aseman kyseenalaistamista. Naiseuden haasteisiin reagoitiin useimmiten huumorilla ja naureskellen, mikä mukailee asepalveluksessa tyypillistä ”läpänsieto”-oletusta (Ojajärvi 2015, 129). Aineistossa ei kyseenalaisteta päähenkilöiden sukupuolen haasteellista asemaa, vaan naisiin kohdistuvaa odotusta oman paikkansa todistamisesta ja maskuliinisten piirteiden omaksumisesta pidetään tavanomaisena:

No kuulkaa kannattais joskus meit naikkosiaki kuunnella. (K1J8 08:14)

Meistä upseerioppilaista on Haminan hyytävä tuuli pessyt heikkouden pois, jotta pystymme seisomaan tulevien haasteiden edessä yhtä jäämäkästi ja ylväästi kuin kaatuneiden upseerien muistomerkki tuolla. (K1J8 25:20)

Tekis vaa mieli sanoa niille, jotka sillo epäili sitä, et et niinku et äh et nainen lähtee inttii ja etenki, et mä lähen inttiin. Nii tekis vaa mieli sanoa, et no, kattokaas nyt niinku, et et mihin asti on päästy - (K2J10 05:58)

Oha se ((sotilasvala)) niinkö semmonen yks hetki, millon niinkö todistetaan taas sitä, että kyllä mekin ((naiset)) täällä pärjätään. (K3J4 18:30)

- Mut se kyl jännittää, et sit jos sinne ((sotilaspoliisireserviupseerikouluun)) lähtee nytten tänä vuonna naisia, että et sit se ois aika harvinaista. (K3J6 17:54)

No oli kauheen semmonen jännittävä fiilis siinä niinku, että et et niinku miten minä niinku pystysin käskee jotai kuutta jatkää -- Ihan ku ne kuuntelis mua - (K4J6 11:45)

Vaikka aineisto pyrkii osoittamaan, kuinka naiset sopeutuvat osaksi Puolustusvoimia, on selkeää, kuinka sopeutuminen tapahtuu vain naisten omaksuessa maskuliinisia ominaisuuksia. Naisten kyvykkyys sotilaalliseen maanpuolustukseen osoitetaan suhteessa omaan sukupuoleen, eli toisin sanoen päähenkilöt haluavat osoittaa kykynsä sotilaina, ”vaikka he ovatkin naisia”. Siksi päähenkilöitä jännittää, pääseekö naisia jatkokoulutukseen tai kuuntelevatko miespuoliset varusmiehet heitä johtaja-asemassa. Toisaalta auktoriteettia haetaan miehiltä myös puhumalla omasta sukupuolesta kevytmielisesti, kuten kutsumalla oman sukupuolen edustajia ”naikkosiksi”. Sotilasorganisaatiolle tyypillisesti sukupuolet esitetään kaksijakoisena ja toisilleen vastakkaisina, mikä korostuu tarpeena osoittaa feminiinisten piirteiden toissijaisuus suhteessa maskuliinisiin piirteisiin (Lindqvist 2024, 133; Van Gilder 2019, 158–159).

Maanpuolustustahdon kannalta militarisoidun maskuliinisuuden korostus osoittaa, kuinka tahdolla pyritään ylläpitämään miehistä sotilasorganisaation normia. Tahdon konkretisoituminen ilmentää, millaisiin maanpuolustustehtäviin kansalaiset kokevat voivansa osallistua (Hart ja Tallberg 2020, 147). Kun maanpuolustustahdolla pyritään ylläpitämään kansallista tukea Puolustusvoimiin, joka näyttäytyy nykymuodossaan hyvin tietynlaista maskuliinisuutta ylläpitävänä instituutiona, rakentuu ihanteellisesta sotilaasta kuva vahvasti heteronormatiivisena ja miehisenä. Kuva rajoittaa määritelmän ulkopuolelta tulevien, eli muihin sukupuoliin ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien mahdollisuuksia täyttää hyvän sotilaan mallia sotilasorganisaatiossa. Täten esimerkiksi asepalvelukseen osallistuvat naiset kokevat tarvetta omaksua maskuliinisia piirteitä onnistuakseen sotilaina ja täyttääkseen maanpuolustustahtoaan. Varusmies ilmaisee käytöksellään heteroseksuaalista maskuliinisuutta, joka yhdessä annettujen tehtävien menestyksekkään suorittamisen kanssa täyttää hyvän sotilaan tai sotilasjohtajan vaatimukset. (Lindqvist 2024, 136.)

Suomalaisen sotilasideaalin miehisuus näkyy aineistossa myös läheisten asennoitumisessa päähenkilöiden asepalvelukseen sekä päähenkilöiden välisissä ennakkuuloissa. Kun päähenkilöiden läheisiä haastatellaan, heidän puheissaan ilmenee kyseenalaistavaa suhtautumista palveluksessa pärjäämiseen. Naisten osallistuminen asepalvelukseen herättää epäilyksiä. Kyseenalaistuksen kohteena ovat päähenkilön tietoisuus asepalveluksesta, selviytymismahdollisuudet miesvaltaisella alalla sekä naisten sopivuus armeijaan ylipäätänsä. Samalla päähenkilöt olivat myös aluksi keskenään skeptisiä toistensa kykyihin sotilaina:

((Päähenkilön äiti puhuu)) - ensin ajatteli, et nii tietääköhän tyttö edes, mihin on lähdössä - (K1J1 02:17)

Ku mä tosi pitkään kuvittelin Miisasta esimerkiksi, et hänestä ei oo johtajaks niinku -- mun mielest hän oli liian semmone tiiäks semmone jotenki hento sano-taa tai semmone niinku, et et mite toi nyt pystyis niinku jotai joukkoa komenta-maan. -- Hän on sanonukki, et ((hän)) kuvitteli, et mä oon joku tyhmä bimbo vaa - (K1J6 26:17)

((Päähenkilön äiti puhuu)) - En ois uskonut, että pystyy ((reserviupseerikouluun)) ((nauradus)) -- No mua pelotti eniten justia se, et tää on nii miesvaltanen ala. Ja vaikka näit naisii tääl on ollu jo aikoja sitte, nii yhä se ((Puolustusvoimat)) on miesvaltanen, että naisii vähä pistetään: ”no, te ((naiset)) siellä, te nyt tuutte vähä kokeilee tänne tätä, että kiva juttu”. (K2J9 07:03)

((Päähenkilö puhuu isästään)) Oli tietenki aina ollu vähä sitä mieltä, että naiset ei kuulu armeijaan, että on niinkö vähä eri rooleja, mutta kyllä se sen asian kaa on niinkö tukena - (K4J7 12:44)

Läheiset kyseenalaistavat päähenkilöiden mahdollisuuksia pärjätä asepalveluksessa, mikä lopulta muuttuu asepalveluksen aikana, kun päähenkilöt osoittavat suoriutuvansa. Kuitenkin lähtökohtaisesti päähenkilöiden suoriutumista epäroidään, mikä näyttää perustuvan nimenomaan päähenkilöiden sukupuoleen. Sukupuoli nousee esiin jokaisesta puheenvuorosta joko suoraan mainiten tai viittaamalla naisiin yhdistettäviin ominaisuuksiin, kuten hentouteen ja ”tyhmään bimbouteen”. Kun naiset ilmaisevat hakeutuvansa asepalvelukseen, heiltä usein varmistellaan, ettei palvelukseen hakeuduta kevyin perustein tai väärin motiivein. Siksi naisilta myös vaaditaan eri tavalla harkintaa palvelukseen hakeutumisessa kuin miehiltä, eikä sekään aina riittä, mikä osoittautuu palvelukseen hakeutumisen kyseenalaistamisena. Naisiin kohdistetaan odotuksia, jotka liittyvät motivaation lisäksi heidän fyysiseen olemukseensa ja kestävyyteensä. (Laukkanen ja Ojajärvi 2016, 233–234.) Naisten odotetaan todistavan kyvykkyytensä armeijassa, mikä näkyy oletuksena miehiin verrattavasta kestävyydestä ja samalla kuitenkin miehiä suuremmasta palvelusmotivaatiosta (Hendel ym. 2024, 8; Ojajärvi 2015, 119; Steidl ja Brookshire 2019, 1279). Aineistossa ilmenevät ennakkoluulot kyseenalaistavat näitä molempia.

Osalla päähenkilöistä onkin tarve todistaa läheisilleen oma pystyvyytensä asepalvelukseen. Todistamisen tarve kohdistuu erityisesti päähenkilöiden isiin. Kun läheisistä puhuttiin, nimenomaan isillä oli painoarvoa päähenkilöiden asepalvelusta määrittävinä henkilöinä. Päähenkilöt hakivat hyväksyntää, refleктоivat omaa palvelustaan ja jopa kilpailivat sotilasarvostaan suhteessa omaan isäänsä. He arvostavat isiensä mielipiteitä sekä läsnäoloa asepalveluksen aikana.

Miespuolisen isän hyväksyntä ja joskus jopa ”voittaminen” palvelusaikana ovat keskeisessä osassa päähenkilöiden omaa palvelusta arvottavina asioina. Isät ovat selkeästi mitta, jonka kautta päähenkilöt määrittävät omassa palveluksessaan onnistumista:

Mä tiedän, että niinkun isi ja isovelji aika niinkun tarkkaan kattoo, että mitä mä siellä teen ((naurua)) No onhan se siistii, et niinku isi on paikalla, et niinkun tämmösessä merkittävässä tapahtumassa. (K2J5 16:42)

No alkujaan, mitä se ((isä)) nyt on mulle puhunu, niin ollu pikkusen semmosta, on ainakin tuntunut silleen, et se epäilee vähän sitä, että no miten mulla tulee menee siellä armeijassa, mutta mä lähen todistaan, että mä pärjään siellä paremmin, ku se ois ikinä voinu kuvitella. ((naurua)) (K3J1 13:18)

- iskä oli aikoinaan niinku panssarintorjunnassa, mut ei hän käyny aukkia ((alipuseerikoulu)) tämmöstä, ((hymy)) et musta on ihan kiva, että niinku oon sillee vielä korkeempi luultavasti ko hän sitte. (K3J5 13:24)

- mun iskä on ajanu pasilla ((panssariajoneuvo)). Tietää näistä, näistä vaunuista ja on mua itteeki neuvonu. ((hymy)) Nii se on nyt sit myös nii, että mäki osaan sanoa jotaki ((naurua)) ja voi olla, että kertoo vähä enemmän mitä, mitä hän ite - (K3J7 18:14)

((itku)) Mun mielestä niinku ihan oikeesti super hienoo ((tauko)), et niinku mä pääsen näyttää niinku isälle sillee, et hei, et niinku ((tauko)). Silleen, et se on varmasti tosi ylpee. (K4J4 20:49)

Isien palveluskokemukset ovat usein keskeisessä osassa naisten motivaatiossa hakeutua asepalvelukseen (Laukkanen ja Ojajärvi 2016, 233). Sukujen miesten, erityisesti isien, palveluskokemuksista kuullessaan nainen voi luoda käsityksiä asepalveluksesta. Isien ja poikien välisissä suhteissa asevelvollisuudesta keskustelu, palveluskokemusten jakaminen ja niitä kautta maanpuolustustahdon rakentaminen ovat tyypillisiä miehiin kohdistuvan asevelvollisuuden takia (ks. Salasuo 2020). Aineiston perusteella kuitenkin myös palveluksesta kiinnostuneet naiset ovat käyneet vastaavia keskusteluja isiensä kanssa. Naiset ovat hyvin tietoisia isiensä palveluskokemuksista sekä sotilasarvoista, mikä kertoo aiheesta käydyistä keskusteluista.

Päähenkilöt ilmaisevat myös olevansa isiensä arvioinnin kohteena. He tavoittelevat isiltään hyväksyntää ja haluavat todistaa kykenevänsä palvelukseen. Vastaavaa isä-tytär-suhteen merkitystä tyttären itsensä määrittelyssä on löydettävissä esimerkiksi urheilusta (Prewitt-White ym.

2016), yrittäjyydestä (Sentuti, Cesaroni, ja Demartini 2024) sekä ylipäättänsä itsetunnosta (Scheffler ja Naus 1999). Ylpeys, mitä päähenkilöt saavuttavat isiltään suoriutuessaan sotilaina sekä sille luotu arvo, kertoo päähenkilöiden tarpeesta osoittaa juuri isilleen kyvykkyytensä sotilaina. Samalla se, että isät kokevat tyttärensä asepalveluksesta ylpeyttä, kertoo myös siitä, miten isät arvottavat palvelusta tyttärtään määrittävänä asiana. Salasuo (2020, 225) on osoittanut poikien hakevan isiltään ja isoisiltään hyväksyntää asepalvelukseen liittyvissä valinnoissa, mutta sama näkyy aineistossa myös tyttärien kohdalla. Päähenkilöiden tarve osoittaa isilleen palveluksessaan menestyminen voi kertoa juuri militarisoidun maskuliinisuuden ihanteesta, jonka perheen isät mahdollisesti täyttävät. Ihanteen saavuttamisen kautta tyttäret hakevat ja kokevat saavansa isiltään hyväksyntää.

Aineistossa rakennettu esitys ihanteellisesta sotilaasta ja tarinat päähenkilöiden matkasta sotilaaksi tukevat suomalaisen sotilaan militarisoidun maskuliinisuuden mallia. Päähenkilöiden kokemat naiseuden haasteet sekä läheisten epäilevä asennoituminen asepalvelukseen näkyvät aineistossa hyvin arkipäiväisinä ja kyseenalaistamattomina asioina. Asepalvelus esiintyy miesten paikkana toteuttaa maanpuolustusvelvollisuuttaan, ja naiset tulevat palvelukseen osoittamaan tarpeeksi vahvaa maanpuolustustahtoaan sekä kestävyyttään naissukupuoleen yhdistetystä heikkoudesta huolimatta. Maanpuolustustahto rakentuu vahvasti militarisoitua maskuliinisuutta tukevana, sillä päähenkilöiden tuki Puolustusvoimia kohtaan on kyseenalaistamaton ja täten Puolustusvoimien kouluttama maskuliininen sotilas on malli, mitä naiset myös tavoittelevat. Kun aineisto symboloi naisten mahdollisuuksia pärjätä miehisessä sotilasorganisaatiossa, ei sotilaallisen toiminnan sidosta maskuliiniseen kulttuuriin oteta aidosti julkisesti käsiteltäväksi (Rautiainen 2024, 111). Tässä yhteydessä maanpuolustustahto piilottaa militarisoitua maskuliinisuutta tukevan yhteiskunnan ongelmallisen puolen, joka hankaloittaa muun muassa naisten sopeutumista asepalvelukseen.

## 5. MILITARISOITU YHTEISÖLLISYYS

Naissotilaat-sarja esittää tarkasti rakennetun militarisoidun sotilasorganisaation mallin, missä sisäinen yhteisöllisyys perustuu sotilaiden väliseen toverillisuuteen ja yhdenmukaisuuteen. Sarjan käsitys yhteisöllisyydestä pohjautuu asevoimille tyypilliseen kahtiajakoon, missä tiivistä sotilasyhteisöä ylläpitää fyysinen ja ideologinen yhdenmukaisuus, joka erottautuu suhteessa muihin yhteisöihin (Vastapuu ym. 2024, 45; ks. myös Hast 2022). Sotilasyhteisö esittää aineistossa yhtenäisenä kokonaisuutena, johon varusmiehet haluavat kuulua. He ihannoivat sotilaiden yhdenmukaistamista, korostavat sotilaiden välisen toverillisuuden erityisyyttä sekä rakentavat sotilasyhteisön toiminnan merkityksellisyyttä suhteessa *toiseen*, eli viholliseen, joka esiintyy sarjassa kaukaisena, dehumanisoituna uhkana. Kun yksilöistä kehitetään asepalveluksen aikana kiinteää ja taistelukykyistä sodan ajan joukkoa, on taistelukyvykkyyden kannalta keskeisessä osassa joukon sisäinen luottamus ja yhteisöllisyys (Kosonen ym. 2017, 114–115). Militarisoitu yhteisöllisyys tukee täten sotilaiden taistelukyvykkyyttä, joka kuuluu osaksi suomalaista maanpuolustustahtoidentiteettiä (ks. Häkkinen, Kaarkoski, ja Tilli 2020a, 36).

### 5.1 Sotilaiden koneisto

Varusmiesten palvelusaika sulauttaa yksilön osaksi sotilasyhteisöä. Tällöin varusmiehen yksilölliset ominaisuudet piiloutuvat ja hänestä tulee osa yhteisöä, jota määrittävät tarkat käyttäytymis-, pukeutumis- ja hierarkiasäännöt. Päähenkilöt pitävät oman yksilöllisyytensä piilottamista itsestäänselvänä osana palvelusta ja odottavat sitä. Asevoimien tarkat ohjeet sotilaan ajattelun ja toimintatavoista koetaan keskeiseksi osaksi sotilaallisuutta, joten päähenkilöt haluavat opetella sotilaan tavat kyseenalaistamatta. Tämä korostuu erityisesti alokasajasta puhuttaessa, mutta nousee esiin myös myöhemmin päähenkilöiden palveluksen aikana. Sotilasorganisaatioon sopeutumisen vuoksi yksilöllisiä tapoja piilotetaan heti alokasajasta lähtien, mikä jatkuu läpi palveluksen:

Tää ((yleinen palvelusohjesääntökirja)) kertoo mulle, et miten mä seison ja syön ja elän ja hengitän nii. (K1J5 27:15)

Ainakin nyt, kun ollaan alokkaita ja kaikki ollaan niin samalla viivalla. Me toimitaan samalla tavalla. Me pukeudutaan samalla tavalla. Me herätään samaan aikaan tyyliin. Tehään samat aamutoimet. Syödään samaa ruokaa näin. Ku ei tää touhu loppupeleissä oo sen monimutkasempaa, ku tämmöstä sammaa peliä vaan. (K3J1 26:15)

Normaalistihan mää heiluttelisin käsiä tälleen ja, mutta nyt pitää olla vähä rauhallisemmin siellä, että pitää tehdä kaikkea, mitä muut tekee, ettei sit erotu sieltä joukosta. (K3J4 20:47)

Mä veikkaan, että ensimmäiset päivät ja ensimmäiset viikot alokkaitten kanssa tulee olemaan aikamoista kaaosta, koska niitten pitää opetella kengännauhojen sitomisesta siihen, miten ne istuu, seisoo, nukkuu, ihan kaikki. - (K3J8 18:09)

Aineistosta käy ilmi, kuinka palvelusaika opettaa varusmiehelle sotilaan ominaiset ajattelu- ja toimintatavat. Keskeistä opetuksessa on varusmiehen sopeuttaminen sotilasyhteisön kurinalaiseen toimintamalliin, jota ylläpitää tiukka käyttäytymis- ja hierarkiapohja. Kuten aineistossa todetaan, on juuri palveluksen aloittaneiden alokkaiden kanssa toimiminen ”kaaosta”, koska he eivät ole vielä omaksuneet sotilaan toimintatapoja. Samalla päähenkilöiden oma alokasaika osoittaa, kuinka heiltä odotetaan heti palvelukseen astuessa oikeaoppista käyttäytymistä ja toimintaa, jotta sotilasyhteisölle tyypilliset tavat opittaisi mahdollisimman nopeasti. Keskeistä on, ettei sotilas erotu joukosta, kuten aineistossakin sanotaan. Päähenkilöiden suhtautuminen mukailee alokkailta vaadittavaa *ehdotonta kuuliaisuutta*, jonka mukaan palvelukseen astuessaan alokkaan tulee heti noudattaa hänelle annettuja käskyjä ja määräyksiä täsmällisesti. Ohjeet määrittävät alokkaille rajoiksi, joiden pohjalta sotilaselämässä tulee toimia. (Ojajärvi 2015, 87.) Toisin sanoen toimintatapoja ei tule kyseenalaistaa, mikäli ne ovat sotilasetiketin mukaisia.

Sotilasorganisaatiossa ryhmäkoheesiolla on vaikutusta siihen, kuinka vahvasti yksilö on halukas sitoutumaan tunnetasolla asevoimiin (Charbonneau ja Wood 2018). On siis asevoimien edun mukaista, että sotilasyhteisöstä rakennetaan tiivis ja ehdoton, jotta sotilaat osallistuvat sen toimintaan kuuliaisesti. Lisäksi, koska valtioiden ja asevoimien kompetenssi sodankäyntiin on riippuvainen ihmisten edellyttämisestä väkivaltaisiin tehtäviin, on asevoimien edun mukaista riisua yksilöstä hänen persoonalliset ominaisuutensa ja sopeuttaa hänet osaksi organisaatiota, jonka toimintatavat vaativat yksilöltä kyseenalaistamatonta kuuliaisuutta (ks. Basham 2013, 34). Tällöin organisaation väkivaltaisesta luonteesta voi tulla sosiaalisesti helpommin hyväksyttävää. Tätä käsitellään tarkemmin seuraavassa tulosluvussa. Yksilöllisyyden piilottaminen ja samankaltaisten toimintatapojen omaksuminen luo sotilasyhteisöstä yhden kollektiivisen toimijan, jota voi kutsua *sotilaiden koneistoksi*. Sitä hallitaan yhdenmukaisuudella ja ryhmäkurilla, mikä näkyy konkreettisesti muun muassa sotilaiden marssimuodossa (Ojajärvi 2015, 90; ks. myös Hast 2022, 394).

Sotilaiden oikeaoppinen toiminta ja sotilaallisuuden säännöt kohdistuvat myös ulkoiseen olemukseen ja ruumiilliseen kontrolliin. Sen lisäksi, että alokasaikana varusmiehelle opetetaan sotilaalliset tavat toimia, oikeaoppiseen sotilaallisuuteen liittyy myös pukeutumissääntöjä. (Ojajärvi 2015, 89.) Sotilasorganisaatioon kuuluu perinteisesti tietynlaiset pukeutumista ja ulkonäköä koskevat ohjeet, jotka määrittävät, miltä sotilaan kuuluu näyttää. Keskeisessä osassa sotilaan ulkonäköä on maastopuku, jolla sotilas pystyy maastoutumaan ympäristöön taistelutilanteessa (Palokangas 2024, 39). Koska jokainen palvelusta käyvä varusmies käyttää pukua koko palveluksen ajan, on puku myös yhteisöllisyyttä luova ominaisuus. Erilaiset merkit ja tunnukset puvussa osoittavat sotilaiden välisiä eroavaisuuksia kuten sotilasarvon, toimialan ja esikunnan (Pääesikunta 2022, 4–5), joiden pohjalta esimerkiksi hierarkiaperustaisten käyttäytymissääntöjen oikeaoppinen toteutus on selkeämpää. Aineistossa maastopuku on keskeinen sotilaaksi muuttumista määrittävä ominaisuus. Puvun pukeminen on jo ennen palvelusta odotettu asia ja sen käyttö koetaan saavutuksena:

Tosiaan odotinki, että saan tän uniformun päälle ja tää tuntuu itse asiassa hyvältä. (K1J1 14:14)

No kyl mä oikeestaan, eilen mun ihan tähtihetki oli se, kun sai pukkee nää M05:set ((maastopuku)) päälle. Vaikka nää onkin vähän isot ja löpöttää joka puolelta tällä hetkellä vielä, niin on nää tosi kivat. (K3J1 05:53)

- kun täällä mä nyt oon ja mulla on ase tässä kädessä ja nää vaatteet, mistä mä oon, mistä mä oon aina haaveillu. (K3J4 07:45)

Kaikista eniten mä tuun kaipaen ((asepalveluksesta)) niitä M05-vaatteita. Mä oon tykännyt niistä ihan sikana ja mä odotin niin kauan, et mä saisin ne mun päälle ja nyt kun mä oon niit vuoden pitänyt, niin musta tuntuu, et se ei oo niinku tarpeeks, et mä haluaisin nytkin vaan niinku, mä haluaisin vaan hengaila M05:ssa koko ajan. (K4J10 16:47)

Päähenkilöt odottavat palvelukseen astuessaan erityisesti maastopuvun pukemista, mitä perustellaan puvuilla muodostuvalla yhteneväisyydellä. Maastopuku sotilaiden univormuna luo varusmiehille tietynlaisen identiteetin sekä vaikuttavan kollektiivisen läsnäolon. Se on siis ideologinen väline, joka sulauttaa sotilaat osaksi sotilasyhteisöä. Pukua voi pitää tietynlaisena siirtymäriittinä palveluksen aloittaville alokkaille, jotka maastopuvun pukiessaan siirtyvät siviilistä sotilaaksi. Puvun pukemisen myötä heiltä aletaan vaatia myös sotilaallisia toimintatapoja ja käytäntöjä. (Craik 2003, 132; ks. myös Basham 2013, 35; Otonkorpi-Lehtoranta 2024, 151.)

Tämä edesauttaa palvelukseen astuneiden alokkaiden sopeutumista osaksi sotilasyhteisöä. Aineistossa päähenkilöt pitävät maastopukua keskeisenä sotilasyhteisöön kuulumisen osana, minkä takia asuun pukeutuminen on alokasajassa erityistä. Tämä korostuu myös tilanteissa, joissa pukua ei saada kokonaan päälle. Aineiston toisen kauden aloitusjaksossa yksi päähenkilöistä joutuu palvelemaan aluksi omissa housuissaan, koska ei saanut sopivia maastopukuhousuja, ja kokee sen erityisen vaikeana muiden alokkaiden seurassa, jotka ovat päässeet pukeutumaan jo omiin univormuihinsa.

Maastopuvun odottaminen ja kaipaaminen osoittavat päähenkilöiden asennoitumista normiin, missä valtiokontrollin ulottaminen kansalaisten kehoihin ilmenee armeijan univormun puettamisen muodossa (Kivimäki 2004, 351). Valtiota suojelevan asevoimien oikeus vaatia kansalaisen kehon käyttöönottoa militaristisia pyrkimyksiä varten koetaan oikeutettuna ja jopa tarpeellisenä, jotta valtion määrittämät kansallisen turvallisuuden tavoitteet toteutuisivat. Asepalveluksessa maastopukuun pukeutuminen osoittaa ensinnäkin itsensä tarjoamista asevoimien toimintaan, mutta toisaalta myös itsensä sulauttamista osaksi sotilasyhteisöä, jossa sotilas omaksuu häneltä odotetun roolin ja alkaa mallintaa sitä kurinalaisesti ajattelu- ja toimintatavoissaan. Maastopukuun liittyvä arvo voi perustua toisaalta sotilaspukuun yhdistettyyn auktoriteettiin (ks. Vastapuu ym. 2024, 41), mutta myös aktiiviseen maanpuolustustahtoon, jota ilmaistaan muun muassa Puolustusvoimien olemassaolon tärkeyttä ilmentämällä (ks. Eskola 2004, 20).

Ulkonäköön liittyvät säännöt eivät rajoitu sotilaalla pelkästään pukeutumiseen. Jotta sotilaat näyttäisivät yhdenmukaiselta, ulottuvat ulkonäköohjeet myös puvun ulkopuolelle, eli kasvoihin, hiuksiin ja käsiin. Sotilaalta vaadittava hillitty ulkomuoto näkyy täten erityisesti naispuolisten varusmiesten kohdalla ulkonäön ehostamisen vähyytenä. Tällä tarkoittaen sitä, etteivät varusmiehet meikkaa tai laita kynsiä huomioita herättävällä tavalla, vaikka siviilissä ehostaminen olisi heille tyypillistä, kuten aineistossa ilmenee esimerkiksi toisen ja neljännen kauden aloitusjaksoissa. Koska naisilla saa olla pitkät hiukset, niiden tulee olla tiukasti kiinni hereillä olon ajan. Sotilaan ulkonäön keskeiset ominaisuudet ovat hillitty, asiallinen ja luonnollinen. (Ks. Pääesikunta 2016, 17–18.) Aineistossa ulkonäkösäntöihin suhtaudutaan hyväksyvästi. Päähenkilöt eivät kyseenalaista sääntöjä, vaikka siviilissä ehostaisivatkin sotilaan ulkonäöstä poikkeavalla tavalla. Sotilaan ulkonäköön kuuluvat säännöt nähdään osana sotilasroolia:

Ei sotilas kaunistaudu, mutta nyt kun on vala niin vähän saa laittaa ripsiväriä.  
((tauko)) Mä en ees osaa laittaa enää ripsivärii. Miten tätä ajetaan? (K1J5 02:22)

Siviilissä mulla nykyää ei oo niinku tyylii mitään ulkonäköpaineita, et mä oon tän yheksän kuukauttaki, no lukuun ottamatta tätä viikkoa, nii hengannu vaan ilman meikkiä ja pukenu, mitä pukee. Emmä oo niiku jaksanu ollenkaa panostaa, ku on ollu nii väsyny aina viikkoje jälkee ja sit ku on käyny just tallilla ja näi, nii mitä sinne sit meikkailee. - (K1J9 14:08)

Just et ei tartte alkaa ((sotilaana)) miettii sit sitä, et et minkä- millaiset korut sä laitat ja milleen sä laitat hiukset ja pysyykö ne nyt sit se juhlan ajan, nii on tää iha jees. Kerrankin niinku näin päin. (K2J9 10:12)

((Kertoja puhuu)) Yleinen palvelusohjesääntö ohjeistaa muun muassa varusmiehen pukeutumista ja siisteyttä. Se pitää sisällään esimerkiksi hiuksia koskevat säännöt sekä miehille että naisille. Hiuksia saa värjätä, mutta värjäykseen on oltava hillitty ja luonnollisen oloinen. (K4J1 16:12)

Ainoastaan neljännen kauden aloitusjaksossa yksi päähenkilöistä jännitti, joutuisiko hän poistaman punaisen hiusvärinsä. Hän suhtautui kriittisesti siihen, että joku toinen taho määräisi, miltä hän saisi näyttää. Kuitenkin esihenkilö päätyi hyväksymään hiusvärin palvelukseen, joten aineistossa ei käynyt ilmi, miten päähenkilö olisi reagoinut hänen ulkonäkönsä rajoittamiseen. Hän omaksui muiden päähenkilöiden tapaan muut ulkonäköön liittyvät säännöt, kuten univormuun pukeutumisen sekä meikkaamattomuuden, mikä osaltaan kertoo myös asevoimien vartaloon kohdistuvan kontrollin hyväksymisestä. Aineistossa sotilasetikettiin kuuluvaa ulkonäköä pidetään jopa helpottavana, sillä ulkonäköön ei täten tarvitse itse kiinnittää huomioita. Yhtäältä se voi liittyä naispuolisen varusmiehen kokemukseen siitä, kuinka asevoimien maskuliininen ympäristö ”vapauttaa” hänet stereotyyppisesti feminiinisinä pidetyistä piirteistä. Toisaalta kokemukseen voi liittyä myös halu kuulua maskuliinisen sotilasorganisaatioon, minkä mahdollistaminen vaatii oman feminiinisyyden kontrollointia. (Ks. Lindqvist 2024, 138; Kouri 2018, 17.)

Ulkonäkösäntöjen omaksuminen esiintyy aineistossa itsestäänselvänä osana sotilaallisuutta. Päähenkilöistä sotilas näyttää Puolustusvoimien sääntöjen mukaiselta, minkä takia he hyväksyvät heidän ulkonäköönsä kohdistuvat rajoitteet palveluksen alusta lähtien. Tilanteet, joissa päähenkilö aluksi poikkesi ulkonäkösäännöistä, johtivat keskusteluihin sotilaille sopivasta ulkonäöstä. Nämä päähenkilöiden piirteet kuitenkin sopeutettiin lopulta sotilaan ulkonäön piiriin, joten aineistossa ei koettu tilanteita, joissa varusmiehen ulkonäkö olisi aiheuttanut suuria haasteita. Palvelukseen astuessaan päähenkilöt olivat hyväksyneet, että tietyistä oman ulkonäön

ominaisuuksista on palvelusta varten luovuttava. Ulkonäkösäännöt vastaanotettiin kuuliaisesti ja jopa kunnialla, sillä päähenkilöt tavoittelivat aitoa palveluskokemusta, johon säännöt ulkonäöstä kuuluvat. Sääntöjen omaksuminen on osa sotilaan sosiaalistumista sotilasorganisaatioon, jota hallitaan kurilla, kontrollilla ja ulkoa ohjatuilla ohjesäännöillä sekä käskyillä (Hoikkala 2009b, 41). Sotilaan ulkonäkö omaksutaan sotilaalle tyypillisellä ehdottomalla kuuliaisuudella, koska ulkonäkösäännöillä on sotilaskäskyn velvoittava luonne (ks. Ojajärvi 2015, 89; Pääesikunta 2016, 7).

Vaatimukset sotilaiden ulkonäön samankaltaisuudesta muodostavat yksilöistä sotilaiden koneiston, joka näyttää ja toimii yhtenä kokonaisuutena. Vartaloiden synkronia luo sotilaiden keskuudessa yhtenäisyyttä ja kuuluvuuden tunnetta (Hast 2022, 396), millä tavoitellaan sotilasorganisaatiolle tyypillistä tiivistä *me*-henkeä sekä fyysistä ja ideologista yhdenmukaisuutta (Aikko 2010, 69; Vastapuu ym. 2024, 45). Sotilaan kuuliainen vartalo on siksi eri asia kuin siviilin kuuliainen vartalo. Ulkonäköön kohdistuva kontrolli siviilielämässä perustuu kontrollien valtaan, jota ihmiset määrittelevät keskenään. Asevoimissa vartalon kontrolli perustuu kurivaltaan, jossa varusmiehiä hallitaan pakolla ja rangaistuksilla. Varusmies heittäytyy ohjesääntöjen ja käskyvallan alaiseksi ja tarjoaa vartalonsa sotilasorganisaation käyttöön. (Hoikkala 2009b, 41.) Täten saadaan aikaan yksi kokonainen sotilaiden koneisto, jonka osaksi yksilö sulautuu.

Maanpuolustustahdon näkökulmasta varusmiehet omaksuvat sotilaalle kuuluvat ulkonäkösäännöt osana uskollisuuttaan yhteiskunnalle. Koska maanpuolustukseen osallistuminen perustuu osaltaan yksilön vastuuntuntoon kansallisesta turvallisuudesta, maanpuolustustahto ilmenee yksilön normatiivisena sitoutumisena aseelliseen maanpuolustukseen. (Ks. Häkkinen, Kaarkoski, ja Tilli 2020a, 20, 22; Kosonen ym. 2017, 98.) Varusmiehen sitoutuessa maanpuolustukseen, hän sitoutuu myös sitä ylläpitävän instituution ohjesääntöihin ja kuriin, jotka vaativat tietynlaista ulkonäköä. Sotilaiden yhteneväinen ulkonäkö mahdollistaa, että jokainen sotilas näyttää valmiilta taisteluun, mikä ylläpitää banaalisti taustalla oletuksen sodasta ja väkivallasta läsnäolevana (Basham 2013, 25). Aineisto rakentaa käsitystä nykymuotoisen asevoimien toimintatapojen rationaalisuudesta, mitä tuetaan sarjassa maanpuolustustahtoon perustuvalla kuuliaisuudella Puolustusvoimia kohtaan.

## 5.2 Ainutlaatuinen toveruus

Palveluksessa luodut ystävyysuhteet rakentuvat keskeiseksi osaksi aineistoa. Päähenkilöt määrittävät palveluskokemuksensa arvoa palveluksessa muodostettujen ihmissuhteiden kautta.

Palveluksesta saadut ihmissuhteet näyttäytyvät syvinä ja tiiviinä kahden varusmiehen välisinä ystävyysuhteina sekä laajempaan varusmiesten sisäisenä yhteishenkenä. Aineisto rakentaa esitystä, missä juuri asepalveluksessa luodut ystävät ovat ainutlaatuisia ja myönteinen ryhmähenki on merkittävä palvelusta arvottava tekijä. Palveluskaverit näyttäytyvät palveluksen miellyttävyyttä ja osallistumismotivaatiota kasvattavana asiana, mikä korostuu erityisesti alokasajana:

Se, että on samassa tuvassa ystäviä, nii on iha törkeen tärkeätä, siis ihan jumalattoman tärkeätä, koska siis siitä tulee semmonen energisempi olo - (K1J6 15:33)

Täältä on saanu nii paljo just hyvii ystävii, jota on huomannu, et niit tapaa myös niinku siviilissä. (K2J4 12:15)

Mä oon kiitollinen mun hyvistä tupakavereista, joukkuekavereista, et meil on iha sika hyvä yhteishenki ja ne on kaikki iha sika mahtavii tyypei, et vähä harmittaa, et kaikki menee vähä eri suuntii - (K2J5 05:11)

Toi mejän tupaki nii, musta tuntuu, et kaikki kuuluu sinne, et kaikil on joku pieni niinku lisäys sinne, et kaikki tuo sinne omalla tavallaa väriä - (K3J4 11:41)

Tottakai se tuntuu tosi haikkeelta, et me hajotaan. Onhan se nyt särmä 22 pikku perhe siellä, nii joo meil on semmone oma ihana tupa, nii tottakai se harmittaa. (K3J5 01:36)

Siis parasta ehottomasti nää iltavapaat. Siis mun mielestä on iha sairaa hauskaa tai ku meillä ((tupalaisilla)) on tämmöne kunno niinku meno - (K4J4 02:37)

Myönteinen sopeutumiskokemus palveluksen alussa voi vaikuttaa positiivisesti sotilaan kykyyn sopeutua nopeasti ja asianmukaisesti uuteen ympäristöön (Kintzle ym. 2023, 351). Aineistossa päähenkilöiden alokasajan myönteiset kokemukset kiinnittyvät nimenomaan omiin tupakavereihin. Kun alokasajan jälkeen varusmiehet siirtyvät omiin tehtäviinsä, tupa hajoaa, mikä koetaan erityisen vaikeana. Alokasajan tupaa kuvaillaan perheen tapaiseksi ympäristöksi, jonka arvo nousee esiin kehuina, kiitollisuutena ja haikeutena. Armeijatarinoissa usein korostuukin juuri tupakavereiden ja muiden tutuksi tulleiden ihmisten merkitys palvelusarjessa (Laukkanen 2017, 59). Palveluskokemuksiin liittyvät haasteet ja kärsimys ovat erityisiä hetkiä, joissa ihmissuhteita muodostetaan. Jaettua tuskaa on pidetty jopa asevoimien tapana luoda yhteenkuuluvuutta. (Hast 2022, 399.) Ihmissuhteita luodaan palveluksen haastavissa hetkissä saadulla vertaistuellalla.

Aineistossa luodut ihmissuhteet perustuvat varusmiesten yhteisiin kokemuksiin. Niiden ensiarvoisuutta korostetaan luomalla vastakkainasettelua siviilielämän ihmissuhteisiin. Päähenkilöt vertailevat ihmissuhteiden syvyyden tasoa palvelus- ja siviilikavereiden välillä, jolloin palveluskaverit koetaan arvokkaampina jaetun kokemuksen takia. Siviilielämän ihmissuhteet asetetaan vähempiarvoiseen asemaan, sillä niihin ei liity palvelusaikaa vastaavan kokemuksen jakamista. Asepalveluksen kokeminen yhdessä vertaisten kanssa on palveluksessa luotujen ihmissuhteiden keskeinen side. Aineistossa korostetaan, kuinka ainutkertaisista ihmissuhteista on kysymys ja samalla rakennetaan esitystä, missä juuri asepalvelus tarjoaa ensiarvoisia ihmissuhteita. Vastaavaa ystävyyttä ei päähenkilöiden mukaan löydy siviilistä:

Siis kyl armeija on sen verran muuttanu ystävyysuhteis, et et niinku ruvennu ärsyttää tiiäks kavereis jotkut semmoset asiat, mist ne valittaa esimerkiks. -- sillo ku mä tulin silt ensimmäiselt leirilt, -- nii mäki laitoin jonku snäppi, snäpin ((vies-tin Snapchat-sovelluksessa)) kavereille tota nii, et et ku oli nii väsyny ja kylmä ja ärsytti -- ja sit mun kaveri laittaa snapchattii, ku hän on jossai sohval istuu ja hän on, et ”vitsi muaki väsyttää nii paljo”, ja sit mä oon sillee ”ooksä niinku oikeesti, et mite sä kehtaat”. (K1J6 12:38)

No siis me ollaa Miisan kaa tosiaa oltu P-kaudest ((alokaskausi)) asti yhdes ja totanii kyl siitä on tullu mulle iha ku sisko niiku oikeesti, ettei me nyt, ei voi niiku sanoo sillee kaverikaa enää, koska ku miettii, et millasii ne kaverit siviilis on niinku. Se on niinku ihan uudenlainen kaverisuhde - (K1J6 16:40)

Ystävyys intis inttikavereihi tai palveluskavereihi nii onha se nyt erilaist sillee ku siviilissä, koska sä nukut ja oot niitte tiettyje ihmisten kans niinku koko ajan ja ne oppii tuntee iha eril taval, ku esimerkiks siviilissä. Tääl niinku mul on yks sillai iso perhe - (K2J10 20:56)

Palveluksen aikana mä aloin seurustelemaan. Niko on käyny kans armeijan. -- No on se sillee kiva, ku toine tietää, et ku sanoo, et hajottaa gines ja rynkky ei toiminu, nii toine ei kato sua iha vinoo sillee ”mitä”, vaan tietää just, mist puhuu. (K2J10 25:54)

Palvelusajan ystäviä yhdistää jaettu palveluskokemus, sotilaskieli ja asevoimien toiminnan ymmärtäminen. Ne luovat aineiston mukaan erityisiä ihmissuhteita, joiden määrittely ystävydeksi ei kaikille päähenkilöistä riitä. Ihmissuhteet esitetään siviilistä eroavina ja merkitykseltään arvokkaampina. Siviiliystäviin kohdistuu kritiikkiä, jossa heidän siviilielämänsä asetetaan

vastakkain päähenkilön sotilaselämän kanssa. Siviiliystävyyys asetetaan pinnallisempaan asemaan suhteessa palvelusystävyyteen, koska siviilissä ei jaeta sotilaiden kieltä ja rajattua elämäntapaa. Varusmiehiä yhdistävät palvelusajan hyvät ja huonot hetket, joiden kokemisen ainutlaatuisuus perustuu usein nimenomaan palveluskavereiden seuraan (Laukkanen 2017, 59). Täten aineistossa siviiliystäviin ei tunneta vastaavaa sidettä ja heihin suhtaudutaan kriittisemmin. Rajanveto palvelusystävien ja siviiliystävien välille on yksi tapa luoda sotilasorganisaation erityisyyttä suhteessa ulkopuoliseen maailmaan. Eroa muihin tehdään juuri sosiaalista koheesiota vahvistavilla käyttäytymisnormeilla, joilla luodaan muun muassa edellä kuvattua militarisoitunutta toveruutta. (Otonkorpi-Lehtoranta 2024, 150, 155.)

Asevoimissa joukon toiminta, tutut taistelutoverit sekä toiminnan myötä muodostunut kiinteys voi tukea yksilöiden maanpuolustustahtoa, motivaatiota ja taisteluun sitoutumista. Pidempi joukon yhteinen historia ja siten jaettu yhteishenki sekä ikä vaikuttavat tahtoon ja motivaatioon. (Kosonen ym. 2017, 112.) Mikäli varusmies saa palveluksessa luotua merkityksellisiä ihmissuhteita, on sillä vaikutusta myös hänen maanpuolustustahtoonsa ja taistelumotivaatioonsa. Puolustusvoimien toiminnan kannalta on siis edullista, että varusmies pääsee luomaan erityisiä ihmissuhteita palveluksessaan, vaikka se joskus tapahtuisi myös sotilaallista käyttäytymistä haastaen (ks. Hoikkala 2009a, 177). Samalla varusmiehen siviilielämän tiiviitä ihmissuhteita voidaan pitää jopa palvelusta haittaavana asiana (ks. Ojajarvi 2015, 95–96). Aineisto edistää palveluskavereiden ainutlaatuisuutta korostavalla esityksellään käsitystä asevoimien tiiviistä sosiaalisesta koheesiosta ja yksilön mahdollisuuksista saavuttaa erityisiä ihmissuhteita Puolustusvoimissa. Kun palveluskavereilla ja joukon yhteishengellä on yhteys yksilön maanpuolustustahtoon, on Puolustusvoimien edun mukaista esittää aineistossa kokemuksia, jotka osoittavat erityisten ihmissuhteiden luomisen mahdollisuuksia asepalveluksessa.

Aineistossa maanpuolustustahtoon muodostuu uusi yhteisöllisyyden ulottuvuus. Kun päähenkilöt korostivat ennen palvelusta patrioottisia arvojaan tahtonsa perustaksi, heidän tahtotilaansa kehittyä palveluksen aikana uusi motiivi, joka perustuu omien palveluskavereiden ja alaisten suojelemiseen. Tätä tukevat myös aineistossa esiintyvät kouluttajat ja esihenkilöt. Koulutuksen edetessä ja erityisesti johtoasemia saavuttaessa päähenkilöillä muuttuu puhe siitä, ketä he maanpuolustustehtävissä haluavat puolustaa. Vaikka patrioottiset arvot eivät puheista katoa, palveluksen edetessä puhutaan enenevissä määrin juuri oman ryhmän, joukkueen ja yksikön puolustustarpeesta. Sotilaan toiminnan oikeaoppisuudessa korostetaan oman aseman ja vastuun tuntemista sekä yhteistoiminnan sujumisen tärkeyttä:

- mut sitte ku sun pitää tietää ihan kaikki, mitä ne sun alaiset tekee, ja sä oot viel vastuussa niistä ja sun pitää valvoo, et ne ei tapa itseensä tai telo itseensä ja yli-päätänsä, et ne tekee ne oikeet asiat - (K1J7 05:27)

Tärkeintä on nyt täs, et opitaan käyttäytymään maastossa ja oikein, ja että opitaan menemään pois siitä putkinäöstä, että ”minä, minä”, vaan että tässä on koko joukkue kyseessä. (K2J4 16:32)

Tätä varten täällä ollaan, et et se et sä opit hengenvaarallisissa tilanteissa pelastamaan muita tai pelastautumaan itse, nii nää on todella tärkeitä asioita nimenomaan oppii täällä. (K2J6 14:00)

- muistakaa se, että sodan joukot ei tarvi yhtää Kirkkojärven marssin voittajaa. Ne tarvii niitä, jotka tuo koko joukkueen maaliin. (K3J7 24:03)

Puolustusvoimien *me*-henki nousee esiin uudella tavalla, kun aineistossa korostetaan tarvetta puolustaa nimenomaan omaa joukkoa, oli varusmiehen asema mikä tahansa. Esimerkeissä korostetaan ajattelua, missä asevoimissa taistelevien, eli *sodan joukkojen* kuten yksi everstiluutnantti aineistossa sanoo, tulee ajatella ensisijaisesti oman joukon etua suhteessa itseän. Asepalveluksessa ryhmän ensisijaisuudella, missä yksilö väistyy ryhmän tieltä, tavoitellaan ryhmätoiminnan tehokkuutta ja yhteishengen vahvistumista (Ojajärvi 2015, 90). Päähenkilöt omaksuvat tällaisen ajattelutavan ja alkavat mallintaa sitä vastuuasemissaan, minkä myötä heille realisoituu maanpuolustukseen liittyvän vastuun vaikutukset. Sen lisäksi, että varusmiehen vastuulla on hänen oma henkensä, hän on vastuussa myös joukkueovereidensa ja alaistensa hengistä. Varusmiesyhteisöä ohjeistetaan, kuinka oman ryhmän huomiotta jättäminen ja käskeyden noudattamattomuus voi pahimmillaan johtaa kuolemaan (emt.).

Patrioottiset arvot jäävät maanpuolustuksessa taustalle, kun asepalveluksessa muodostuu merkityksellisiä ihmissuhteita. Samalla käy ilmi, kuinka taistelutilanteessa nämä ihmissuhteet voi menettää. Tarve puolustaa omaa joukkoa ja alaisia korostuu, kun taustalla vaikuttaa normi asevoimien kollektiivisen edun ensisijaisuudesta. Vaikka asevoimat organisaatioina ovat vahvasti nationalistisia, on taistelutilanteita tarkasteltaessa huomattu, etteivät rintamalla taistelevat sotilaat motivoitu ensisijaisesti kansallismielisistä tai patrioottisista vaikuttimista vaan motivaation lähde on usein sotilaan halu suojella läheisiään sekä taistelutovereitaan (Malešević 2024, 53–55; ks. myös Collins 2013). Toki sotilaiden taistelumotivaation lähteitä sota-ajan taisteluissa ei voi täysin rinnastaa aineistoon, jossa päähenkilöt suorittavat asepalvelusta rauhan aikana, koska yksilön on vaikea etukäteen arvioida ajattelu- ja toimintatapojaan sotatilanteessa

ilman kokemusta siitä. Silti aineistossa on nähtävissä taistelujoukon kiinteyteen ja yhteisöllisyyteen perustuvaa taistelumotivaatiota, joka vastaa sodassa sotineiden motiiveja. Varusmiesten sitoutumisen ja motivaation yksi kulmakivistä on yhteisöllisyyden tunne, joka rakentuu nimenomaan palveluksen aikana (Kosonen ym. 2017, 114).

Päähenkilöt saavat asepalveluksessa erilaisia vastuuta, joista he kokevat suorituspaineita. Eri-tyisesti johtoasemaan koulututtuneet kokevat vastuunsa suurena, sillä heidän vastuullaan on useiden varusmiesten toiminta. Vastuun konkretisoituessa taisteluharjoituksissa, päähenkilöt joutuvat pohtimaan, kuinka he saavat ryhmänsä taistelemaan hyvin ja pysymään hengissä. Eri-tyisesti ryhmän hengissä pitäminen aiheuttaa suorituspaineita, sillä päähenkilöt joutuvat kohtaamaan vastuuasemansa yhteyden varusmiesten elossa pysymiseen. Harjoituksissa tulee vastaan kuvitteellisia tilanteita, joissa päähenkilöt joutuvat päättämään, keiden varusmiesten elämät he voivat pelastaa ja keiden eivät voi. Vastuu johtaa pohdintaan oman aseman merkityksestä sekä siihen kohdistuvasta paineesta pitää alaiset ja joukkuetoverit hengissä:

- sun pitää valvoo, et ne ((alaiset)) ei tapa itseensä tai telo itseensä ja ylipäätensä, et ne tekee ne oikeet asiat -- nii tottakai se on, se on vaikeeta, siin on paljon vastuuta ja kokoaja pitää juosta eestaas - (K1J7 05:33)

Ku sä oot vastuussa periaatteessa ensinnäkin siitä sun omasta tulenjohtoryhmästä. Sit sä oot vastuussa käytännössä siitä sun joukkueesta. Pahimmassa tapauksessa sä voit olla vastuussa koko sun komppaniasta, niiku tiiäkkö, koska jos et sä saa niitä tulikomentoja menee tai jotenki ammut vaikka epäsuoraa tulta omas ittes päälle, nii sä periaatteessa tuhoat koko joukkueen pahimmassa tapauksessa. (K3J8 22:21)

No kyllähän mulla kävi mielessä siellä, että ei hitsi, et jos oikeesti tuolta tulis taisteluhelikopteri ja se pommittais meitä ja meillä ei toimi ees ITKK ((ilmatorjuntakonekivääri)) ja ohjuskaa ei voinu siin kohtaa melkeenpä vaikuttaa, nii me oltais nii tuhoon tuomittuja tuon asian kanssa, että ei ois ollu mitää saumaa enää siin kohtaa olla hengissä. (K4J8 20:40)

Se teki pahaa jättää oma jaos kokonaan vihollisen kynsiin periaatteessa. Mut mä ajattelin sen sillä tavalla, että jos mä en saa sitä materiaalia turvaan, nii se meinaa sitä, että mul on mun oman jaoksen veri mun käsissä, samoin koko patterin veri mun käsissä. (K4J10 08:21)

Aineistossa koetaan pahaa oloa erityisesti omiin alaisiin kohdistuvista uhista. Päähenkilöt pohivat, kuinka vaikeita tilanteet ovat, joissa oma päätöksenteko voi johtaa alaisten kuolemaan, sillä ne ovat ristiriidassa Puolustusvoimille tyypillisen ”kaveria ei jätetä” -asenteen kanssa (ks. Ojajärvi 2015, 90). Asenne mukailee suomalaiseen maanpuolustus- ja kansallisidentiteettiin yhdistettävää *talvisodan henkeä*, joka ylläpitää narratiivia sankarillisen yhteisestä ja kokonaisesta altavastaaaja-Suomesta, jota puolustaa isänmaallinen, velvollisuudentuntoinen, hillitty ja uhrautuva suomalainen (Nguyễn 2024, 164; Ojajärvi 2015, 57; ks. myös Häkkinen, Kaarkoski, ja Tilli 2020a, 36–37; Paasi 2016, 25). Vastuuntunto sotilastovereista ei siis perustu pelkästään Puolustusvoimien toimintatapoihin vaan taustalla vaikuttaa myös kansallinen käsitys suomalaisesta ihannesotilaasta ja häneltä odotettavasta toiminnasta. Kun johtaja-asemassa oleva joutuu jättämään osan joukosta mahdollisesti tapatettavaksi, siitä koetaan pahaa omatuntoa, sillä se on vastoin suomalaiselle sotilaalle opetettua asennetta tovereiden puolustamisesta.

Yhtäaikaaisesti alaisiin kohdistuvia uhkia pidettiin kuitenkin vääjäämättöminä erityisesti tilanteissa, joissa piti pelastaa joko pienempi ryhmä tai isompi joukkue. Tällöin oltiin valmiita menettämään pieni määrä varusmiehiä, jotta voitaisi pelastaa toinen määrältään isompi joukkue. Päähenkilöiden asennoituminen tietynlaiseen kuoleman ja tapattamisen vääjäämättömyyteen asevoimien tehtävissä osoittaa, kuinka omista kielteisistä tunteista huolimatta päähenkilöt hyväksyvät sotilasvartaloihin yhdistetyn ajatuksen kivusta osana kollektiivista fyysistä panosta (ks. Hast 2022, 400). Tähän asennoitumiseen voi myös liittyä sotilaan dehumanisaatio, jolloin sotilaskoulutuksen aikana sotilaista tulee uhrattavissa oleva ja vaihdettava sotilaskoneiston osa (McIntosh 2021, 586). Toisin sanoen asevoimien edun vuoksi sotilaat ovat valmiita kestämään tietynlaista kipua ja samalla hyväksymään, että kärsimys ja kuolema ovat läsnäolevia asioita sotilastehtävissä, vaikka niiden kohtaaminen voi tuntuakin pahalta.

Aineistossa rakennetut ihmissuhteet näyttäytyvät militarisoituneena toveruutena, jolla tehdään eroa muihin elämän ihmissuhteisiin (Otonkorpi-Lehtoranta 2024, 155). Palveluksessa muodostetut ihmissuhteet nähdään ainutlaatuisina, ensiarvoisina ja puolustamisen arvoisina, eikä vastaavaa löydy aineiston mukaan siviilielämästä. Palveluskaverit motivoivat päähenkilöitä kehittymään ja tarjoavat vertaistukea haastaviin ja kivuliaisiin hetkiin palveluksessa. Samalla palveluskavereista ja -alaisista koetaan huolta. Päähenkilöt jännittävät, että heidän toimintansa sotilaana voivat johtaa toisten haavoittumiseen ja jopa kuolemaan. Maanpuolustukseen osallistumisen motiivit siirtyvät patrioottisista arvoista palveluskavereiden puolustamiseen, vaikka patrioottisuus ei puheista täysin palveluksen aikana katoakaan. Samalla sotilaan palveluskave-

reihin ja ylipäättänsä läheisiin perustuva maanpuolustukselle uhrautuminen voi liittyä sankarilliseen kansallismielisyyteen, mitä esimerkiksi kansallistarinoista usein tavoitellaan (Malešević 2024, 56; Molendijk 2024, 11–12). Aineistossa militarisoituneesta toveruudesta rakennetaan palveluksesta tavoiteltava asia, joka toisaalta tarjoaa varusmiehelle jotain ainutlaatuista, mutta samalla palvelee Puolustusvoimien sisäistä yhtenäisyyttä.

### 5.3 Viholliskuva

Päähenkilöiden asepalvelus rakentuu suhteessa sotilasorganisaatiota ja kansallista turvallisuutta uhkaavaan viholliseen, sillä kaiken sotilaallisen toiminnan taustalla on valmistautuminen ulkoisen uhan torjumiseen. Kuten puolustusministeriö (2024, 31, 34) määrittelee, kansallinen puolustuskyky perustuu sotilaalliseen puolustusjärjestelmään ja sen valmiuteen nimenomaan torjua Suomeen kohdistuva sotilaallinen voimankäyttö, mihin valmistautumista säädelään alinomaa uhkatasoon nähden. Sotilaallinen turvallisuus perustuu kokonaisuudessaan siis viholliskuviin. Asevoimien tiivis sisäinen yhdenmukaisuus tarvitsee ulkopuolen, josta erottautua. (Vastapuu ym. 2024, 45.) Aineistossa keskeinen tapa luoda ulkopuolta ilmenee viholliseen kohdistuvissa taisteluharjoituksissa. Vihollinen näyttäytyy aggressiivisena, epäinhimillisenä ja kaukaisena uhkana, jota vasten sotilaallisuutta kehitetään. Vihollisen ihmisyyys piilotetaan ja sen sijaan sitä käytetään oman sotilaallisen toiminnan lähtökohtana:

Kyllä tosta tommosista harjotuksista välillä tulee vähä semmonen pöytäroolipelauksen ja larppauksen semmonen sekamuoto sillä, että sä teet oikeesti ite siellä koko ajan jotain ja sillee kuvittelet niitä sinne niitä vihollisia - (K1J7 08:54)

Sit viimein, ku tultii hyvin hyvin lähelle sitten, nii sit rupes jo erottamaan sieltä jostain tähtäimen takaa liikettä, että jaa tuol nyt joku liikkuu ja sieltä sitte piti muutama paukku laittaa menemään. (K2J3 20:26)

((Kouluttaja puhuu alokkaille)) Hitaasti, varovasti. Tässä ei oo mikään kiire. Teillä on tarkotus päästä yllättämään vihollinen. (K3J2 04:46)

No tää taisteluharjoitus kakkonen, niin tässä me opetellaan hyökkäämistä, elikkä miten me hyökätään sinne niinku vihollista kohti - (K3J3 12:56)

Mut sitte ku avattii ovi pienesti, nii sieltä tuli heti niinku tulitusta sieltä sisältä ja -- sen jälkee se muuttuki sit tuhoamistehtäväks. - (K3J9 21:13)

Vihollinen ilmenee aineistossa toiminnan kohteena. Varusmiehet harjoittelevat taistelemisen taitoja suhteessa viholliseen, joka esiintyy harjoituksissa pääosin joko kuviteltuna tai esineenä kuten maalitauluna. Mikäli vihollista esittää kouluttaja tai varusmieskaveri, hänet on usein sijoitettu muista kauas tai hänen kasvonsa on piilotettu esimerkiksi naamarilla tai kasvomaalilla. Kun vihollinen näyttäytyy toiminnan kohteena, sitä ei koeta ihmisenä. Vihollisen inhimillisyyttä nähdään asevoimien toiminnasta erillisenä asiana, jolla omaa sotilaallista toimintaa perustellaan. Vihollinen näyttäytyy motivaation lähteenä, jonka takia harjoituksia ylipäättensä toteutetaan. Tämä vihollisen dehumanisaatio, missä vihollista ei nähdä tai koeta ihmisenä, palvelee taistelun tehokkuutta, sillä se luo tunnetasolla etäisyyttä sotilaan ja vihollisen välille (French ja Jack 2015, 175). Kun vihollista ei koeta ihmisenä, siihen kohdistuvaa väkivaltaa, jota esimerkiksi taisteluharjoituksissa opetellaan, on helpompi oikeuttaa (Malešević 2010, 271).

Viholliskuvan taustalla on valtiovallan tarve motivoida omaa kansaansa, missä kansalaisia pyritään käännättämään valtion haluamalle kannalle erilaisin vaikuttamiskeinoin. Viholliskuva syntyy ja vahvistuu oman kansan tarpeesta eikä vihollisen ominaisuuksista. (Wunsch 2003, 264.) Vihollisen tarkka määrittely ei siksi ole keskeistä vaan sen toiseuttaminen, jolloin vihollinen käsitetään oman kansan yhtenäisyyttä ja olemassaoloa uhkaavana ulkopuolisena toisena. Valtio tarvitsee vihollisen tai sen potentiaalisen uhan voidakseen määrätä kansalaisiaan sotaan tai valmistautumaan siihen (Harle 2023, 21). Sitä edesauttavat maanpuolustustahdon kaltaiset kollektiiviset ajattelumallit, jotka ylläpitävät potentiaalisen uhan ja vihollisen läsnäoloa yhteiskunnassa. Kun esimerkiksi maanpuolustustahdon ytimessä on kansallinen yhtenäisyys ja kokemus Suomesta puolustamisen arvoisena (Puolustusministeriö 2024, 31), tahtotila ylläpitää käsitystä, jonka mukaan on olemassa ulkoinen uhka eli vihollinen, jolta Suomea on puolustettava.

Vihollinen näyttäytyy aineistossa myös suorana uhkana. Sen lisäksi, että vihollinen motivoi varusmiehiä kehittymään sotilaina, sitä pidetään omaa olemassaoloa uhkaavana asiana, joka näyttäytyy varusmiehiin kohdistuvana aseellisen väkivallan vaarana. Vihollinen koetaan aseita käyttävänä ulkoisena uhkana, jonka tavoitteena on vahingoittaa ja tappaa. Uhan kautta päähenkilöt pohtivat oman olemassaolonsa säilyttämistä sekä taisteluharjoituksiin liittyvää jännitystä ja pelkoa. Aineistossa jännitetään vihollisen väkivaltaa ja samalla oikeutetaan oman väkivallan kohdistamista viholliseen. Sen uhkaavuutta pidetään yhtäaikaaisesti omaa toimintaa motivoivana, mutta myös suorana uhkana omaan ja muiden varusmiesten henkeen, mikä koetaan epävarmuuksien yhteydessä huolestuttavana:

Välillä oikeesti miettii sitä, et mitä nyt jos oikeesti tuol ois viholline, et eihä tästä nyt tulis yhtää mitää tällä joukolla ((naurua)) - (K1J3 25:52)

Kyllä sitä aina pitää kuvitella, että siellä on vihollista. Ei tässä muute ois mitää jännää, koska pitää miettii, että sieltä tulee ne oikeesti ja oikeesti ((epäröivä naurahdus)) tapetaan ne - (K1J4 09:20)

Saa oikeesti luotuu semmost oikeet fiilist, et nyt tuol on niinku vihollinen - (K2J3 15:07)

((Alikersantti huutaa alokkaille)) Vihollinen painaa päälle! (K3J3 12:20)

- että niillä ((vihollisia esittävät palveuskaverit)) on iha sama tavote meitä kohtaan ja me tietää se, et heki yrittää niinku periaatteessa niinku tappaa meidät. (K3J8 24:13)

- sen jaoksen turvallisuus ja henki oli periaatteessa täs kohtaa se niinku tärkeempi asia ja enemmän mä oon huojentunu siitä, et mun jaos on hengissä, eikä sieltä ole kuollut ketään vihollisen iskuun - (K4J10 13:15)

Aineistossa puhutaan vihollisesta, joka tulee, painaa päälle ja tappaa. Vihollinen näyttäytyy varusmiehiä kohti hyökkäävänä aseellisena uhkana, jota vasten taistelemista harjoitellaan. Jotta varusmiehet voivat kehittää taistelutoimintaansa ja tottua taistelun kokemukseen, on heidän kuviteltava hyökkäävä vihollinen vastapuolelle, kuten aineistossakin sanotaan. Sotaan koulutautuminen tarvitsee omaa olemassaoloa uhkaavan viholliskuvan. Vihollisen uhka oikeuttaa sotilaalta vaadittavan kyvyn aseelliseen väkivaltaan ja määrittää, ketä kohti väkivaltaa toteutetaan. (Olsson 2019, 366–367.) Uhkakuva jakaa taistelun osapuolet binäärisesti *meihin* ja *heihin*, missä yksilöt määritellään joko omalle puolelle tai vastapuolelle. Uhkaava vihollinen näyttäytyy aggressiivisena pahana, jota vasten omaa puolta määritellään hyväksi ja omaa toimintaa oikeutetuksi. (Ks. Molendijk 2024, 14–15.) Tämä näkyy konkreettisesti ajatuksena, missä sotilas kokee vihollisen hyökkäävän häntä kohti, jolloin syntyy oikeus tappamiseen, kuten aineistossa yksi päähenkilöistä asiaa kuvaa.

Vihollisen uhka mukailee poliittista retoriikkaa ystävän ja vihollisen tarkoituksenmukaisesta erottelusta, millä on usein pyritty ohjaamaan sotilaita ja siviilejä vastapuolen ihmisten tappamiseen (Harle 2023, 19). Viholliskuvalla valtio rakentaa pätevää syytä mobilisoida ihmisiä tarvittaessa sotaan. Etenkin konfliktitilanteissa viholliskuvat ovat kiinteä osa sotapropagandaa,

jolla pyritään vaikuttamaan ihmisten mielipiteisiin sodankäynnistä. Toisaalta myös rauhan aikana viholliskuvilla saadaan kansalaiset uskomaan, että sotaan valmistautuminen on tärkeä osa kansallista turvallisuutta, vaikkei sodan uhkaa tai yhtä viholliseksi määriteltyä toimijaa olisi-kaan sillä hetkellä. Sodankäynnin hyökkäysvastuu on pystyttävä siirtämään viholliselle, jotta sotaa voitaisi tarvittaessa oikeuttaa, koska kansainvälinen oikeus on määriteltyt ainoan oikeutetun sodankäynnin muodon puolustussodaksi. Valtioiden on rakennettava vihollisesta aggressiivinen, uhkaava ja nimenomaan hyökkäävä osapuoli, jotta sodankäynti olisi oikeutettua. (Baron 2010, 222; Wunsch 2003, 266.) Mitä suurempana yksilöt kokevat itseensä ja asuttamaansa valtioon kohdistuvat uhat, sitä todennäköisemmin he tukevat sotilaallista maanpuolustusta (Persson ja Widmalm 2024, 694).

Aineistossa puhutaan myös mahdollisesta oikeasta sotatilanteesta ja reflektoidaan, miten siinä toimittaisi. Puheenvuoroissa luodaan asevoimien sisäistä yhtenäisyyttä ja korostetaan omaa puolustusvelvollisuutta. Taisteluharjoituksiin kohdistuva pohdinta painottaa tarvetta valmistautua *oikeaan tilanteeseen*, jolla viitataan sotaan tai konfliktiin. Puheissa säilyy ajatus potentiaalisesta Suomeen kohdistuvasta uhasta, vaikkei sellaista koeta nykytilanteessa kuitenkaan olevan. Aineistossa ylläpidetään uhan mahdollisuutta ja sen pohjalta perustellaan omaa sotilas-koulutusta ja Puolustusvoimien toimintaa. Perustelu pohjautuu varusmiehen maanpuolustus-tahtoon, jonka kautta hän määrittelee Suomea puolustamisen arvoisena sekä valtioon kohdis-tuvat uhat mahdollisina (ks. Kosonen ym. 2017, 97). Vihollinen näyttäytyy nimettömänä tule-vaisuuden uhkana, jonka vuoksi mahdolliseen sotaan on valmistauduttava:

- mutta nyt sen on ymmärtäny, että jos oikeesti joku uhkaa omaa henkeä, nii mie-lummin siinä sit puolustautuu ja tekee tarvittavat toimenpiteet. Jos on pakko, nii sit on vaa pakko oikeesti viedä siltä toiselta henki, jotta ite säästyy tai läheiset ihmiset säästyy - (K1J4 07:15)

Tätä varten täällä ollaan, et et se et sä opit hengenvaarallisissa tilanteissa pelasta-maan muita tai pelastautumaan itse, nii nää on todella tärkeitä asioita nimen-omaan oppii täällä. (K2J6 14:00)

Sitä nyt harjotellaan siis tietenki sitä oikeeta tilannetta varten ja sitä, et osataa sit siinä tilanteessa edetä niinkö oikeella tavalla, turvataan sitä toista, toisen selustaa ja sitte päästetään toista etenemään, että edetään sillai toista turvaten. (K3J9 13:08)

Kyl mä siinä yhdessä vaiheessa itestää sillee mietin niinku just nyt tota Ukrainan tilannetta ((Venäjän hyökkäyssota)) ja sitte sitä, että jos se niinku sama tilanne

niinku tulis Suomee syystä tai toisesta, nii sitte ku sitä oikeesti miettii, et nii et sit niinku on vaa lähettävä rintamalle. (K4J3 16:01)

Puheenvuoroissa nousee esiin käsitys *me*-hengestä, jolla tavoitellaan yhteisesti jaetun turvallisuuden takaamista. Samalla toistuu näkemys sodan läsnäolosta nyky-yhteiskunnassa, jota varuten maanpuolustuksessa varaudutaan ja varustaudutaan. Asepalveluksessa taisteluharjoitukset koetaan *itsen ja muiden*, oletetusti kanssasuomalaisten, pelastamisen mahdollistajina, jolloin pidetään itsestäänselvänä ajatusta potentiaalisesta ulkopuolisesta turvallisuusuuhasta sekä sotilaallisen voimankäytön välttämättömyydestä uhkaa vastaan. Sodan uhan hallitsemalle ilmapii-rille tyypillisesti aineiston turvallisuuskäsitys jakaa ihmiset jyrkästi *meihin suojelejiin ja suo-jeltaviin* sekä *ulkoiseen vihollisen uhkaan*, jota vasten puolustautua (ks. Vastapuu ym. 2024, 44). Yhteisesti jaetusta turvallisuudesta koetaan yhteisvastuuta, johon aineiston varusmiehet haluavat tarjota osuutensa.

Suomalainen asevelvollisuus ja siihen perustuva asevoimat on riippuvainen yksilöiden maanpuolustustahdosta ja tuesta maanpuolustukseen (Kosonen ym. 2017, 112). Koska maanpuolustustahtoa pidetään yleisesti vakiintuneena osana suomalaista kansallisidentiteettiä ja tapana puhua kotimaan hyväksi tehtävästä työstä (Kaarkoski, Tallberg, ja Villman 2020; 182; ks. myös Myyry 2009, 31), säilyttää tahtotila käsitystä aseellisen maanpuolustuksen ja siihen varautumisen välttämättömyydestä. Tällöin olisi tärkeä tarkastella sodan oikeutuksen, väkivallan ja tappamisen kysymysten kollektiivista luonnetta, joka konkretisoituu kansalaisten asenteissa, arvoissa ja mielipiteissä valtion aseellisesta puolustuksesta (ks. Kosonen 2019, 18). Aineistossa esiin nousevat viholliskuvat ylläpitävät sodan mahdollisuuden läsnäoloa sekä perustelevat aseellisen voimankäytön harjoittelua ja tarpeellisuutta yhteiskunnassa. Maanpuolustustahto näyttäytyy maailmankuvana, missä oma kansa on yhtenäinen, suojelemisen arvoinen ja erityinen suhteessa muihin. Samalla omaa kansaa vasten uskotaan olevan ulkoinen uhka, *vihollinen*, joka haluaa vaarantaa kansan olemassaoloa. Täten vihollista käytetään perusteluna oman kansan sotilaalliseen puolustamiseen.

## 6. SOTILAALLINEN PUOLUSTAUTUMINEN

Naissotilaat-sarjassa aseiden käyttö, taisteluharjoitukset ja sodan uhkaan valmistautuminen luovat militarisoitua turvallisuutta, jolla sarjan henkilöt kokevat edistävänsä valtion ja kansalaisten turvallisuutta. Militarisoitu turvallisuus kytkeytyy vahvasti sotilaalliseen väkivaltaan, jossa valtion puolesta taisteleva ja uhrautuminen, tai toisin sanoen tappaminen ja kuoleminen, koetaan yhteiskunnallisesti vakiintuneena ihanteena (Malešević 2010, 224). Aineisto yhtäaikaaisesti käy päähenkilöiden kautta keskustelua yksilöiden suhtautumisesta sotilaalliseen väkivaltaan sekä normalisoi militarisoitua turvallisuutta yhteiskunnassa. Harjoittamansa väkivallan konkretisoituminen herättää päähenkilöissä ristiriitaisia tunteita. Siitä huolimatta he haluavat olla esimerkillisiä sotilaita, joten sotilaallisuuteen kuuluvan väkivallan harjoittamisessa tavoitteellaan kehittymistä ja onnistumisen kokemuksia. Väkivallan ulottuvuus pääosin katoaa aineistossa esitetyistä sotilastehtävistä ja se pyritään tietoisesti ulkoistamaan taisteluharjoituksista, mikä on tyypillistä sodankäynnin ja voimankäytön oikeuttamista rakentavassa puheessa (ks. Sandman 2023; Welland 2017).

### 6.1 Tunnereaktiot

Maanpuolustuksen aseistus kiinnostaa päähenkilöitä kovasti. Palveluksen aikana he pääsevät tutustumaan monipuolisesti erilaisiin aseisiin ja oppimaan niiden käyttötavoista. Pääosin aseisiin perehtyminen on päähenkilöistä mielekästä ja he odottavat usein innolla aseharjoituksiin pääsemistä. Myönteisten tunteiden yhteydessä aseiden käyttöön liittyvä väkivalta unohdetaan tai ohitetaan. Päähenkilöt keskittyvät aseiden käytön tekniseen puoleen ja harjoittelun turvalliseen luonteeseen, jolloin aseiden käytön tarkoitus, eli ihmisen vahingoittaminen jää huomiotta. Sotilaskoulutuksessa sotilaat nauttivat tyypillisesti eniten ampumaharjoituksista, mutta ampu-mataitojen käyttöönotto itse sotatilanteessa voi aiheuttaa hyvin erilaisia tunteita (Collins 2008, 67). Aineistossa päähenkilöiden myönteinen suhtautuminen ampuma- ja taisteluharjoituksiin osoittaa, kuinka toiminnan väkivaltainen puoli ohitetaan:

- sanoin tossa, että raketinheitinkomppania ykkös niinku valinta ja sieltä rukkii tai sitten tuliasema tai raketinheitinpatteri. Se vaa vaikuttaa niin siistiltä ampua jotai kranaatteja - (K1J4 13:51)

Se oli siistii, että musta se oli tosi siistii toi ((tykillä)) ampumine. Oli se paljon siistimpää ku rynkyllä ((rynnäkkökiväärillä)). ((nauraa)) (K1J6 12:12)

- kuitenkin sillee se ampumine oli niinku, kyl se ((oli)) tosi hauskaa. (K2J2 10:51)

Ku huomenna just lähetään ampuu ekaa kertaa kovilla ((oikeilla luodeilla)), niin ihan sika jännää, et mä oon oottanut tätä tosi kauan. Ihan sika jännää, ku päästään vihdoon ampumaan. (K3J2 16:08)

No siis kovilla ensimmäistä kertaa ampumine, nii mie olin enemmän silleen niinku jännittyneen innoissani, semmonen niinku pieni semmonen sekamelska päässä vaan pyöri semmonen pikku ukkeleita, mitkä niinku toine sano, et *aa tää on niin hauskaa, tää on kivaa* ja toinen sanoo, et *jumpe, et tää on niinku vaarallista, et ei kannata*, mutta ehkä se niinku innostunut ukkeli siellä pään sisässä sit voitti ja must se oli loppujen lopuksi tosi hauskaa päästä ampumaan. (K4J2 11:38)

Ampumista kuvataan siistinä, hauskana, innostavana ja jännittävänä tekemisenä. Ampumarataharjoituksia odotetaan etukäteen ja niiden kokemiseen suhtaudutaan myönteisesti. Pääosin harjoitukset, joissa varusmiehet harjoittelevat ampumista, keskittyvät kaukaa ampumiseen, jolloin ampumisen kohteen inhimillisyys ja väkivallan kokemus ovat helpompi ohittaa. Tätä kaukaa taistelemisen tekniikkaa (engl. *technology of fighting at a distance*; ks. Collins 2013, 37) hyödynnetään sodankäynnissä, jotta sotilaat eivät näe tappamiaan vastustajia ja pystyvät täten poistamaan heidän inhimillisyytensä, mikä helpottaa tappamista (Grossman 2014, 151–152). Taisteluharjoituksissa tämä korostuu, kun varusmiehet eivät muutenkaan ammu oikeilla luodeilla ketään elävää.

Harjoituksissa ei ole ampumiseen liittyvää vahingoittumisen tai kuoleamisen riskiä, kunhan aseita käyttävät varusmiehet noudattavat heille annettuja ohjeita. Kun sotilaat ampuvat maalitauluun, keskustelut tilanteista, joissa maalitaulu olisi ihminen, voivat tällöin jäädä vähäisiksi (ks. Laukkanen 2017, 62). Maalitaulujen ampuminen ampumaradalla ja taisteluharjoituksissa mahdollistaa, ettei varusmiesten tarvitse ajatella ampumisen kohdetta ihmisenä vaan esineenä, minkä kautta esimerkiksi yksi päähenkilöistä alkaa nauttia ampumisesta sen vaarallisuudesta huolimatta. Itse suoritukseen on helpompi keskittyä, kun sotilaan ampumataidon tarkoitusta ei tarvitse tarkastella. Tällöin varusmies voi hyvinkin pitää ampumaharjoituksia mielekkäinä.

Palveluksensa aikana päähenkilöt kuitenkin pohtivat sotilastehtävien väkivaltaista luonnetta. Sotilaan tehtäviin kuuluva väkivaltaisuus realisoituu päähenkilöille ampumaharjoitusten ulkopuolella. Realisoituminen ilmenee esimerkiksi, kun päähenkilöt saavat omat aseet, keskustelevat sotaveteraanin kanssa tai pohtivat sotilasvalan käytännön tarkoitusta. Sotilaallinen väki-

valta herättää päähenkilöissä ristiriitaisia tunteita, sillä he ovat vapaaehtoisesti sitoutuneet sotilastehtäviin ja niiden väkivaltaisuuteen. Samalla heidän on kuitenkin vaikeaa kuvailla, mitä tunteita tehtävien vaatiman väkivallan toteutus heissä herättää. Sotilaan sitoutuminen väkivaltaan synnyttää ääneen sanoitettaessa hämmennystä ja jännitystä, mutta toisaalta myös kunnioitusta ja vastuuntuntoa omasta tehtävästä:

Ensikosketus aseeseen oli vaan silleen, et herran jumala mul- mun on oikee ase täs kädessä, ja sit sitä rupes kattoo semmosel tietynlaisel kunnioituksella -- siitä pitää pitää huolen ja sille ei saa tapahtua mitää ja sitä pitää pitää ku pientä lasta. (K1J1 23:10)

Tuli semmoinen olo, että hei oikeasti nää on niinku *niitä luoteja*, että nää on ne, joilla voi vahingoittaa toista ihmistä. - (K1J2 14:07)

- toisaalt se on tosi hämmentävä tunne ja ajatus, että ((sotaveteraani)) on joutunut niin kun niin järkyttävien asioitten keskelle, niin sitä ei niin kun jotenkaan osaa ees kunnol aatella. (K2J8 03:23)

Jotenkin, ku ton nyt sanoo ääneen, et mä niinku lupaisin oikeesti olla tuol vaikka mukana sodassa ja niinku henkeni uhalla jol- jollain tavalla, niin se musta tuntuu aika isolta nyt tälle äkkiseltään, koska kyllähän mä on tiennyt, mitä armeija on ja se, että periaatteessa mikä tän idea on, että näi. Mut jotenkin nyt ku sen sanoo tolleen ääneen, niin on vähän silleen et *hetkonen*, mutta siis tuntu se aika jännältä. (K3J4 22:48)

No myö kun valassa valot- niinku vannotaan, että puolustetaan isänmaata vaikka oman henkensä uhalla. -- Se on tosi vaikee selittää, et mitä niinku ajatuksia se herättää, et se on tiedostanut totta kai koko ajan ennen ku tänne ees lähti, et mitä niinku käytännössä se sit meinaa, kun lähtee tänne armeijaan. (K4J4 21:59)

Osittain vaikuttaa, ettei sotilaallisen väkivallan toteutusta ole juurikaan pohdittu etukäteen. Päähenkilöt hämmentyvät tilanteissa, joissa sotilaallinen väkivalta konkretisoituu, sillä he eivät ole ajatelleet tai osanneet ajatella, mitä sotilaalta vaadittava väkivalta varsinaisesti tarkoittaa. Aseiden ja luotien saantia jopa säikähdetään, kun ymmärretään niiden, ja niitä käyttäessä myös oman toiminnan vahingollisuus. Vaikka puheenvuoroissa tiedostetaan sotilastehtäviin sitoutumisen tarkoitus, on sen realisoituminen päähenkilöistä jännittävä ja pysäyttävä hetki. Toisaalta,

kuten aiemmin todettiin, varusmiehelle voi olla myös hyvin haastavaa arvioida etukäteen, miten hän toimisi sotilaana nimenomaan sotatilanteessa. Vaikka sotilaskoulutuksella ja ehdollistumisella voidaan vähentää sotilaiden šokkia oikeassa taistelutilanteessa, kumpikaan ei voi koskaan täysin valmistaa sotilaita aitoon tilanteeseen (Henriksen 2007, 194; ks. myös Cohen 2011, 526; Sinkko 2015, 185). Sotilaiden tunnereaktiot esimerkiksi sodassa tappamiseen ovat hyvin kontekstisidonnaisia ja perustuvat jaettuun väkivallan kokemukseen (Malešević 2021, 318). Se voi selittää, miksi palvelustaan käyvä päähenkilö ei ole erityisesti ajatellut sodankäyntiä ja omaa osallisuuttaan siinä. Ajatus on hankala ja ilman aitoa sodan kokemusta sitä on vaikea edes ymmärtää.

Asevelvollisen maanpuolustustahdon kehittäminen ja Suomen puolustukseen sitouttaminen ovat asepalveluksen tavoitteita. Jotta asevelvollinen sitoutuu taistelutehtäviinsä, on hänellä oltava maanpuolustustahdon lisäksi taistelutahtoa. Sotilaalla tulee olla tahtoa lähteä taisteluun, pysyä taistelussa sekä sitoutua sotatoimien vaiheiden tavoitteisiin ja tehtäviin. (Kosonen ym. 2017, 94, 99.) Kuten aineistossa ilmenee, on varusmiesten haastavaa arvioida, mitä oma sitoutuminen sotilaan tehtäviin käytännössä tarkoittaa. Maanpuolustustahdon vaikuttama motivaatio on saanut varusmiehet osallistumaan palvelukseen vapaaehtoisesti, mutta siitä huolimatta sotilaalta vaadittava väkivallan toteutus ja hengen tarjoaminen eivät ole varusmiehelle itsensänselviä lupauksia. Koska rauhan aikana kouluttautuneilla varusmiehillä ei ole aitoa taistelukokemusta, on asevoimilla sekä sotilaalla itsellään erittäin vaikeaa tietää, pystyykö tai tahtooko hän sotilaana oikeasti taistelemaan (Henriksen 2007, 197; Cohen 2011, 525–526). Tämä paljastaa asevoimien haavoittuvaisen ja epävarman luonteen (ks. Enloe 2015, 8), missä rauhan aikana kouluttautuneiden sotilaiden kyvykkyydestä aitoon taisteluun ei voida olla täysin varmoja.

Aineistossa varusmiesten epävarmuus omasta taistelukyvyystä korostuu tilanteissa, joissa päähenkilöt pohtivat harjoittamansa väkivallan kohdetta ihmisenä. Vaikka harjoituksissa vahingon kohteena ei ole elävä ihminen, päähenkilöt miettivät oikeaa sotatilannetta, jossa näin olisi. He pitävät ihmisen ampumista pelottavana ajatuksena, mikä herättää jopa oman taistelukyvyn kyseenalaistamista. Lisäksi päähenkilöillä herää huoli omasta turvallisuudesta, sillä he voivat itse myös joutua taistelussa vahingon ja tappamisen kohteeksi. Molemmat tappaminen ja kuoleminen herättävät päähenkilöissä moninaisia tunteita, mikä vastaa sotilaille tyypillistä reaktiota (Malešević 2021). Keskeiset pohdinnasta heräävät tunteet ovat kuitenkin pelko ja epävarmuus:

- en mä tiiä sit, jos siellä ((ampumisen kohteena)) olis ihminen, niin se on kyl ihan eri asia. Se ois aika pelottavaa. (K3J3 21:58)

Mut sit, jos oikeest tulis oikee ((taistelu))tilanne, nii menis siinä varmaan kaikilla vähä sillee mietiskelyy, että *okei apua*. Jos sä et oikeesti osaa sitä ((omaa sotilas-tehtävää)), niin sähän tapatat siinä periaatteessa niinku ittesä - (K3J9 22:17)

No ainakin, jos ois niinku sillä vihollisen puolella olis joku semmonen itelle tärke henkilö, nii sillo jättäs ampumatta. (K4J3 15:33)

Et ei mulla ehkä siinä niinku niinkään se niinku, että ite niinku voi kuolla, et ei mul siinä se niinku silleen pelota, mut niinku se jotenkin, et pitää kuitenkin niinku tappaa muita ihmisiä. (K4J4 24:41)

Viimeistään tässä kohtaa käy selväksi, kuinka haastavaa varusmiesten on tietää, miten he pysyvät taistelutilanteessa oikeasti toimimaan. Vaikka sotilaskoulutuksessa merkittävä osa varusmiehistä kouluttautuu nimenomaan tehtäviin, joiden tarkoituksena on puolustautua sotilaallisesti vastapuolta vahingoittamalla, aineiston perusteella sen toteutus on varusmiehistä pelottavaa. On mielenkiintoinen huomio, kuinka yhtäaikaaisesti päähenkilöt kouluttautuvat omasta halustaan taistelukykyä vaativiin tehtäviin, jotka viime kädessä perustuvat muiden ihmisten haavoittamiseen ja tappamiseen, mutta samalla he jossain määrin jopa kyseenalaistavat taistelukykyään, kun sitä oikeassa sotatilanteessa vaadittaisi. Vaikka varusmiesten maanpuolustustahto ja taistelutahto ovat todettu korkeaksi (ks. Kosonen 2019; Kosonen ym. 2017) ja aineistossa varusmiehet painottavat sitoutuvansa aktiivisesti asepalvelukseen ja maanpuolustukseen, näyttyy aitojen taistelutilanteiden, ihmisten tappamisen ja oman hengen menettämisen pohdinta herättävän vahvoja kielteisiä tunteita.

Sitoutuminen asepalvelukseen ja kielteisyys sotilaallisen väkivallan toteutukseen eivät kuitenkaan ole toisiaan poissulkevia asioita. Suurin osa sotaan osallistuneista sotilaista pitävät toisen ihmisen vahingoittamista ja tappamista hyvin vaikeana, mutta siitä huolimatta he ovat kysyneet taisteluun (Collins 2008; Grossman 2014; Henriksen 2007; Malešević 2010, 2021). Koska väkivalta aiheuttaa yksilöissä kielteisiä tunteita, kuten pelkoa, vastahakoisuutta ja epävarmuutta, asevoimien on saatava sotilaat osoittamaan taistelukykyänsä siitä huolimatta. Muuten sotilaat saattaisivat toimia asevoimia vahingoittavalla tavalla. Sotilaskoulutuksessa sotilaiden kykyä tappaa pyritään helpottamaan esimerkiksi etäisyydellä taistelun vastapuoleen, sotilaiden keski-

näisellä tuella ja ryhmäkoheesiolla sekä asevoimien hierarkiajärjestelmällä, joka vaatii sotilalta tottelevaisuutta (Grossman 2014, 235). Nämä sotilaskoulutuksen ulottuvuudet tulevat esiin myös aineistossa.

Aineisto osoittaa varusmiesten useita hyvin ristiriitaisiakin tunteita, joita he kokevat sotilaallisesta väkivallasta. Päähenkilöt yhtäaikaisesti nauttivat sotilastehtävistään ja kokevat haasteellisina niiden mahdollisen toteuttamisen oikeassa sotatilanteessa. Kokonaisuudessaan keskustelu sotaan osallistumisesta jää kuitenkin vähäiseksi. Näkökulma asepalvelukseen keskittyy palveluksen toteutukseen rauhan aikana, eikä täten käy juurikaan keskustelua, mitä sotaan osallistuminen käytännössä tarkoittaisi. Sotilaallisen väkivallan ulottuvuus ulkoistetaan aineistossa esitettävästä toiminnasta, jolloin väkivalta piiloutuu esineisiin kohdistuvissa ammunnoissa ja mielikuvitukseen perustuvissa taisteluharjoituksissa. Sarjassa käydään ainoastaan yhdessä jaksossa varusmiesten kesken keskustelua sodankäynnin eettisyydestä, jota käsitellään luvussa 6.3. Maanpuolustustahdon kehittäminen asepalveluksessa näyttäytyy Puolustusvoimien tapana saada varusmiehet sitoutumaan Suomen puolustukseen ja täten osallistumaan mahdolliseen taisteluun. Vaikka aineistossa tuodaan laaja-alaisesti esiin palveluksessa läpikäytyjä tunteita, jätetään suhtautuminen sotilaalliseen väkivaltaan vähäiseen rooliin ja korostetaan sen sijaan sotilastehtävien suorituskeskeisyyttä.

## 6.2 Onnistumishalukkuus

Lähes jokainen päähenkilöistä kouluttautuu aineistossa sotilastehtäviin, joissa käsitellään erinäisiä aseita. Sen lisäksi, että päähenkilöt pitävät ampuma- ja taisteluharjoituksista, kuten luvussa 6.1 todettiin, he haluavat onnistua niissä. Aseiden käytössä suorituskeskeisyys näyttäytyy keskittymisenä ampumisen tekniikkaan, jolloin ampumisen tarkoituksen sijaan kohdistetaan huomio aseiden ylläpitoon ja käyttöön, maalitauluun osumiseen sekä ampumataidon pisteytykseen. Koska ampumista katsotaan aineistossa tekniikkakeskeisesti, on päähenkilöillä korkea halu myös edistyä ampujina. Onnistumishalukkuus näyttäytyy päähenkilöiden kehittymistavoitteina, pelkona omasta huonomuudesta sekä ylpeytenä hyvästä suorituksesta. Maanpuolustustahto ilmenee päähenkilöitä motivoivana asennoitumisena ja rohkaisee heitä kehittymään sotilaskoulutuksessa, jonka yksi tarkoitus on nimenomaan totuttaa sotilas aseiden käyttöön (ks. Kosonen 2019, 32). Jo ensimmäisistä ammunnoista lähtien päähenkilöt muodostavat tavoitteita omille ampumataidoilleen:

Se on jännittävää ampua. Se on semmosta tarkkaavaisuutta, keskittyy siihen omaan suoritukseen, yrittää tähdätä mahdollisimman keskelle taulua. (K1J2 16:28)

Mä lähen iha hyvillä odotuksilla sinne ampumaradalle, et mä toivon, et mä osun siihen tauluun hyvin ja sitten tulee hyvii, hyviä tuloksia ja voi olla tyytyväinen siihen ampumatulokseen. (K2J2 02:06)

Ittelä just on tavoitteena ((ampumaharjoituksessa)) silleen, et vähintään se joku kaheksankyt pistettä sadasta ((maalitaulussa)). Et jos mää siihen yllän, nii mää oon kyllä ihan tyytyväinen. (K3J2 23:09)

Ton ampumisen suhteen, nii kyl mul varmaan silleen ihan hyvät lähtökohat on, et niinku et et emmä nyt ihan kovin surkeesti ampunu, että kai se meni sillee ihan hyvin, että just harjoittelulla, niin kyllä musta varmasti heittämällä tulis ihan yhtä hyvä kun iskästäki. (K4J2 15:37)

Ennen ammuntoja päähenkilöt asettavat tavoitteekseen onnistua ampumaharjoituksissa ja -testeissä. Jokainen heistä tavoittelee hyviä tuloksia, mikä harjoituksissa tarkoittaa mahdollisimman monen luodin osumista keskelle maalitaulua. Mitä keskemmäs taulua osuu, sitä tyytyväisempi päähenkilö olisi. Samalla he toivovat, että lisäharjoittelulla ampumisessa voisi kehittyä entisestään. Ampumisessa kehittyminen näyttäytyy yhtenä tapana täyttää hyvän (maskuliinisen) sotilaan roolia, joka mahdollistuu suoriutumalla annetuista tehtävistä menestyksekkäästi (Lindqvist 2024, 136). Ammunnoissa pärjääminen on keino rakentaa sotilaallista uskottavuutta. Asepalveluksen harjoituksissa ja testeissä menestyminen luo uskottavuutta, joten varusmiehille tyypillisesti myös päähenkilöt pyrkivät parhaaseensa rakentaakseen omaa arvoaan varusmiesyhteisössä (Ojajärvi 2015, 111). Ampumiseen suhtaudutaan suorituskeskeisesti, mikä näyttäytyy tavoitteena osua maalitauluun, kuten yksi päähenkilöistä tilannetta kuvaa. Pragmaattisessa suhtautumisessa hyväksytään aseiden käyttö osaksi sotilaallisuutta sekä ohiteaan siihen liittyvä väkivaltainen ulottuvuus.

Täten päähenkilöt eivät halua olla huonoja ampumaan. Osana hyvää sotilaallisuutta he haluavat saada hyvät ampumatulokset, sillä niillä on vaikutusta muun muassa varusmiesten koulutusvalintoihin. Osa päähenkilöistä jännittää ennen ampumaharjoituksia ja -testejä, kuinka huonosti ammunnat voivat mennä ilman aikaisempaa kokemusta. Kun päähenkilöt ovat tyytymättömiä

omaan ampumatulokseensa, he ilmaisevat suurta pettymystä. Päähenkilöiden puheissa ampumataito näyttäytyy verrannollisena taistelukyvykkyyteen, minkä takia heikot ampumatulokset herättävät kielteisen reaktion. Koska juuri taistelemisen kuvitellaan tyypillisesti arvokkaimmaksi toiminnaksi asevoimissa (Wegner 2021, 9; MacKenzie 2015), päähenkilöt kokevat paineita omasta ampumataidostaan. Heikot ampumatulokset aiheuttavat itsekritiikkiä, epävarmuutta ja häpeää:

No siis kyllä mua siel harmitti se, et ku sit sil toisel kerral, ku tuli ne kohdistamislaukaukset, niin sit tota sit ku se meni vaan huonompaan suuntaan, et sit ei ol ehtiny sen enempää niinku kohdistaa niit tähtäimii niinku kunnolla - (K1J2 20:54)

Alko olee semmonen fiilis, et ei tästä ((ampumisesta)) tuu yhtään mitään. Mä meinasin alkaa itkee. Aina, ku joku kysyy multa et no et miten meni -- Mä olin vaa sillee meni ihan päin pyllä - (K2J2 10:19)

Siinä oli sit aika epätoivoset fiilikset jo että ((huokaus)), no sanotaanko nyt niin, että kyllä se päivä, päivän päätteeks oli melkonen häpeä siinä päällä ((ammunnoista)). Se oli niin sekavaa, et ei siitä kukaan mitään selvää saanu. (K2J2 11:04)

Mä toivon, että jokuki ois vähä samassa jamassa, ku minä et ei nyt kauheesti ois kosketusta niihin aseisiin, että tuolla sit ei ihan surkeimpien joukossa olis mutta. (K3J1 20:51)

Se mun epävirallinen tulos ((ampumaharjoituksessa)) oli kolkytkolme sadasta pisteestä eli itselleni erittäin huono - (K4J2 14:32)

Pettymys omiin ampumatuloksiin osoittaa, millaiseen arvoon ammunnat asetetaan sotilastehävissä. Ne ovat keskeisessä asemassa oman sotilaallisuuden määrittelyssä, minkä takia heikot tulokset aiheuttavat itseen kohdistuvan kielteisen reaktion. Päähenkilöillä on tarve osoittaa olevansa oikeita ja hyviä sotilaita, mikä synnyttää sosiaalisia paineita sotilaalle keskeisten taitojen hallitsemisessa. Epäonnistuminen osoittaisi, kuinka he pettäisivät idealistiset odotukset *oikeanlaisesta* sotilaallisuudesta (Myrntinen 2024, 60). Sotilaallisuus näyttäytyy täten väkivaltaan sitoutuneena, missä menestyvä sotilas hallitsee aseiden käytön. Kuten yksi päähenkilöistäkin sanoo, aseiden käytössä ei halua olla surkeimpien joukossa. Heikot ampumatulokset näyttäytyvät aineistossa verrannollisena heikkoon sotilaaseen, joka on ristiriidassa tavoiteltavan sotilaallisuuden kanssa. Taistelu- ja maanpuolustustahto liittyvät asevelvollisen sitoutumiseen

sekä omaan tehtäväänsä, että haluun taistella käsketyssä tehtävässä taistelun voittamiseksi (Kosonen 2019, 53). Tahto maanpuolustukseen ja sitoutuminen taisteluvalmiuteen rakentuvat suhteessa sotilaalliseen väkivaltaan, minkä takia pärjääminen ampumaharjoituksissa on päähenkilöille tärkeää. Siksi heikot tulokset aiheuttavat pettymyksiä, sillä ne kyseenalaistavat päähenkilöiden sotilaallisuutta.

Yhtäaikaaisesti hyvät ampumatulokset luovat päähenkilöille myönteisiä kokemuksia. Onnistuneet ampumaharjoitukset ja -testit rakentavat positiivista suhtautumista omaan sotilaallisuuteen, missä mahdollisimman moni keskelle maalitaulua osunut luoti määrittää päähenkilön kokemusta itsestään oikeanlaisena sotilaana. Onnistumisen kokemukset palvelevat päähenkilön maanpuolustustahtoa ja tavoitetta taistelukyvykkyyteen, sillä kokemukset osoittavat päähenkilön olevan aseiden käytön hallitsemisen osalta kykenevä maanpuolustukseen, eli osumaan vastapuolen sotilaisiin ampumalla. Se palvelee varusmiehen roolin uskottavuutta, jonka eteen palveluksessa olevat tekevät töitä (Ojajärvi 2015, 111). Siksi onnistumiset herättävät päähenkilöissä ylpeyttä, iloa ja onnellisuutta:

Musta tuntuu ihan sikahyvältä kuulla, et mä sain näinki hyvän ((ampuma))tuloksen näin. (K1J2 20:16)

Mä sain kolme kymppiä ((ampumatulos)) nii mä oon tosi ylpee ittestäni, että tota aika hyvi tälle ekaks kerraks. Kai mulla on vähä tämmöstä silmää tähän ampumiseen. (K1J2 20:23)

- mut sit ku mulle selvis, et mä olinki osunu, nii sit mä vaa aloin itkeä onnesta, ku mä olin nii onnellinen, et mä olin osunukki siihe tauluun. (K2J2 10:27)

Kyl se oli siisti kokemus ja kyl mä viel osuinki ((singolla/rynnäkkökiväärillä)) siihen ((panssari))vaunuun, niin ihan nappiin meni kyllä - (K4J6 23:30)

Ammunnoissa onnistuminen on merkittävä kokemus, jonka kautta päähenkilöt määrittävät suoriutumistaan sotilaina. Onnistumiset koetaan arvokkaina ja niistä iloitaan näyttävästi. Ampumaharjoituksia tai -testejä ei nähdä väkivaltaan kouluttautumisena vaan tekniikkakeskeisesti maalitauluun kohdistettavana harjoitteluna, jossa menestyminen on tavoiteltava asia. Toisin sanoen ampumisen tekniikka erotetaan vahingosta, mitä se aiheuttaa (Hast 2022, 404). Ylpeys ja onnellisuus, mitä onnistumiset herättävät, palvelevat aseiden käytön normalisointia ja sotilaallisen väkivallan legitimointia. Vaikka aineistossa ampumaharjoituksiin liittyvät jaksot eivät

asetta ammunnoissa epäonnistuvia päähenkilöitä eriarvoiseen asemaan ammunnoissa menestyviin nähden, jaksot korostavat ampumataidon arvoa ihanteellisessa sotilaallisuudessa sekä asepalveluksen tulevissa koulutusvalintoissa. Kuten luvussa 4.1 todettiin, päähenkilöillä on tarve osoittaa olevansa päteviä sotilaita, jotka mukailevat tietynlaisen militarisoidun maskuliinisuuden mallia. Sen myötä läpi palveluksen, ja erityisesti aseisiin liittyvissä harjoituksissa, esiin nousevat tietynlainen dominointi, väkivallan ihannointi ja heikkouden peittely (ks. Lindqvist 2024, 137). Samalla, kun päähenkilöt nauttivat ampumaharjoituksista, he pyrkivät myös osoittamaan niissä pärjäämisellä sotilaalta vaadittavaa kovuutta ja täten omaa kyvykkyyttään sotilaina (ks. Ojajärvi 2015, 107–108; Aikko 2010, 51).

Aineistossa sotilaallinen väkivalta katoaa ampumaharjoituksista, joissa ainoa vaaran tunne herää siitä, jos asetta käytäisikin väärin. Koska maanpuolustustahto jäsentyy muun muassa haluna pärjätä ja suoriutua palveluksesta mahdollisimman hyvin (Sinkko 2014, 214), aseiden käytön tarkoitus on helppo ohittaa ja keskittyä sen sijaan aseiden käytön tekniikkaan ja itse suoriutumiseen. Onnistumishalukkuus ammunnoissa näyttäytyy voimakkaana maanpuolustustahdon demonstrointina, missä oma kyky maanpuolustukseen jäsentyy kykynä hallita ja käyttää aseita. Samalla ampumataidon tarkoitus, joka pohjimmiltaan tarkoittaa toisten ihmisten vahingoittamista ja tappamista, esitetään maanpuolustuksen nimissä välttämättömänä taitona, minkä vuoksi ammunnoissa pärjääminen määrittää omaa sotilaallisuutta. Koska jokainen päähenkilö haluaa olla oikeanlainen sotilas, hyvät ampumatulokset herättävät aineistossa vahvoja onnistumisen kokemuksia sekä epäonnistumiset pettymyksiä ja itsekritiikkiä, eikä ammuntojen tarkoitusta oikeastaan pohdita.

Ammuntoja harjoitellaan asepalveluksessa mahdollisen sota- tai konfliktitilanteen varalle. Sodan mahdollisuuteen valmistautuessa säilytetään sotilaallisen väkivallan normia, minkä voi näkökulmasta riippuen tulkita turvallisuuden ylläpidon sijaan myös turvattomuudeksi (ks. Vastapuu ym. 2024, 45). Juuri väkivallan mahdollisuus, soveltaminen ja hallinta ylläpitävät käsitystä asevoimien eri sotilastehtävien välttämättömyydestä. Samalla väkivalta itsessään piiloutuu sotilaskoulutuksesta saadun pätevyyden ja tehtävien rutiininomaisen toteutuksen taakse. (Basham 2013, 25.) Aineistossa aseiden käyttö omaksutaan itsestäänselväksi osaksi asepalvelusta sekä maanpuolustuksen ylläpitämää turvallisuutta, mikä ilmenee päähenkilöiden onnistumishalukkuutena ampuma- sekä taisteluharjoituksissa. Aseiden käytön yhteys sotilaalliseen väkivaltaan näyttäytyy yhtäaikaaisesti välttämättömänä osana maanpuolustusta ja ulkoistettuna asiana omasta palvelusaikaisesta toiminnasta.

### 6.3 Väkivallan tarkastelu

Perehtyessään sotilastehtäviinsä, päähenkilöt omaksuvat tehtäviensä väkivaltaisen luonteen. Kun he oppivat erilaisten aseiden käyttötapoja, harjoittelevat hyökkäys- ja puolustustaistelua sekä taktikoivat taistelun vastapuolta vahingoittavaa taistelutoimintaa, he harjoittelevat sotilaallisen väkivallan toteutusta mahdollisen sotatilanteen varalle. Samalla, kun he opettelevat palveluksessa eri tapoja vahingoittaa muita ihmisiä, he pääasiassa ohittavat toimintaan kuuluvan väkivallan. Sodankäyntiin varautuminen voi herättää yksilöissä suuria moraalisia ristiriitoja, missä yhtäaikaaisesti toisten ihmisten vahingoittaminen on väärin ja samalla kuitenkin toivottua. Jos yksilö ei pysty ratkaisemaan näitä ristiriitoja, hän saattaa irrottautua niistä, jolloin hän keksii strategioita oikeuttamaan toimintaansa ristiriidoista huolimatta. (Bloom ym. 2020, 234.) Aineistossa päähenkilöt käyttävät väkivallan ulkoistamista yhtenä moraalisen ristiriidan ratkaisukeinona. Tämä ilmenee muun muassa keskittymällä harjoitusten luonteeseen, turvallisuuteen sekä leikkimielisyyteen:

- se ((aseiden vahingoittamiskyky)) tuntuu oikeesti aika hurjalta, mut sitte loppujen lopuksi ajatteli vaan sitä, että no mä olen täällä ampumassa radalla. Mun ei ole tarkoitus vahingoittaa tällä ((aseella)) ketään. Mun on tarkoitus saada tonne tähdätyä tonne kymppiin. (K1J2 14:20)

Kyllä tosta tommosista harjoituksista välillä tulee vähä semmonen pöytäroolipe-lauksen ja larppauksen semmonen sekamuoto sillä, että sä teet oikeesti ite siellä koko ajan jotain ja sillee kuvittelet niitä sinne niitä vihollisia -- niin se on semmosta aika, aika hauskaa - (K1J7 08:54)

Sillon ((taisteluharjoituksessa)) niinku oikeesti tuli semmone fiilis, et ei nyt niinku oikeesti niinku soditaan tai tiiätkö tuli semmone fiilis, et soli ((se oli)) iha soli iha sika jännää. (K3J3 21:04)

Koska meillä nyt on taisteluharjoitus eikä ampumaharjoitus, niin me ei ammuta täällä kovilla kranaateilla, et me ihan larpataan vaa ja sit pitää mielikuvituksella leikkiä ja pitää leikkiä, et ne kranaatit lentää sinne maahan ja sit jysähtää. (K3J10 07:55)

Aika kiva oikeasti oli ((yövärtio)). Siis sai vaan niinku kävellä, ajatella omia juttuja, leikkii semmosta agenttia. (K4J3 19:18)

Harjoituksien turvallisuus mahdollistaa etäisyyden ottamisen toiminnan väkivaltaiseen luonteeseen. Päähenkilöt painottavat harjoituksien turvallista toteutusta, jolloin huomio kiinnittyy harjoituksien käytäntöihin. Esimerkiksi ampumaharjoituksissa päähenkilöt keskittyvät pelkäämään maalitauluun osumiseen, kuten yksi päähenkilöistä tilannetta kuvaa ja samalla korostaa, kuinka harjoituksen tarkoitus ei ole vahingoittaa ketään. Vaikka sodankaltaista toimintaa harjoitellaan ampuma- ja taisteluharjoitusten muodossa, sen väkivaltaisuus jää toiminnassa näkymättömäksi. Harjoituksien tarkoitusta ei tarkastella, jolloin sotilaallinen väkivalta näyttäytyy itsestäänselvänä ja välttämättömänä osana toimintaa, mikä taas tekee voimankäytöstä luonnollista. (Sandman 2023, 288–289.) Se myös mahdollistaa, että harjoituksiin voi suhtautua leikkimielisesti, minkä vuoksi päähenkilöt kokevat ne pääasiassa hauskoina, jännittävinä ja kivoina. Harjoituksia pidetään usein mielikuvitusleikkeinä ja roolipelaamisena, johon aineistossa viitataan *larppauksella*. Suhtautuminen ilmentää vastahakoisuutta kohdata harjoituksien väkivaltaisuutta, jolloin siihen suhtaudutaan mieluummin etäisesti. Tämä tunnetason etäisyys rakentuu keskeiseksi tavaksi mahdollistaa väkivallan harjoitus (ks. Grossman 2014, 203).

Asevoimat voi pitää myös sotilaskoulutuksen edun mukaisena, että väkivalta ulkoistetaan sotilaallisesta toiminnasta. Sotilailla herääviin tunteisiin sodan olosuhteista ja väkivallasta on pyritty löytämään kontrollointitapoja, jotta sotilaat voisivat taistella mahdollisimman tehokkaasti ja eettisesti (Messervey ym. 2023). Toisaalta herää kysymys, mitä ylipäätänsä on eettinen taistelu ja millainen on sotilaan velvollisuus osallistua siihen (ks. Baron 2010). Asevoimissa myös Suomessa näytetään kuitenkin ohitettavan sotilastehtävien eettisten kysymyksien tarkastelu ainakin siinä mielessä, että esimerkiksi asevelvolliset saisivat tarpeeksi tukea niiden pohdintaan (Kosonen 2019, 64). Aineisto rakentaa vastaavaa esitystä, missä väkivaltaa ei juurikaan tarkastella sen vaikutusten näkökulmasta. Sen sijaan varusmiehet keskittyvät sotilastehtävissään toiminnan muihin ulottuvuuksiin, jolloin väkivalta pystytään ulkoistamaan toiminnasta lähes täysin. Tällöin sotilastehtäviin syntyy viihdearvoa ja väkivallan harjoitus näyttäytyy katsojalle hyväksyttävänä ja itsestäänselvänä osana asepalvelusta.

Kun aineistossa esitellään sotilaallisen väkivallan toteutusta, näkökulma toteutukseen on tekniikkakeskeinen. Aineistossa puhutaan väkivallasta sen käytännön toteutuksen näkökulmasta, kun käsitellään muun muassa aseilla ampumista, pommien räjäyttämistä tai taistelutilanteessa johtamista. Esimerkiksi ampumaharjoituksissa keskitytään puhumaan aseiden osista, sen kokoaamisesta ja ampumistekniikasta. Tekniikkakeskeinen puhe näyttäytyy yhtenä tapana ulkoistaa väkivalta sotilaallisesta toiminnasta. Se mukailee militaristista ajattelua, missä vain strateginen, taktinen ja operatiivinen sotataitoon keskittyvä puhe koetaan yleisesti rationaalisena (Vastapuu

ym. 2024, 41–42). Tekniikkakeskeisyys herättää päähenkilöissä arvostusta asevoimia kohtaan ja samalla edistää heidän omaa osallisuuttaan siinä. Mitä vahvemmin päähenkilöt hallitsevat sotilaskoulutuksen tekniikkakeskeistä puhetta, sitä vahvempi sidos heille rakentuu asevoimia kohtaan. Tekniikkakeskeisyys luo sotilaallisesta väkivallasta esitystä, missä väkivalta on väistämätön osa asevoimia. Väkivallan moraalinen ulottuvuus irtautuu aseiden käytöstä, jolloin aineistossa keskitytään oikeaoppiseen sotilaalliseen toimintaan:

Siis kyl mun mielestä sotilasvala on niinku ihan yks tärkeimpiä hetkiä niinku mitä täällä pääsee kokemaan, -- että siinähan vannotaan niinku oman kunnian omatunnon kautta niinku, että oon valmis puolustamaan maata ja muutenkin niinku tätä valtiojärjestystä ja kaikkea niinku. (K1J5 06:48)

Ja ku teistä kaikista tulee käytännössä tulevia ryhmänjohtajia jollain tavalla. Kuka tahansa teistä voi joutua johtamaan ryhmää tällaisen kivääritaistelussa. Sen johtajan täytyy olla rauhallinen. Se ei saa liikaa ite keskittyä siihen pelkkään vihollisen ampumiseen, vaan muistaa myös käskyttää niitä muita. (K1J7 11:18)

No tossa miinotusharjoituksessa haastavinta on tietenkin ne oikeaoppiset suoritukset eli se, että jos siinä nyt tulee tehtyä joku virhe, nii eihän se sit oo toimintakelpoinen se koko miina siellä meressä. (K2J10 08:03)

Tää on niinku se, et sun tarkoitus on pysyä hengissä ja puolustaa, nii se, et sää kuuntelet niitä käskyjä ja meet sen mukaisesti, niin se mahdollistaa sit sen täyden puolustuksen. (K3J3 05:03)

Siinä nyt harjotellaan siis tietenkin sitä oikeeta tilannetta varten ja sitä, että osataan sitten siinä tilanteessa edetä niinku oikeella tavalla. Turvataan sitä toista, toisen selustaa, ja sitte päästetään toista etenemään, että edetään sillai toista turvaten. (K3J9 13:08)

Aseita, mitä tuossa niinku harjoituksessa käytetään, oli -- myös ITKK eli ilmatorjuntakonekivääri. Se on siitä pelottava laitos ylipäättään, että jos siinä olis niinku kovat patruunat niinku käytössä, niin sillä saatais niinku suunnilleen puita kaadettua, et siinä niinku voimaa löytyy, vaikka vanha ase onki silleen. Se on hieno ase. (K4J8 16:44)

Tekniikkakeskeisyydessä toistuu perusolettamus, jonka mukaan sotilaallinen toiminta on itsensänselvyys siinä muodossa, millä tavalla sitä harjoitetaan asepalveluksessa. Taustalla vaikuttaa ajattelutapa, jossa palveluksessa harjoitettavaa väkivaltaa pidetään oikeutettuna ja välttämättömänä. Perusolettamus sotilaallisesta väkivallasta näyttäytyy puhumisen tapana, jossa keskitytään pelkästään väkivallan käytännön toteutukseen, eli toisin sanoen opetellaan, miten taistelussa aseistuksella vahingoitetaan vastapuolta, suojataan oman puolen sotilaita ja selvittää itse hengissä. Olettamus tukee taisteluharjoitusten tavoitetta, joka on tehdä varusmiehistä parempia sotilaita ja valmistaa heitä oikean taistelun haasteisiin (Cohen 2011, 525-526). Aineiston tapa lähestyä militarisoitua toimintaa ja sen väkivaltaista luonnetta tekniikkakeskeisesti legitimoii sotilaallisen väkivallan käyttöä yhteiskunnassa. Kun nykymuotoiseen sotilaallisuuteen ja militarisoituun toimintaan suhtaudutaan yksiselitteisesti, se piilottaa taakseen tavat, joilla militarismia ja asevoimien väkivaltaista toimintaa voisi kyseenalaistaa (Wegner 2021).

Tekniikkakeskeisessä puheessa sotilaallinen toiminta esitetään ennaltaehkäisevänä. Aineistossa puhutaan *täyden* maanpuolustuksen tavoitteesta, joka mahdollistuu oikeaoppisella toiminnalla. Maanpuolustus toimii oikein ja kokonaisvaltaisesti, kun varusmiehet osallistuvat kuuliaisesti nykymuotoiseen asepalvelukseen, opettelevat sotilastehtävänsä asianmukaisesti sekä sitoutuvat asevoimien yhteisöön ja hierarkiaan. Maanpuolustuksen rooli rakentuu vastaamaan valtion olemassaolosta sekä turvallisuudesta, jotka pyritään takaamaan ulkoiseen uhkaan varautuen. Se toisin sanoen tarkoittaa aseelliseen uhkaan vastaamista aseilla. Aseperustainen turvallisuus näyttäytyy vaihtoehdottomana, ja kiihtyvän asevarustelun uskotaan tuovan turvaa, vaikka historia on useasti osoittanut käyvän juuri päinvastoin. (Vastapuu ym. 2024, 54.) Silti puhe asevoimien ennaltaehkäisevästä voimankäytöstä voi tukea käsitystä, missä tarpeen vaatiessa toteutettava sotilaallinen väkivalta on hyvántahtoista ja joltain *pahalta* pelastavaa (Beaumont 2023).

Kun päähenkilöt harjoittelevat taistelutaitoja, tekniikkakeskeiseen puheeseen sisällytetään tappaminen, mutta se muutetaan kevyemmiksi kielikuviksi. Tappamisesta ja kuolemista käytetään sanamuotoja, joihin voi suhtautua kevytmielisemmin. Kielikuvat näyttäytyvät keinona, jolla pyritään suhtautumaan sotilastehtävien väkivaltaiseen luonteeseen kevyemmin. Militarisoidun turvallisuuden väkivaltaisuus piilotetaan puhumisen tapoihin, joissa tappamista tai kuolemista ei tarvitse kohdata. Väkivalta näyttäytyy yhtäaikaaisesti läsnäolevana ja katoavana (ks. Sandman 2019, 2023), kun puhutaan sotilastaidoista ja taistelutoiminnasta. Aineistossa päähenkilöt tunnistavat sotilasroolinsa väkivaltaisuuden, mutta sitä ei erityisemmin tarkastella.

Väkivallan konkretisoituminen esimerkiksi taisteluharjoituksissa, joissa harjoitellaan vastapuolen sotilaiden vahingoittamista ja tappamista, ohitetaan väkivaltaa kiertävillä puhumisen tavoilla. Kevyet kielikuvat tappamisesta tukevat aineistossa sitä, että päähenkilöt keskittyvät sotilastehtäviensä suoritukseen:

Kun tulee tulen avaus, muistakaa, niin ensimmäinen kosketus nii pitää aina nopeesti vaan vastata tuleen ja silloin mennä maihin. Jos te jätte polvelle, niin silloin te *otatte suoraan vaan vastaan kaikki kuulat*. -- Eli te olisitte *jäänyt jo tulen alle*. (K2J3 13:20)

- tuli kun avataan, nii ryhmänjohtaja on antanu teille sen käskyn ja et hänelt esimerkiksi kun lähtee, niin sit lähtee jokaiselta samantien sit se *patruuna hiihtämään* - (K2J3 17:00)

Oli toi ((kertasingolla ampuminen)) mun mielestä ihan hauskaa -- Oli ihan kiva päästä vähän *paukuttelee*. (K2J7 13:23)

Siinä ((taisteluharjoituksessa)) vaan piti vaan *paukutella menemään*, että ei se ollut nyt niin ihmeellistä. (K3J3 21:48)

Vihollisia ei näkyvissä. Partioita *tuhottu* yksi. (K3J3 17:35)

Me ei olla sinänsä oikeestaa paljoo niinku puhuttu sillä tavalla täällä siitä vielä, että kun me ammutetaan, että me oikeesti niinku tiiäkkö tapettas ihmisiä - (K3J7 24:02)

Stinger eli ITO15-ohjusta käytetään erilaisten ilmamaalien kuten lentokoneiden, lennokkien ja helikoptereiden *tuhoamiseen*. (K4J7 05:28)

Oikeesti ajattele, et mä *tuhosin* sen ((helikopterin)). -- Voittajafiilis. (K4J7 19:43)

Kun puhutaan *tuhoamisesta* tai *paukuttelusta*, on helpompi ohittaa toiminnan ihmisiin kohdistuva väkivalta. Kielikuvat, kuten *patruuna hiihtää* ja *jäää tulen alle*, voi yhdistää muuhun kuin ihmisen tappamiseen tai kuolemiseen, minkä takia niihin voi suhtautua kevyemmin, vaikka kyseessä on väkivaltaa. Kevyet kielikuvat voivat johtaa siihen, että asepalveluksessa ei myöskään keskustella oman toiminnan väkivaltaisuudesta, kuten yksi päähenkilöistä toteaa. Väkivalta katoaa tehtävistä jopa kokonaan, mikä voi osaltaan liittyä niihin vaikeisiin tunteisiin, mitä tappaminen varusmiehissä herättää, kuten luvussa 6.1 todettiin. Kielikuvat, joilla väkival-

lan konkretisoitumista ohitetaan, tukevat tietoisesti väkivallan tarkastelun vähyyttä. Kun sotilaalliseen väkivaltaan voi suhtautua tällä tavalla kevyesti ja pragmaattisesti, näyttäytyy aseellinen voimankäyttö oikeutettuna ja perinteisenä tapana turvata valtion olemassaoloa ja täten siihen myös sitoudutaan (Beaumont 2023, 519; Sandman 2023, 294; ks. myös Kosonen ym. 2017, 102-103). Aineiston tapa puhua ja olla puhumatta väkivallasta tarjoaa katsojalle narratiivin, missä väkivallan ulottuvuus on yhtäaikaaisesti läsnäoleva ja ulkoistettu osa maanpuolustusta, eli toisin sanoen väkivaltaa normalisoidaan ja tehdään näkymättömäksi (ks. Sandman 2019, 150).

On kuitenkin huomioitava, että aineisto tarjoaa yhden jakson neljännellä tuotantokaudella (K4J3), jossa tarkastellaan sotilastehtävien ja erityisesti sotilaallisen väkivallan eettisyyttä. Jakso on poikkeuksellinen suhteessa aineiston muihin jaksoihin, sillä sotilaallinen väkivalta realisoituu kenttärovastin alokkaille pitämässä puheenvuorossa. Kun muilla tuotantokausilla väkivaltaa on tarkasteltu pelkästään päähenkilöiden oman mahdollisen pohdinnan kautta, tässä sotilaallisen väkivallan eettisten kysymysten käsittely näyttäytyy yhteisöllisenä hetkenä, johon alokkaat ja Puolustusvoimien henkilökunnan jäsen osallistuvat yhdessä. Lisäksi tuotantokauden viimeisessä jaksossa (K4J10) yhdelle päähenkilöistä realisoituu sotilastehtävien aito tarkoitus. Tuotantokausi on muihin kausiin nähden erityinen siinä suhteessa, että se on kuvattu Venäjän hyökkäyssodan jälkeen, minkä takia kaudella on käyty enemmän keskustelua sodan käynnistä. Päähenkilöt pohtivat sotilaallisuuttaan ja Suomen tilannetta suhteessa Ukrainan käymään sotaan, jolloin heille myös konkretisoituu omien maanpuolustustehtävien tarkoitus:

Puhuttiin siitä, että täällä ollaan oikeesti niinku opet-, opettelemassa niinku tapamista ja tämmöstä, nii sit silleen, ku sen taas jotenkin silleen ymmärsi, nii se kyllä niinku herätti tietyllä tapaa. (K4J3 14:48)

No nyt ainakin tän loppupalveluksen aikana on ehkä realisoitunut enemmän ajatus siitä, että jos Suomessa kävis samalla tavalla mitä Ukrainassa, et jouduttaisiin sotaan, niin me oltais se joukko, joka sit Suomea puolustaa, et sillee ehkä Ukrainan sota on saanu ajattelemaan sitä, et tää ei oo pelkästään leikkiä, mitä täällä tehään tai sotilasteatteria, et tällä on niinku oikeasti tarkoitus tällä kaikella. (K4J10 22:00)

Sotilaan väkivaltaisuuden ymmärtäminen on päähenkilöille herättävä kokemus, mikä kertoo osiltaan siitä, ettei sotilaallisen väkivallan pohtiminen ole keskeinen osa palvelusarkea. Sa-

malla suhtautuminen asepalvelukseen näyttäytyy osittain leikkimielisenä, minkä takia palveluksen tarkoitus, eli sotilaiden kouluttaminen sotaan ei välttämättä varusmiehelle täysin realisoitu. Koska pääosa asevelvollisista kokee Suomen puolustamisen arvoisena, tukee kansalaisten velvollisuutta aseelliseen maanpuolustukseen sekä haluaa suoriutua sotilastehtävistään mahdollisimman hyvin (Kosonen ym. 2017, 106–108), heillä on tahtoa ja motivaatiota suorittaa palvelus Puolustusvoimien vaatimalla tavalla, sillä se koetaan maanpuolustuksen mahdollistajaksi. Tappamisen ja kuoleminen hyväksyminen maanpuolustuksen nimissä esitetään aineistossa osaksi päähenkilöiden maanpuolustus- ja taistelutahtoa. Kun reserviupseerikoulun käynyt päähenkilö palveluksensa lopuksi ymmärtää, mikä tarkoitus palveluksella on, hän kokoaa yhteen esityksen asepalveluksesta yksilöä *paremmaksi* kehittävänä kokemuksena, jonka väkivaltainen ulottuvuus näyttäytyy arvokkaana kontribuutiona maanpuolustukselle (ks. Ericson, Svenbro, ja Wester 2022; Stern ja Strand 2024).

Aineistossa sotilaalliseen väkivaltaan suhtaudutaan etäisesti, mikä ilmenee ulkoistavina, leikkimielisinä ja tekniikkakeskeisinä puhumisen tapoina, jolloin esimerkiksi tappamisesta käytetään kevyempiä kielikuvia. Samalla on myös tilanteita, joissa nousee esiin sotilaallisen toiminnan eettisyys ja oman sotilasroolin merkitys sodassa. Silti puhe sotilaallisen väkivallan todellisesta luonteesta ei problematisoidu (vrt. Kosonen 2019, 66–67), ja sotilaallisen toiminnan eettisyyden reflektointi jää vähäiseksi suhteessa kaikkiin niihin tapoihin, joilla väkivaltaa pyritään ulkoistamaan omasta toiminnasta ja selittämään välttämättömäksi osaksi maanpuolustusta. Aineisto rakentaa asepalveluksesta esitystä, johon sotilaallinen väkivalta yksiselitteisesti kuuluu ja osoittaa täten tapoja, joilla varusmiehet pystyvät hyväksymään oman tehtävänsä väkivaltaisen luonteen. Koska maanpuolustusjärjestelmän tehokkuus liittyy suoraan kansalaisten mielipiteisiin ja asenteisiin maanpuolustuksesta ja asevoimista sekä haluun puolustaa omaa maataan (Kosonen 2017, 100), on maanpuolustuksen elinehto rakentaa kansalaisille asevoimista käsitystä, joka tukee aseellisen puolustautumisen olemassaoloa. Se, mitä ihmiset tietävät ja näkevät sodasta, on olennainen osa sodan sosiaalista hyväksyntää ja olemassaolon mahdollisuutta myös tulevaisuudessa (Welland 2017, 536).

## 7. YHTEENVETO JA POHDINTA

Tässä pro gradu -tutkielmassa on tarkasteltu maanpuolustustahtoa ja militarisoitujen arvojen diskursseja Naissotilaat-realitysarjassa. Tutkielmassa analysoitiin, millaisia militarisoituja arvoja sarjassa tuotetaan ja millainen rooli maanpuolustustahdolla on niiden muodostumisessa. Aineisto koostui Yleisradion tuottamasta nelikautisesta Naissotilaat-realitysarjasta, jossa esiteltiin vapaaehtoiseen asepalvelukseen osallistuvien naisten palvelusarkea televisiosarjan muodossa. Tutkielman teoreettisena viitekehyksenä toimi kriittinen militarismitutkimus ja analyysimenetelmänä analyttinen diskurssianalyysi. Aineistosta etsittiin arkipäiväisiä puhumisen tapoja, jotka rakentavat päähenkilöiden suhdetta maanpuolustukseen ja yhteiskunnan militarisaatioon.

Tutkielman lähtökohtana oli, että naispuolisilla varusmiehillä on jonkintasoista maanpuolustustahtoa, koska he ovat vapaaehtoisesti halunneet osallistua asepalvelukseen. Maanpuolustustahtoa tulkittiin yksilön ja valtion välisenä lojaaliussuhteena, joka herätti yksilössä osallistumishalukkuutta maanpuolustukseen. Tulkinnan perusteella maanpuolustustahto näyttäytyi yhteiskunnan militarisaatiota tukevana arvona. Toisin sanoen tahto vastasi Vastapuun, Särmän, Kotilaisen ja Hastin (2024, 51) esittämää *syventyneen militarismin* tilaa, jossa valtion olemassaoloa tuetaan sotilaallisesti ja Suomi koetaan puolustamisen arvoisena. Maanpuolustustahtoon kytkeytyi täten vahvasti tietynlaiset käsitykset omasta kansallisidentiteetistä ja banaaleista valtion tuottamisen tavoista. Aineisto rakensi populaarikulttuurin tuotteena katsojille esitystä asevoimien toiminnasta sekä vapaaehtoisesta varusmiehestä, joka toteuttaa maanpuolustustahtoon päähenkilöiden performansseissa.

Analyysissä muodostui kolme diskurssia: ihanteellinen sotilas, militarisoitu yhteisöllisyys ja sotilaallinen puolustautuminen. Tulokset osoittavat, millaisia militarisoituja arvo- ja normikäytäntöjä aineistossa rakennetaan ja millainen merkitys maanpuolustustahdolla on niissä. Kuten ennen analyysiä arvioitiin, Suomen valtion omistaman Yleisradion tuottamana ja Puolustusvoimien tukemana aineiston esitys päähenkilöiden suhteesta maanpuolustukseen näyttää palvelevan valtion kansallisia intressejä, joilla pyritään määrittämään kansalaisten suhtautumista maanpuolustukseen. Aineisto rakentaa militarisoitunutta yhteiskuntaa tukevaa esitystä ja näyttää maanpuolustustahdon keskeisenä maanpuolustukseen motivoivana arvona. Täten se palvelee maanpuolustusta tarvitsevan valtion sekä maanpuolustuksesta vastaavan instituution militarisoituneita tavoitteita. Tuloksien perusteella aineisto tuottaa yhtäaikaaisesti idealisoitua kuvaa suomalaisesta maanpuolustajasta sekä asevoimien toiminnasta.

Aineisto rakentaa käsitystä *ihanteellisesta sotilaasta* vahvasti miehisenä. Päähenkilöt tasapainoilevat omaan sukupuoleensa yhdistettyjen ennakkoluulojen ja militarisoidun maskuliinisen sotilaan roolin välillä. Naisten palvelusmotivaatioon ja suoritushalukkuuteen kohdistuu paineita, joihin päähenkilöt pyrkivät vastaamaan omaa sukupuoltaan piilottamalla ja miehisiä ominaisuuksia korostamalla. Naispuolisen sotilaan palvelusmotivaatio on muodostunut jo lapsuudessa, jolloin hänelle on rakentunut vahvasti patrioottisia arvoja, joiden pohjalta hän kokee maanpuolustuksen kunniallisena velvollisuutena. Aineistossa maanpuolustustahto tukee militarisoidun maskuliinisuuden mallia, sillä päähenkilöt tavoittelevat kyseenalaistamattomasti siihen pohjautuvan sotilaan roolia. Ihanteellisen sotilaan diskurssi rakentuu miehuuden oletukseen, jolloin aineisto tukee käsitystä, jonka mukaan naisten tulee voittaa paikkansa sotilas yhteisössä. Naisten haasteita varusmiesyhteisössä ja sotilaan roolin täyttämässä ei oteta tarkasteluun, vaan sukupuolihaasteet esitetään henkilökohtaisina ongelmina, joihin päähenkilöiden on vastattava itse. Kun nainen täyttää maskuliinisen sotilasroolin ominaisuudet, hän pystyy voittamaan paikkansa ja osoittamaan arvonsa miehissä sotilasorganisaatiossa.

Asepalvelusajasta muodostuu *militarisoidun yhteisöllisyyden* diskurssi, joka perustuu sotilaiden kyseenalaistamattomaan yhdenmukaisuuteen, ainutlaatuiseen toveruuteen sekä dehumanisoituun viholliskuvaan. Aineisto rakentaa käsitystä, missä sotilasorganisaatiolle on ensiarvoisen tärkeää riisua sotilaat yksilöllisyydestään ja muodostaa heistä yhtenäinen *sotilaiden koneisto*, jonka päämääränä on sotilaallisen puolustuksen tehokas toteuttaminen. Sotilailta vaadittu ehdoton kuuliaisuus hierarkiaa ja sotilasetikettiä kohtaan mahdollistaa kyseenalaistamattoman suhtautumisen sotilaalliseen toimintaan, mikä ilmenee aineistossa sotilasroolin omaksumisena ja kunnioittamisena. Varusmiesten välisistä ihmissuhteista luodaan ainutlaatuinen kuva, jota rakennetaan suhteessa siviiliystäviin. Asepalveluksessa luodut ihmissuhteet esitetään palvelusmotivaation ja yhteistoiminnan mahdollistajina, mikä herättää varusmiehissä keskinäistä vastuuntuntoa. Yhteisöllisyyttä rakennetaan suhteessa *toiseen*, eli viholliseen, jonka uhan läsnäolo esitetään koko sotilaallisen toiminnan syyksi. Viholliskuva rakentuu ulkoiseksi, inhimillisyydestä riisutuksi uhaksi, jolla oikeutetaan maanpuolustusta ja siihen kuuluvaa väkivaltaa. Asepalveluksen yhteisöllisyys tukee yksilön maanpuolustustahtoa, joka vahvistaa yksilön myönteistä suhtautumista militaristisiin arvoihin.

Asepalvelus pohjautuu aineistossa *sotilaallisen puolustautumisen* tarpeeseen. Militarismin väkivaltainen luonne yhtäaikaaisesti piiloutuu ja muodostuu itsestäänselväksi osaksi sotilastehtäviä. Päähenkilöissä väkivalta herättää ristiriitaisia tunteita, sillä he nauttivat esimerkiksi am-

puma- ja taisteluharjoituksista, mutta samalla heidän on vaikea suhtautua harjoitusten väkivaltaiseen luonteeseen. Koska päähenkilöt kuitenkin haluavat olla oikeanlaisia sotilaita, jotka hallitsevat ampuma- ja taistelutaitoja, he haluavat onnistua harjoituksissa ja testeissä. Ampumatulokset herättävät siksi onnistumisen kokemuksia ja pettymyksiä. Sotilaalliseen väkivaltaan liittyvät moraaliset ongelmat ulkoistetaan toiminnasta leikkimielisyydellä, tekniikkakeskeisellä puheella sekä kevyillä kielikuvilla. Ulkoistamisella oikeutetaan sotilaallisen väkivallan käyttöä yhteiskunnassa, minkä vuoksi myönteinen esitys sotilastehtävistä oikeuttaa samalla tehtävien väkivaltaisuutta. Aineisto osoittaa tapoja, joilla varusmiehet pystyvät asepalveluksen aikana hyväksymään palveluksen ja sotilastehtävien väkivaltaisen luonteen, mikä taas rakentaa katsojalle kuvaa yhteiskunnan militarisaation ja sotilaallisen maanpuolustuksen välttämättömyydestä.

Tulokset tarjoavat näkökulmia siihen, millaista esitystä vapaaehtoisesta asepalveluksesta kertova realitysarja luo maanpuolustustahdosta ja militaristisista arvoista. Sarja luo katsojalle kuvan ihanteellisesta sotilaasta, asevoimien tarjoamasta yhteisöllisyydestä sekä sotilaallisen puolustautumisen välttämättömyydestä, joista jokainen tukee yhteiskunnan militarisaatiota lähes kyseenalaistamatta. Periaatteessa voisi pitää itsestäänselvyytenä, että esitys asevoimista edistää militarisoituja arvoja, koska asevoimat on militaristinen instituutio. Toisaalta, koska asevoimien tehtäväksi on tyypillisesti määritelty kansallisen turvallisuuden ja yhteiskunnallisen rauhan takaaminen, on yhtäaikainen militarististen arvojen vaaliminen tietyllä tapaa ristiriidassa tehtävän kanssa, sillä sotilaallinen puolustus ylläpitää myös turvallisuuden ja rauhan menettämisen mahdollisuutta. Katsojalle kuitenkin luodaan käsitystä asepalveluksesta ja sotilaallisesta maanpuolustuksesta ensisijaisina kansallisen turvallisuuden mahdollistajina, minkä vuoksi maanpuolustustahto näyttäytyy tärkeänä arvona naispuolisten varusmiesten kohdalla. Koska sarja on todetusti vaikuttanut naisten asepalvelushalukkuuteen sekä palvelukseen hakeneiden naisten määrään, sarjan esityksen voi olettaa vahvistaneen sitä katsoneiden asepalvelusikäisten naisten myönteistä suhtautumista sotilaalliseen maanpuolustukseen.

Tutkielman toteutus perustuu hyvään tieteelliseen käytäntöön. Toteutuksen aikana on perehdytty ja sitouduttu laadullisen tutkimuksen ja ihmistieteiden tutkimuseettisiin periaatteisiin. Tutkimuseettisistä näkökulmista tutkielman suunnittelua, toteutusta ja tuloksista saatua tietoa on lähestytty avoimesti, rehellisesti ja huolellisesti. Tutkielman tulokset perustuvat aineiston tarjoamiin näyttöihin ja lukijalla on mahdollisuudet tarkistaa ne myös itse. Samalla tutkielmassa tunnistetaan aineiston monimerkityksellisyys sekä teoreettisten ja analyyttisten lähtökohtien vaikutukset aineiston tulkintaan. Koska aineisto on internetissä julkisesti tarjolla oleva

televisiosarja, jossa paljastetaan päähenkilöiden nimet, kasvot ja perhetausta, on tutkielmassa käytettyjen aineistoesimerkkien antajien henkilöllisyydet selvitettävissä. Siitä huolimatta tutkielmassa on pidättäydytty tietoisesti käyttämästä päähenkilöiden nimiä ja sen sijaan puhuttu heistä yleisesti päähenkilöinä, jotta tutkielman kriittinen lähestymistapa ei kohdistuisi päähenkilöihin ihmisinä vaan televisiosarjaan.

On todettava, että maanpuolustustahto-käsitteen tulkinnanvaraisuus herätti tutkielman toteutuksen aikana haasteita. Suomalaisella tutkimuskentällä käsitteen monitulkintaisuus on todettu haastavaksi, minkä vuoksi sen käyttömahdollisuuksia on tarkasteltu ja sille on pyritty löytämään vaihtoehtoja (Häkkinen, Kaarkoski, ja Tilli 2020b). Monitulkintaisuudesta huolimatta maanpuolustustahto valittiin tutkielmaan käsitteenä, sillä se on yleisesti tunnettu ja ajankohtainen suomalaisessa mediassa sekä yhteiskunnallisissa keskusteluissa. Vaikka käsite rajattiin Persson ja Widmalmin (2024, 693) määrittelemän puolustustahdon mukaiseksi, tutkielman analyysivaihe osoitti, kuinka maanpuolustustahto on yhtäaikaaisesti yksilöllinen ja yhteisöllinen käsite. Vaikka se tunnetaan yhteiskunnassa yleisesti, sen määritelmät ovat hyvin yksilöllisiä ja tulkinnanvaraisia. Sen vuoksi voi olla hyvinkin haastavaa eritellä, mitkä puhumisen tavat perustuvat maanpuolustustahtoon ja mitkä eivät, jos tahtotilasta ei puhuta suoraan. Käsitteen monitulkintaisuus ja sen aiheuttama epämääräisyys voi siksi välittyä myös tästä tutkielmasta.

Aineiston tarjoamaan esitykseen asevelvollisista ja maanpuolustuksesta suhtaudutaan tässä tutkielmassa kriittisesti, sillä se piilottaa taakseen asevoimille ongelmallisia piirteitä. Koska aineisto rakentaa esitystä naisten onnistumistarinoista asepalveluksessa, se pyrkii osoittamaan, kuinka *myös naisena* palveluksessa onnistuu yhtä hyvin kuin miehenä. Aineisto osoittaa naisten kokevan sukupuoleensa kohdistuvaa epäluuloa ja syrjintää asepalveluksen aikana, mutta kokemus esitetään kumpuavan kyseenalaistusta esittävästä henkilöistä eikä varusmiesyhteisöstä. Samalla päähenkilöt suhtautuvat epäluuloon ja syrjintään sopeutuvaisesti ja kokevat sen osittain jopa kuuluvan naiselle varusmiehenä, mikä osaltaan normalisoi naisten eriarvoista kohtelua asepalveluksessa. Naiset myös ovat mieluummin *varusmiehiä* kuin *varusnaisia* (Ojajärvi 2015, 118). Kun syrjintä esitetään sotilasyhteisössä muutaman varusmiehen ongelmana eikä yhteisön ylläpitämänä, voi asevoimat ulkoistaa sotilasyhteisössä ilmenevän eriarvoisuuden omasta toiminnastaan, jolloin syrjintää kokeville henkilöille voi syntyä sosiaalista painetta sopeutua heitä eriarvoistavaan yhteisöön.

Tarina erilaisten ihmisten muuttumisesta samankaltaisiksi sotilaiksi vähättelee sotilasyhteisölle keskeisiä haasteita erilaisiin vähemmistöihin suhtautumisessa, joita naiset, etniset vähemmistöt

sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt Puolustusvoimissa ovat (ks. Lindqvist 2024; Nguyễn 2024). Osa sarjan päähenkilöistä edustaa naissukupuolen lisäksi myös muuta stereotyyppisestä varusmiehestä poikkeavaa ryhmää, kuten maahanmuuttajaa, seksuaalivähemmistöä tai vanhempaa ikäluokkaa. Sarja esittää stereotypiasta poikkeamisen yksilön mahdollisuutena edustaa omaa pystyvyyttään varusmiehenä ”erilaisuudestaan huolimatta”. Siksi sarja ei ota käsittelyyn esimerkiksi yhden päähenkilön kokemaa rasismia, joka johti melkein hänen palveluksensa keskeytymiseen (Tähtivaara 2019), vaan rakentaa hänestä tarinan, missä hänen etninen taustansa ei määritä hänen palveluskokemustaan. Kun vastaavat ongelmat jätetään käsittelemättä ja päinvastaisesti luodaan esitystä asevoimista hyveellisenä ja moitteettomana instituutiona, sotilas-yhteisössä ilmeneviä ongelmia ei oteta aidosti käsittelyyn.

Kriittinen suhtautuminen militarismiin tarjoaa uusia näkökulmia vankkoihin militarisaation malleihin, joita suomalaisessa yhteiskunnassa vaalitaan (Kotilainen ja Hast 2021). Tässä tutkielmassa osoitetaan tapoja, joilla militarisoituja arvoja ylläpidetään asepalveluksessa ja välitetään kansalaisille. Sarjassa esitetyt arvot eivät osoita pelkästään Puolustusvoimien militarisoitua arvomaailmaa, vaan ne ovat samalla myös reflektio suomalaisen yhteiskunnan militarisaatiosta. Sarjassa esiintyvien henkilöiden militarisoituneet arvot ovat muotoutuneet pääasiassa jo ennen asepalvelusta, ja palvelusaika sen sijaan näyttää vain vahvistavan niitä. Sen vuoksi sarjan tarjoama esitys maanpuolustajista ja heidän arvostaan yhteiskunnassa välittyy myös tietynlaisena Suomen valtion tarpeena maanpuolustajille sekä militarisoiduille arvoille. Maanpuolustustahto ja militarisoitu arvomaailma ilmenevät täten valtion olemassaolon kannalta tavoiteltavana asiana. Tämän esille tuominen voi tarjota uutta näkökulmaa suomalaisen yhteiskunnan militarisaatioon ja haastaa vallalla olevia käsityksiä militarisoitujen arvojen erityis asemasta.

Maanpuolustustahto nykymuodossaan näyttäytyy Suomen valtion sotilaallisia ja turvallisuuspoliittisia tavoitteita tukevana arvona. Se tukee käsitystä tietynlaisesta sotilaasta, johon edelleen liittyy vahvasti eriarvoistavia ennakkoluuloja, jotka perustuvat toimintaa rajoittavaan militarisoituun maskuliinisuuteen. Maanpuolustustahdolla kannatetaan asevoimien nykymuotoa, jossa vallalla oleva militarisoitu yhteisöllisyys vaatii sotilailta kuuliaisuutta ja yhdenmukaisuutta. Lisäksi maanpuolustustahdolla pyritään nimenomaan tukemaan nykymuotoista militarisoitunutta turvallisuuskäsitystä, missä sotilaalliseen maanpuolustukseen panostamisen koetaan takaavan kansallista turvallisuutta. Ei voi väittää, etteikö maanpuolustustahto voisi motivoita myös sotilaallisen maanpuolustuksen kriittiseen tarkasteluun, mutta aineisto ei sitä tue.

Jo aikaisemmin mainittu yksinkertaistus ”aseelliseen uhkaan vastataan aseilla” korostuu maanpuolustuspuheessa, mikä ylläpitää militarisoidun väkivallan olemassaoloa ja sodan mahdollisuutta myös tulevaisuudessa. Kriittinen suhtautuminen maanpuolustustahtoon ei kiistä sen olemassaolon syitä, vaan arvioi siihen perustuvia toimintatapoja ja niiden potentiaalisia yhteiskunnallisia seurauksia, jotka näyttäytyvät tällä hetkellä vahvasti yhteiskunnan militarisaatiota edistävinä.

Jos militarisoidut arvot otetaan yhteiskunnassa itsestäänselvyytenä, riskinä on militarismin ongelmien piiloutuminen. Kansalaisten kyseenalaistamaton tuki yhteiskunnan aseistamiseen ja sotaan varustautumiseen luo tilaa sodan mahdollisuudelle, jolloin sodan luonteen inhimillinen kärsimys piiloutuu militarisoidun arvomaailman taakse. Yhteiskunnan militarisaatiosta on pysyttävä käymään avointa yhteiskunnallista keskustelua, johon kuuluvat myös kriittiset suhtautumistavat (ks. Basham 2024, 34–36). Tällöin tulee mahdolliseksi demokratialle välttämätön moniääninen keskustelutila, jota yhteiskuntien militarisoitumisella pyritään väitetysti nimenomaan Euroopassa ja Yhdysvalloissa suojelemaan (Basham 2018; Kuus 2007). Suomessa yhteiskunnallista keskustelua militarismin kritiikille ollaan vasta avaamassa ja siksi sen toteutuminen on ensiarvoisen tärkeää erityisesti nykyajan militarisoitunutta turvallisuuskäsitystä korostavassa poliittisessa ilmapiirissä. Militarisoitujen arvojen vaihtoehdottomuus yhteiskunnallisissa keskusteluissa kaventaa vaihtoehtoisia suhtautumistapoja sodan olemassaolon väistämättömyyteen.

Tutkielmalla halutaan rohkaista kriittisen militarismitutkimuksen jatkamiseen. Jatkotutkimusmahdollisuuksia on poikkitieteellisesti lukemattomia, mutta erityisen tärkeää on militarismin yhteiskunnallisen aseman moniulotteinen esilletuonti ja kriittinen analyysi. Esimerkiksi tämän tutkielman analyysissä keskityttiin tietoisesti pelkästään realitysarjassa annettuihin puheenvuoroihin. Ne tarjosivat kattavan käsityksen aineistossa esiintyvien henkilöiden militarisoiduista arvoista ja mahdollistivat uudenlaisen tarkastelutavan maanpuolustustahtoon. Koska kyseessä on kuitenkin audiovisuaalinen media-aineisto, sarja tarjoaa laajat mahdollisuudet myös erilaisiin kuva- ja äänimaailmojen analyysihin, joita tässä tutkielmassa ei ole toteutettu. Kriittisen militarismitutkimuksen parissa mieleen tulevat esimerkiksi asevoimien, sotilasruumiin ja kansalaisuuden performanssit, joita sarjassa esiintyvä toiminta tarjoaa myös puheenvuorojen ulkopuolella. Toisaalta ajatuksia heräsi myös sarjan tavasta esittää ympäristön käyttöönotto militaristisia pyrkimyksiä varten, missä asevoimien toimintaan ja sotaan liittyvät ympäristötuhot näyttäytyivät itsestäänselvyyksinä. Suomen turvallisuuspolitiikassa asevoimien ilmasto- ja

ympäristövaikutusten tarkastelu on jäänyt toissijaiseksi suhteessa maanpuolustuksen vahvistamiseen, joten mahdolliset jatkotutkimusaiheet tästä aihepiiristä ovat myös huomionarvoisia. Pelkästään jo tämän tutkielman aineisto tarjoaa siis useita erilaisia kriittisiä lähestymistapoja militarismiin.

On ylipäättänsä välttämätöntä, että kriittinen keskustelu yhteiskunnan militarisaatiosta ja sotilaallisen vallan asemasta jatkuu. Naissotilaat-realitysarjan kaltaiset asevoimien representaatiot ylläpitävät Suomessa vallitsevaa käsitystä asevoimien toiminnan ja militarisoitujen arvojen kyseenalaistamattomuudesta. Militarististen arvojen ehdoton ajaminen kaventaa kansalaisvaikutamisen mahdollisuuksia, ylläpitää sodan uhkaa ja ennen kaikkea säilyttää sotilaallisen väkivallan valtion turvallisuuspoliittisena välineenä. Yhteiskunnallisesta asemastaan huolimatta, Suomessa vaalittu käsitys sotilaallisesta turvallisuudesta ei ole itsestäänselvyys, eikä se automaattisesti takaa kansallista turvallisuutta, joten siihen kuuluvia toimintatapoja ei tulisi hyväksyä kiistattomasti. Jos sotaa ei haluta, on pystyttävä tarkastelemaan myös kriittisesti niitä yhteisöllisiä arvoja sekä yhteiskunnallisia instituutioita, jotka ylläpitävät sodan mahdollisuutta toiminnassaan. Keskustelutila monipuolisesti erilaisille näkökulmille turvallisuuspoliittisissa teemoissa mahdollistaa turvallisuuskäsityksien laajentamisen militarisoitujen arvojen ulkopuolelle, jolloin voidaan ottaa aidosti tarkasteluun vallalla olevat käsitykset maanpuolustuksesta, sodasta ja sotilaallisen vallan asemasta yhteiskunnassa.

## AINEISTO

Yle. 2025. *Naissotilaat*. Televisiosarja. <https://areena.yle.fi/1-4225369>.

## LÄHDELUETTELO

- Ahlbäck, Anders. 2010. ”Asevelvollisuus, miehuus ja sukupuolten tasa-arvo”. Teoksessa *Tasa-arvoinen turvallisuus?: sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa*, toim. Pirjo Jukarainen ja Sirkku Terävä. Helsinki: Minerva, 131–44.
- Ahmed, Sara. 2010. *The Promise of Happiness*. Durham ja Lontoo: Duke University Press.
- Aikko, Jyrki. 2010. *Muutosmatka sotilaaksi : sotilaan kasvu kovissa olosuhteissa ja siihen vaikuttaminen sotilaskoulutuksessa*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Alasuutari, Pertti. 2007. *Yhteiskuntateoria ja inhimillinen todellisuus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Allen, Robertson. 2011. ”The Unreal Enemy of America’s Army”. *Games and Culture* 6(1): 38–60. doi:10.1177/1555412010377321.
- Antonsich, Marco. 2009. ”National identities in the age of globalisation: The case of Western Europe”. *National Identities* 11(3): 281–99. doi:10.1080/14608940903081085.
- Asevelvollisuuslaki 1438/2007. *Finlex*. <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2007/1438>. Luettu 16.5.2025.
- Barkawi, Tarak, ja Shane Brighton. 2011. ”Powers of War: Fighting, Knowledge, and Critique”. *International Political Sociology* 5(2): 126–43. doi:10.1111/j.1749-5687.2011.00125.x.
- Baron, Ilan Zvi. 2010. ”Dying for the state: the missing just war question?” *Review of International Studies* 36(1): 215–34. doi:10.1017/S026021050999057X.
- Basham, Victoria. 2013. *War, Identity and the Liberal State : Everyday Experiences of the Geopolitical in the Armed Forces*. First edition. Lontoo, New York: Routledge. doi:10.4324/9780203758328.
- Basham, Victoria M. 2018. ”Liberal militarism as insecurity, desire and ambivalence: Gender, race and the everyday geopolitics of war”. *Security Dialogue* 49(1–2): 32–43. doi:10.1177/0967010617744977.

- Basham, Victoria M. 2022. "Everyday modalities of militarization: beyond unidirectional, state-centric, and simplistic accounts of state violence". *Critical Military Studies*: 1–6. doi:10.1080/23337486.2022.2070692.
- Basham, Victoria M. 2024. "Mitä on kriittinen militarismitutkimus?" Suomentanut Kataja Varisvaara. Teoksessa *Sodan pauloissa: militarismi suomalaisessa yhteiskunnassa*, toim. Noora Kotilainen ja Susanna Hast. Helsinki: Gaudeamus, 31–36.
- Basham, Victoria M., Aaron Belkin, ja Jess Gifkins. 2015. "What is Critical Military Studies?" *Critical Military Studies* 1(1): 1–2. doi:10.1080/23337486.2015.1006879.
- Beaumont, Thomas E. 2023. "Necropolitical branding: building communities of pre-emptive violence". *Critical Military Studies* 9(4): 513–31. doi:10.1080/23337486.2022.2156838.
- Billig, Michael. 1995. *Banal Nationalism*. Lontoo: SAGE Publications Ltd.
- Billig, Michael. 2009. "Reflecting on a critical engagement with banal nationalism-reply to Skey". *The Sociological Review* 52(2): 347–52.
- Billig, Michael. 2017. "Banal Nationalism and the Imagining of Politics". Teoksessa *Everyday nationhood: Theorising culture, identity and belonging after banal nationalism*, toim. Michael Skey ja Marco Antonsich. Lontoo: Palgrave Macmillan, 301–21.
- Billig, Michael. 2023. "The national nature of globalization and the global nature of nationalism: Historically and methodologically entangled". *Theory and Psychology* 33(2): 175–92. doi:10.1177/09593543221122474.
- Bloom, Pazit Ben Nun, Shaul Kimhi, Shani Fachter, Michal Shamai, ja Daphna Canetti. 2020. "Coping with Moral Threat: Moral Judgment amid War on Terror". *Journal of Conflict Resolution* 64(2–3): 231–60. doi:10.1177/0022002719854209.
- Bowes, Ali, ja Alan Bairner. 2019. "Three Lions on Her Shirt: Hot and Banal Nationalism for England's Sportswomen". *Journal of Sport and Social Issues* 43(6): 531–50. doi:10.1177/0193723519850878.
- Brocklehurst, Helen. 2015. "The state of play: securities of childhood–insecurities of children". *Critical Studies on Security* 3(1): 29–46. doi:10.1080/21624887.2015.1014679.

- Calhoun, Craig. 2017. "The Rhetoric of Nationalism". Teoksessa *Everyday nationhood: Theorising culture, identity and belonging after banal nationalism*, toim. Michael Skey ja Marco Antonsich. Lontoo: Palgrave Macmillan, 17–30.
- Cann, Victoria. 2013. "Constructing the nation in reality TV: A comparative study". *Continuum* 27(5): 729–39. doi:10.1080/10304312.2013.772105.
- Charbonneau, Danielle, ja Valerie M. Wood. 2018. "Antecedents and outcomes of unit cohesion and affective commitment to the Army". *Military Psychology* 30(1): 43–53. doi:10.1080/08995605.2017.1420974.
- Chen, Dan. 2024. "Seeing Politics Through Popular Culture". *Journal of Chinese Political Science* 29(1): 185–205. doi:10.1007/s11366-023-09859-x.
- Cohen, Einat Bar On. 2011. "Once we put our helmets on, there are no more friends: The 'fights' session in the Israeli army course for close-combat instructors". *Armed Forces and Society* 37(3): 512–33. doi:10.1177/0095327X10372598.
- Collins, Randall. 2008. *Violence: A Micro-sociological Theory*. Princeton, Oxford: Princeton University Press.
- Collins, Randall. 2013. "Does nationalist sentiment increase fighting efficacy?" Teoksessa *Nationalism and War*, toim. John A. Hall ja Siniša Malešević. Cambridge: Cambridge University Press, 31–43.
- Craik, Jennifer. 2003. "The cultural politics of the uniform". *Fashion Theory - Journal of Dress Body and Culture* 7(2): 127–48. doi:10.2752/136270403778052140.
- Edensor, Tim. 2002. *National Identity, Popular Culture and Everyday Life*. Lontoo: Bloomsbury Academic.
- Enloe, Cynthia. 2015. "The recruiter and the sceptic: A critical feminist approach to military studies". *Critical Military Studies* 1(1): 3–10. doi:10.1080/23337486.2014.961746.
- Ericson, Mathias, Maja Svenbro, ja Misse Wester. 2022. "Total defense as a happy object: gendering mobilization of civil defense in Sweden". *Critical Military Studies* 9(4): 497–512. doi:10.1080/23337486.2022.2156837.
- Eriksen, Thomas Hylland. 2007. "Nationalism and the internet". *Nations and Nationalism* 13(1): 1–17. doi:10.1111/j.1469-8129.2007.00273.x.

- Eskola, Antti. 2004. ”Maanpuolustustahdon muuttuvat puitteet ja kytkennät”. Teoksessa *Maanpuolustustahto tutkimuskohteena: kylmästä sodasta informaatiotaan*, toim. Aki Huhtinen ja Risto Sinkko. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, 17–25.
- Farias, Carine, Tapiwa Seremani, ja Pablo D. Fernández. 2021. ”Popular Culture, Moral Narratives and Organizational Portrayals: A Multimodal Reflexive Analysis of a Reality Television Show”. *Journal of Business Ethics* 171(2): 211–26. doi:10.1007/s10551-020-04460-1.
- Finnpanel. 2020. *Kuukauden katsotuimmat lähetykset kanavittain Yle TV2, lokakuu 2020*. <https://www.finnpanel.fi/tulokset/tv/kk/ohjkan/2020/10/yle2.html>. Viitattu 19.2.2025.
- French, Shannon E., ja Anthony I. Jack. 2015. ”Dehumanizing the Enemy: The Intersection of Neuroethics and Military Ethics”. Teoksessa *Responsibilities to Protect*, toim. David Whetham ja Bradley J. Strawser. Boston: Brill | Nijhoff, 169–95.
- Fukuoka, Kazuya. 2017. ”Between banality and effervescence?: a study of Japanese youth nationalism”. *Nations and Nationalism* 23(2): 346–66. doi:10.1111/nana.12276.
- Fukuyama, Francis. 2020. *Identiteetti : arvostuksen vaatimus ja kaunan politiikka*. Suomentanut Antti Immonen. Jyväskylä: Docendo.
- Furtado, Henrique Tavares. 2023. ”Critique of Ontological Militarism”. *International Political Sociology* 17(3). doi:10.1093/ips/olad012.
- Gagnon, Frédérick. 2010. ”’Invading Your Hearts and Minds’: Call of Duty® and the (Re)Writing of Militarism in U.S. Digital Games and Popular Culture”. *European Journal of American Studies* 5(3): 1–20. doi:10.4000/ejas.8831.
- Van Gilder, Bobbi J. 2019. ”Femininity as Perceived Threat to Military Effectiveness: How Military Service Members Reinforce Hegemonic Masculinity in Talk”. *Western Journal of Communication* 83(2): 151–71. doi:10.1080/10570314.2018.1502892.
- Giroux, Henry A. 2004. ”War on terror”. *Third Text* 18(4): 211–21. doi:10.1080/0952882042000229827.
- Godfrey, Richard. 2022. ”The politics of consuming war: video games, the military-entertainment complex and the spectacle of violence”. *Journal of Marketing Management* 38(7–8): 661–82. doi:10.1080/0267257X.2021.1995025.

- Grossman, Dave. 2014. *On killing: The psychological cost of learning to kill in war and society*. 2. p. New York: Open Road Media.
- Hakola, Outi J. 2018. "How Pop Can Army Strong Be? Uses of Popular Culture in US Army Recruitment Campaign". *Journal of Popular Culture* 51(6): 1540–61. doi:10.1111/jpcu.12744.
- Harle, Vilho. 2023. *Hyvä, paha, ystävä, vihollinen*. 2. p. Keuruu: Rosebud Books.
- Hart, Linda, ja Teemu Tallberg. 2020. "Naiset ja maanpuolustus komiteamietinnöissä 1948-1993". Teoksessa *Maanpuolustustahto Suomessa*, toim. Teemu Häkkinen, Minna Kaarkoski, ja Jouni Tilli. Helsinki: Gaudeamus, 128–47.
- Hast, Susanna. 2022. "Synching the martial body: poetic encounters with Finnish cadets". *Critical Military Studies* 8(4): 385–408. doi:10.1080/23337486.2020.1861738.
- Hearn, Jonathan, ja Marco Antonsich. 2018. "Theoretical and methodological considerations for the study of banal and everyday nationalism". *Nations and Nationalism* 24(3): 594–605. doi:10.1111/nana.12419.
- Hendel, Emalie, Kate Hill MacEachern, Alma Haxhiu, ja Barbara T. Waruszynski. 2024. "'Proud, brave, and tough': women in the Canadian combat arms". *Frontiers in Sociology* 9: 1–16. doi:10.3389/fsoc.2024.1304075.
- Henriksen, Rune. 2007. "Warriors in combat - What makes people actively fight in combat?" *Journal of Strategic Studies* 30(2): 187–223. doi:10.1080/01402390701248707.
- Hoikkala, Tommi. 2009a. "Ryhmät". Teoksessa *Tunnetut sotilaat: varusmiehen kokemus ja terveystaju*, toim. Tommi Hoikkala, Anni Ojajärvi, ja Mikko Salasuo. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseura, 124–81.
- Hoikkala, Tommi. 2009b. "Tutkijat varusmiespalveluksessa". Teoksessa *Tunnetut sotilaat: varusmiehen kokemus ja terveystaju*, toim. Tommi Hoikkala, Anni Ojajärvi, ja Mikko Salasuo. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseura, 26–48.
- Holopainen, Heini. 2021. "Tuttujen kokemukset ja tv-sarja viitoittavat tietä: vapaaehtoinen asepalvelus ja puolustuskoulutus kiinnostavat naisia enemmän kuin ennen". *Yle* 27.10.2021. <https://yle.fi/a/3-12154071>. Luettu 13.3.2025.

- Häkkinen, Antti, ja Mikko Salasuo. 2024. ”Nälän ja sotien kriisikertomukset suomalaisten sukupolvien ketjussa”. Teoksessa *Sodan pauloissa: militarismi suomalaisessa yhteiskunnassa*, toim. Noora Kotilainen ja Susanna Hast. Helsinki: Gaudeamus, 89–106.
- Häkkinen, Teemu. 2019. ”Irti hurmahenkisyydestä: maanpuolustustahdon poliittisen käsitteellistämisen yhteydet väkivaltaan 1960-luvun alusta kylmän sodan loppuun”. *Kosmopolis* 49(4): 55–69.
- Häkkinen, Teemu, Miina Kaarkoski, ja Jouni Tilli. 2020a. ”Maanpuolustustahto ilmiönä, käsitteenä ja tutkimuskohteena”. Teoksessa *Maanpuolustustahto Suomessa*, toim. Teemu Häkkinen, Miina Kaarkoski, ja Jouni Tilli. Helsinki: Gaudeamus, 17–42.
- Häkkinen, Teemu, Miina Kaarkoski, ja Jouni Tilli. 2020b. *Maanpuolustustahto Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, Arja, Kirsi Juhila, ja Eero Suoninen. 2016. *Diskurssianalyysi: teorit, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arja, Eero Suoninen, ja Kirsi Juhila. 1999. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.
- Kaarkoski, Minna, Teemu Tallberg, ja Emmi Villman. 2020. ””Mä niinkun vihaan sitä käsitettä” Näkökulmia maanpuolustustahtoon ja sitä mittaaviin kysymyksiin”. Teoksessa *Maanpuolustustahto Suomessa*, toim. Teemu Häkkinen, Minna Kaarkoski, ja Jouni Tilli. Helsinki: Gaudeamus, 173–95.
- Kaspersen, Iselin Silja. 2023. ”Accepted as Soldiers? Exploring Female Identity Performance and Whistleblowing Dynamics in the Norwegian Army”. *Scandinavian Journal of Military Studies* 6(1): 102–16. doi:10.31374/sjms.183.
- Kelly, John. 2013. ”Popular Culture, Sport and the ‘Hero’-fication of British Militarism”. *Sociology* 47(4): 722–38. doi:10.1177/0038038512453795.
- Kintzle, Sara, Leslie P. Schnyder, Eva Alday, Lindsey Alas Gonzalez, Michàlle Mor Barak, ja Carl A. Castro. 2023. ”Welcome to the U.S. Army: A Qualitative Examination of the Army’s Reception of New Soldiers”. *Armed Forces and Society* 51(1): 337–60. doi:10.1177/0095327X231170837.
- Kivimäki, Ville. 2004. ”Mies, armeija ja vastarinta - Arndt Pekurisen kohtalo kriittisen mieshistorian valossa”. *Historiallinen aikakauskirja* 102(2): 347–57. doi:10.54331/haik.139135.

- Kornprobst, Markus, ja T. V. Paul. 2021. "Globalization, deglobalization and the liberal international order". *International Affairs* 97(5): 1305–16. doi:10.1093/ia/iiab120.
- Korpela, Emilia. 2020. "Armeijan ilmainen johtajakoulutus houkuttaa nuoria – naisia ajaa sisäinen palo, mutta myös tv-sarja on saanut jättämään hakupaperit". *Yle* 10.1.2020. <https://yle.fi/a/3-11146403>. Luettu 13.3.2025.
- Kortesoja, Matti, Risto Kunelius, ja Heikki Heikkilä. 2019. "Lyhyt matka epäisänmaallisuuteen: Valtion ja median suhteet HS:n tietovuotoa koskevassa keskustelussa". *Media & viestintä* 42(2): 76–98. doi:10.23983/mv.83372.
- Kosonen, Jarkko. 2019. *Kansalaiset sotilaina ja maan puolustajina: asevelvollisten sitoutuminen maanpuolustukseen ja sen eri tehtäviin*. Väitöskirja. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Kosonen, Jarkko, Teemu Tallberg, Jenni Harala, ja Petteri Simola. 2017. "Maanpuolustustahto ja taistelutahto suomalaisessa asevelvollisuusarmeijassa". Teoksessa *Puolustuslinjalla: yhteiskuntatieteellistä ja historiallista tutkimusta maanpuolustuksesta ja asevelvollisuudesta*, toim. Teemu Tallberg, Anni Ojajärvi, Tiia Laukkanen, ja Anders Ahlbäck. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 92–124.
- Kotilainen, Noora, ja Susanna Hast. 2021. "Suomi ja kriittisen militarismitutkimuksen tarve". *Kosmopolis* 51(4): 27–45.
- Kotilainen, Noora, ja Susanna Hast. 2024. *Sodan pauloissa: Militarismi suomalaisessa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kotilainen, Noora ja Johanna Vuorelma. 2021. *Kun tutkija kohtaa vihaa: asiantuntijuus, tiede ja julkisuus*. Helsinki: Rosebud Books.
- Kouri, Suvi. 2018. "Upseerinaisten sukupuolen tekemisen tavat". *Sukupuolentutkimus* 31(2): 9–22.
- Krebs, Ronald R., Robert Ralston, ja Aaron Rapport. 2021. "Why They Fight: How Perceived Motivations for Military Service Shape Support for the Use of Force". *International Studies Quarterly* 65(4): 1012–26. doi:10.1093/isq/sqab033.
- Kuus, Merje. 2007. "'Love, peace and nato': Imperial subject-making in Central Europe". *Antipode* 39(2): 269–90. doi:10.1111/j.1467-8330.2007.00521.x.
- Kuusisto, Aurora. 2024. "Naisten innossa hakea armeijaan tapahtui nopea käänne – everstiluutnantti hakee selitystä sodasta". *Yle* 8.7.2024. <https://yle.fi/a/74-20098298>. Luettu 19.2.2025.

- Lapénaité, Miglè. 2021. "Motives for Women's Participation in Military Conflicts: The Ukrainian Case". *Politologija* 103: 75–108. doi:10.15388/POLIT.2021.103.3.
- Laukkanen, Tiia. 2017. "Inttielämää verkossa: varusmiespalvelus nuorten ylläpitämissä blogeissa". Teoksessa *Puolustuslinjalla: yhteiskuntatieteellistä ja historiallista tutkimusta maanpuolustuksesta ja asevelvollisuudesta*, toim. Teemu Tallberg, Anni Ojajärvi, Tiia Laukkanen, ja Anders Ahlbäck. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 48–66.
- Laukkanen, Tiia, ja Anni Ojajärvi. 2016. "Nainen miesten kuntokoulussa – naisvarusmiesten blogikirjoituksia palveluksen arjesta, kunnosta ja kestämisestä". Teoksessa *Urheilun takapuoli: tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa*, toim. Päivi Berg ja Marja Kokkonen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 229–49.
- Leinonen, Minna, Risto Nikkanen, ja Katri Otonkorpi-Lehtoranta. 2013. "Kielteinen kohtelu palvelusajan kokemisen muovaajana". Teoksessa *Asevelvollisuuden tulevaisuus*, toim. Juha Mäkinen. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, 208–21.
- Leonard, David. 2004. "Unsettling the Military Entertainment Complex: Video Games and a Pedagogy of Peace". *Studies in media & information literacy education* 4(4): 1–8. doi:10.3138/sim.4.4.004.
- Lindqvist, Minna. 2024. "Haasteena heteronormatiivisuus". Teoksessa *Sodan pauloissa: militarismi suomalaisessa yhteiskunnassa*, toim. Noora Kotilainen ja Susanna Hast. Helsinki: Gaudeamus, 130–45.
- Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta. 2022. *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta*. Helsinki: Puolustusministeriö.
- Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta. 2024. *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta*. Helsinki: Puolustusministeriö.
- Maavoimat. 2025. "Yli 1400 naista haki vapaaehtoiseen asepalvelukseen". *Maavoimat* 21.1.2025. <https://maavoimat.fi/-/yli-1400-naista-haki-vapaaehtoiseen-asepalvelukseen>. Luettu 19.2.2025.
- MacKenzie, Megan. 2015. *Beyond the band of brothers: The US military and the myth that women can't fight*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Macmillan, Lorraine. 2011. "Militarized Children and Sovereign Power". Teoksessa *The Militarization of Childhood: Thinking Beyond the Global South*, toim. J Marshall Beier. New York: Palgrave Macmillan, 61–76.
- Malešević, Siniša. 2010. *The Sociology of War and Violence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Malešević, Siniša. 2013. *Nation-states and nationalisms: organization, ideology and solidarity*. Cambridge: Polity.
- Malešević, Siniša. 2021. "The act of killing: understanding the emotional dynamics of violence on the battlefield". *Critical Military Studies* 7(3): 313–34. doi:10.1080/23337486.2019.1673060.
- Malešević, Siniša. 2024. "Between deep comradeship and nationalism: The social dynamics of solidarity on the battlefield". *Nations and Nationalism* 31: 47–63. doi:10.1111/nana.13050.
- Martin, Geoff, ja Erin Steuter. 2010. *Pop Culture Goes to War: Enlisting and Resisting Militarism in the War on Terror*. Lanham, MD: Lexington Books/Fortress Academic.
- McIntosh, Janet. 2021. "'Because it's easier to kill that way': Dehumanizing epithets, militarized subjectivity, and American necropolitics". *Language in Society* 50(4): 583–603. doi:10.1017/S0047404521000324.
- Mead, Margaret. [1940] 2019. "War is only an invention — Not a biological necessity". Teoksessa *Militarization: a reader*, toim. Roberto J. González, Hugh Gusterson, ja Gustaaf Houtman. Durham ja Lontoo: Duke University Press, 336–39.
- Messervey, Deanna L., Jennifer M. Peach, Waylon H. Dean, ja Elizabeth A. Nelson. 2023. "Training for Heat-of-the-Moment Thinking: Ethics Training to Prepare for Operations". *Armed Forces and Society* 49(3): 593–611. doi:10.1177/0095327X221088325.
- Molendijk, Tine. 2024. "War Is Back in Post-Heroic Europe: Change and Continuity in the Relationship Between the Armed Forces and Society". *Armed Forces and Society*. doi:10.1177/0095327X241281663.
- Myrntinen, Henri. 2024. "Militarisoitujen maskuliinisuuksien moninaisuus". Teoksessa *Sodan pauloissa: militarismi suomalaisessa yhteiskunnassa*, toim. Noora Kotilainen ja Susanna Hast. Helsinki: Gaudeamus, 57–68.

- Myyry, Liisa. 2009. ”Et kai se siit tulee, et se pitää nähdä jotenkin se kohde puolustettavana ja arvokkaana” *Käsityksiä maanpuolustustahdosta ja siihen vaikuttavista tekijöistä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Nagel, Joane. 2017. ”The continuing significance of masculinity”. *Ethnic and Racial Studies* 40(9): 1450–59. doi:10.1080/01419870.2017.1308530.
- Nguyễn, Hải. 2024. ”Valkoisuus, nationalismi ja asevelvollisuus: miten armeijan harmaiden yhdenmukaisuus peittää piilevän rasismen”. Teoksessa *Sodan pauloissa: militarismi suomalaisessa yhteiskunnassa*, toim. Noora Kotilainen ja Susanna Hast. Helsinki: Gaudeamus, 163–76.
- Nokkala, Arto. 2013. ”Sotilaalliset uhkakuvat Suomen politiikassa”. Teoksessa *Suomalaisia näkökulmia strategian tutkimukseen*, toim. Pekka Sivonen. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, 223–48.
- Nordstrom, Carolyn. 1998. ”Deadly myths of aggression”. *Aggressive Behavior* 24(2): 147–59. doi:10.1002/(SICI)1098-2337(1998)24:2<147::AID-AB5>3.0.CO;2-J.
- Ojajärvi, Anni. 2015. *Terve sotilas! - Etnografinen tutkimus varusmiesten terveystajusta sosiaalisena ilmiönä*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto, Nuorisotutkimusverkosto.
- Olsson, Christian. 2019. ”Can’t live with them, can’t live without them: ‘the enemy’ as object of controversy in contemporary Western wars”. *Critical Military Studies* 5(4): 359–77. doi:10.1080/23337486.2019.1622261.
- Otonkorpi-Lehtoranta, Katri. 2024. ”Neuvottelua työn ja perheen suhteista Puolustusvoimissa”. Teoksessa *Sodan pauloissa: militarismi suomalaisessa yhteiskunnassa*, toim. Noora Kotilainen ja Susanna Hast. Helsinki: Gaudeamus, 147–62.
- Paasi, Anssi. 2016. ”Dancing on the graves: Independence, hot/banal nationalism and the mobilization of memory”. *Political Geography* 54: 21–31. doi:10.1016/j.polgeo.2015.07.005.
- Palokangas, Marko. 2024. ”Perinnetietoutta - tiesitkö tätä?: Maastokuvioitu taisteluasua eli maastopuku”. *Kylkirauta* (2): 39.
- Parnell, Tamsin. 2023. ”Humiliating and dividing the nation in the British pro-Brexit press: a corpus-assisted analysis”. *Critical Discourse Studies* 20(1): 53–69. doi:10.1080/17405904.2021.1983446.

- Pears, Louise. 2022. "Military masculinities on television: Who Dares Wins". *NORMA: International Journal for Masculinity Studies* 17(1): 67–82. doi:10.1080/18902138.2021.2005963.
- Peltonen, Ulla-Maija, ja Ilona Pajari. 2010. "Muuttuva Sankaruus". Teoksessa *Kirjoituksia sankaruudesta*, toim. Ulla-Maija Peltonen ja Ilona Pajari. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Persson, Thomas, ja Sten Widmalm. 2024. "Upon entering NATO: explaining defence willingness among Swedes". *European Security* 33(4): 690–710. doi:10.1080/09662839.2023.2294078.
- Pietikäinen, Sari, ja Anne Mäntynen. 2019. *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Prewitt-White, Tanya R., Leslee A. Fisher, Eleanor F. Odenheimer, ja Rebecca R. Buchanan. 2016. "'He just wanted everything to be perfect, me to be perfect': U.S. NCAA Division I daughter-athletes' experiences of the father-daughter relationship". *Sport, Exercise, and Performance Psychology* 5(2): 144–60. doi:10.1037/spy0000061.
- Punkari, Pasi. 2018. "Tosi-tv sai naiset hakemaan asepalvelukseen Pohjois-Pohjanmaalla". *Yle* 11.4.2018. <https://yle.fi/a/3-10154005>. Luettu 13.3.2025.
- Puolustusministeriö. 2024. *Valtioneuvoston puolustusselonteko*. Helsinki.
- Pälli, Pekka, ja Ella Lillqvist. 2020. "Diskurssianalyysi". Teoksessa *Kielentutkimuksen menetelmiä I-IV*, toim. Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne, ja Kaius Sinnemäki. SKS Finnish Literature Society, 374–411.
- Pääesikunta. 2016. *Yleinen palvelusohjesääntö*. Helsinki.
- Pääesikunta. 2022. *PVM HPALV 001 - Pelogos- sotilas- ja virkapuvut puolustusvoimissa*. Helsinki.
- Rautiainen, Pauli. 2024. "Asevelvollisuus sukupuolijärjestyksen ylläpitäjänä". Teoksessa *Sodan pauloissa: militarismi suomalaisessa yhteiskunnassa*, toim. Noora Kotilainen ja Susanna Hast. Helsinki: Gaudeamus, 107–28.
- Rodriguez, Saul M. 2018. "Building civilian militarism: Colombia, internal war, and militarization in a mid-term perspective". *Security Dialogue* 49(1–2): 109–22. doi:10.1177/0967010617743201.
- Salasuo, Mikko. 2020. "Isältä pojalle". Teoksessa *Maanpuolustustahto Suomessa*, toim. Teemu Häkkinen, Minna Kaarkoski, ja Jouni Tilli. Helsinki: Gaudeamus, 217–36.

- Salomaa, Hannu. 2022. *Kansakunta aseissa: Asevelvollisuuskeskustelu Suomessa*. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Sandman, Tua. 2019. *The dis/appearances of violence - When a 'peace-loving' state uses force*. Väitöskirja. Tukholma: Stockholm University.
- Sandman, Tua. 2023. "How violence dis/appears in narratives on war-like operations: a conceptual framework". *Critical Military Studies* 9(3): 285–305. doi:10.1080/23337486.2021.1985288.
- Scheffler, Tanya S., ja Peter J. Naus. 1999. "The Relationship Between Fatherly Affirmation And A Woman's Self-esteem, Fear Of Intimacy, Comfort With Womanhood And Comfort With Sexuality". *The Canadian Journal Of Human Sexuality* 8(1) 39–45.
- Schoon, Eric W. 2014. "The Asymmetry of Legitimacy: Analyzing the Legitimation of Violence in 30 Cases of Insurgent Revolution". *Social Forces* 93(2): 779–801. doi:10.1093/sf/sou079.
- Sentuti, Annalisa, Francesca Maria Cesaroni, ja Paola Demartini. 2024. "Through her eyes: How daughter successors perceive their fathers in shaping their entrepreneurial identity". *Journal of Family Business Strategy* 15(2): 1–14. doi:10.1016/j.jfbs.2023.100562.
- Sinkko, Risto. 2014. "'Onks' pakko jos ei tahdo?" - maanpuolustusajattelun ja sotilaan sosiaalisuuden yhteydestä". *Tiede ja ase: Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu* 72(1): 212–27.
- Sinkko, Risto. 2015. *Maanpuolustustahto asevelvollisen koulutuksen ja palveluksen onnistumista selittävänä tekijänä*. Väitöskirja. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Skey, Michael. 2009. "The National in Everyday Life: A Critical Engagement with Michael Billig's Thesis of Banal Nationalism" *The Sociological Review* 57(2): 331–46. doi:10.1111/j.1467-954X.2009.01832.x
- Stahl, Roger. 2009. *Militainment, Inc : War, Media, and Popular Culture*. Lontoo: Taylor & Francis Group.
- Steidl, Christina R., ja Aislinn Roxanne Brookshire. 2019. "Just one of the guys until shower time: How symbolic embodiment threatens women's inclusion in the US military". *Gender, Work and Organization* 26(9): 1271–88. doi:10.1111/gwao.12320.
- Stern, Maria, ja Sanna Strand. 2024. "The aspirational promise of soldiering: an analysis of military recruitment testimonials". *Critical Military Studies* 10(4): 526–46. doi:10.1080/23337486.2023.2300023.

- Storm, Eric. 2020. "When Did Nationalism Become Banal? The Nationalization of the Domestic Sphere in Spain". *European History Quarterly* 50(2): 204–25. doi:10.1177/0265691420910948.
- Strand, Sanna, ja Katharina Kehl. 2019. "'A country to fall in love with/in': Gender and sexuality in Swedish Armed Forces' marketing campaigns". *International Feminist Journal of Politics* 21(2): 295–314. doi:10.1080/14616742.2018.1487772.
- Suoninen, Eero. 2016. "Vuorovaikutuksen mikromaiseman analysoiminen". Teoksessa *Diskurssi-analyysi: teorian, peruskäsitteet ja käyttö*, toim. Arja Jokinen, Kirsi Juhila, ja Eero Suoninen. Tampere: Vastapaino, 313–36.
- Suoninen, Eero. 2021. "Diskurssianalyysi". Teoksessa *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*, toim. Jaana Vuori. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
- Szulc, Lukasz. 2017. "Banal nationalism in the Internet age: Rethinking the relationship between nations, nationalisms and the media". Teoksessa *Everyday nationhood: Theorising culture, identity and belonging after banal nationalism*, toim. Michael Skey ja Marco Antonsich. Lontoo: Palgrave Macmillan, 53–74.
- Tepora, Tuomas. 2015. "Mikä tekee 'sota-ajasta' muistettavan? Sota ja kollektiivinen muistaminen". *Ennen ja nyt: historian tietosanomien* 15(2).
- Terho, Sampo. 2010. *Näkökulmia maanpuolustustahtoon*. 2. p. Julkaisusarja 2: Artikkelikokoelmat No. 5. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Thompson, Matthew. 2008. *Military computer games and the new American militarism: what computer games teach us about war*. Väitöskirja. Nottingham: University of Nottingham.
- Tähtivaara, Sarianne. 2019. "Milla, 20, oli keskeyttää armeijan rasististen kommenttien takia: 'Pari alikersanttia, joille oli ongelma tämä ihonvärini'". *Iltalehti* 21.10.2019. <https://www.iltalehti.fi/viihdeuutiset/a/d810b66a-3a4b-4533-a88f-a3e7b1005947>. Luettu 16.6.2025.
- Tölli, Kaisa-Maria. 2018. *Häiriö!: nainen intissä*. Jyväskylä: Docendo.
- Vastapuu, Leena, Saara Särmä, Noora Kotilainen, ja Susanna Hast. 2024. "Kuinka militarisoitunut Suomi on?" Teoksessa *Sodan pauloissa: militarismi suomalaisessa yhteiskunnassa*, toim. Noora Kotilainen ja Susanna Hast. Helsinki: Gaudeamus, 37–56.

- Veteli, Annika. 2019. ”Karjalan prikaatissa aloittaa poikkeuksellisen paljon naisia alokkaana – kysimme heiltä, mitä he ajattelevat naisten asevelvollisuudesta”. *Yle* 8.7.2019. <https://yle.fi/a/3-10867709>. Luettu 13.3.2025.
- Waskul, Dennis D, ja Philip Vannini. 2016. *Popular Culture as Everyday Life*. New York: Taylor & Francis Ltd.
- Wegner, Nicole. 2021. ”Helpful heroes and the political utility of militarized masculinities”. *International Feminist Journal of Politics* 23(1): 5–26. doi:10.1080/14616742.2020.1855079.
- Welland, Julia. 2017. ”Violence and the contemporary soldiering body”. *Security Dialogue* 48(6): 524–40. doi:10.1177/0967010617733355.
- Wunsch, Sinikka. 2003. ”Lupa vihata: propaganda ja viholliskuvat mielipiteen muokkaajina konfliktitilanteissa”. *Historiallinen aikakauskirja* 101(2): 263–77.
- Yu, Fu Lai Tony, ja Diana Sze Man Kwan. 2008. ”Social construction of national identity: Taiwanese versus Chinese consciousness”. *Social Identities* 14(1): 33–52. doi:10.1080/13504630701848515.